

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa
Kodas 62403S113

JUSTINAS PAPIEVIS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**LISABONOS STRATEGIJOS EFEKTYVUS ĮGYVENDINIMAS
ATSIŽVELGIANT Į LIETUVOS STRATEGINIUS PRIORITETUS**

Kaunas 2009

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

JUSTINAS PAPIEVIS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**LISABONOS STRATEGIJOS EFEKTYVUS ĮGYVENDINIMAS
ATSIŽVELGIANT Į LIETUVOS STRATEGINIUS PRIORITETUS**

Darbo vadovas _____ (parašas)	Magistrantas _____ (parašas)
_____ (darbo vadovo mokslo laipsnis, mokslo pedagoginis vardas, vardas ir pavardė)	Darbo įteikimo data _____
	Registracijos Nr. _____

Kaunas 2009

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS.....	7
1. LISABONOS STRATEGIJA NACIONALINIAME KONTEKSTE.....	11
1.1. Lisabonos strategijos samprata ir prioritetai	11
1.2. Šalies konkurencingumo ir ekonominio augimo teorijos	15
1.3. Lisabonos strategijos ir pagrindinių Lietuvos ilgalaikių strategijų sąsajos.....	19
2. LISABONOS STRATEGIJOS PROCESO REALIZAVIMAS	29
2.1. Lisabonos strategijos įgyvendinimo problematika ES kontekste.....	29
2.2. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008 m. pažangos analizė	32
2.3. Lietuvos ekonomikos SSGG analizė ir normatyviniai koordinavimo modeliai	37
3. LISABONOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO MODELIAVIMAS.....	46
3.1. Mokslinis tyrimas ir anketinės apklausos analizė	46
3.2. Ekspertinės apklausos analizė	61
3.3. Lisabonos strategijos įgyvendinimo sinergetinis modelis	65
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	73
SUMMARY	75
LITERATŪRA.....	76
PRIEDŲ SĄRAŠAS	80

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AKM – atvirasis koordinavimo metodas

BVP – bendras vidaus produktas

EK – Europos Komisija

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

LR – Lietuvos Respublika

MTEP – mokslinė techninė eksperimentinė plėtra

NATO – Šiaurės Atlanto sutarties organizacija

NLS – Nacionalinė Lisabonos strategija

NLSIP – Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa

SF – Sanglaudos fondas

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS:

1 lentelė Makroekonominės politikos įgyvendinimas.....	33
2 lentelė Mikroekonominės politikos įgyvendinimas	35
3 lentelė Užimtumo politikos įgyvendinimas.....	36
4 lentelė Mokslinio tyrimo vykdymo planas.....	47
5 lentelė Pakviestų dalyvauti ekspertinėje apklausoje respondentų sąrašas	61
6 lentelė Lisabonos strategijos rodikliai sinergetinio modelio vertinimui	71

PAVEIKSLAI:

1 pav. Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos vizija	20
2 pav. Valstybės ilgalaikės raidos strategijos vizija.....	22
3 pav. Nacionalinė darnaus vystymosi strategijos vizija.....	24
4 pav. Nacionalinės bendrosios strategijos vizija.....	26
5 pav. Lisabonos proceso Lietuvoje struktūrinė schema.....	27
6 pav. Hierarchinis koordinavimo modelis	43
7 pav. Tinklų koordinavimo modelis	43
8 pav. Anketos klausimo Nr. 1 atsakymo rezultatai.....	48
9 pav. Anketos klausimo Nr. 2 atsakymo rezultatai.....	48
10 pav. Anketos klausimo Nr. 3 atsakymo rezultatai.....	48
11 pav. Anketos klausimo Nr. 4 atsakymo rezultatai.....	49
12 pav. Anketos klausimo Nr. 5 atsakymo rezultatai.....	50
13 pav. Anketos klausimo Nr. 6 atsakymo rezultatai.....	52
14 pav. Anketos klausimo Nr. 7 atsakymo rezultatai.....	53
15 pav. Anketos klausimo Nr. 8 atsakymo rezultatai.....	54
16 pav. Anketos klausimo Nr. 9 atsakymo rezultatai.....	55
17 pav. Anketos klausimo Nr. 10 atsakymo rezultatai.....	55
18 pav. Anketos klausimo Nr. 11 atsakymo rezultatai.....	56
19 pav. Anketos klausimo Nr. 12 atsakymo rezultatai.....	57
20 pav. Anketos klausimo Nr. 13 atsakymo rezultatai.....	57
21 pav. Anketos klausimo Nr. 14 atsakymo rezultatai.....	58
22 pav. Anketos klausimo Nr. 15 atsakymo rezultatai.....	59
23 pav. Ekonomikos skatinimo plano monitoringas	59
24 pav. Anketos klausimo Nr. 16 atsakymo rezultatai.....	60
25 pav. Anketos klausimo Nr. 17 atsakymo rezultatai.....	60

26 pav. Anketos klausimo Nr. 18 atsakymo rezultatai.....	61
27 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 1 atsakymai.....	62
28 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 2 atsakymai.....	63
29 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 3 atsakymai.....	63
30 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 4 atsakymai.....	64
31 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 5 atsakymai.....	64
32 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 6 atsakymai.....	64
33 pav. Nacionalinės Lisabonos strategijos koordinavimo struktūra.....	65
34 pav. AKM procesų klasifikacija.....	67
35 pav. AKM įtakos analizė.....	68
36 pav. Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinis modelis.....	70

ĮVADAS

Temos aktualumas. Naujos mokslinės žinios, įvairių visuomeninio gyvenimo sferų intelektualizacija, strateginis planavimas, investicijų diversifikavimo ir įsisavinimo lygis šiandien tampa būtinu efektyvios ir konkurencingos ekonomikos gyvavimo pagrindu. Dinamiški šiuolaikinės visuomenės vystymosi procesai ir spartus technologinės bazės atsinaujinimas sąlygoja visapusiškus kokybinius visuomenės pasikeitimus. Keičiantis žmogaus vaidmeniui, jo vietai ekonominiuose ir socialiniuose procesuose atsiranda pagrindas naujų strategijų kūrimui ir įgyvendinimui. Taigi natūralus Lisabonos strategijos atsiradimas yra sietinas su siekiu atgaivinti Europos ekonominį augimą ir suteikti naują impulsą Europos globalinio konkurencingumo didėjimui.

2000 m. Europos Taryba patvirtino Lisabonos strategiją, kuria nustatė Europos Sąjungos strateginius tikslus, siekiant žiniomis grindžiamoje ekonomikoje padidinti užimtumą, stiprinti ekonomines reformas ir socialinę sanglaudą. Įgyvendinant Lisabonos strategiją per dešimtmetį Europos Sąjungą norima paversti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje. Tai numatoma pasiekti spartinant technologinę pažangą, sukūriant ir plėtojant Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų erdvę, investuojant į žinių visuomenę, vystant finansinių rinkų efektyvumą, gerinant sąlygas inovacinėms verslo idėjoms kurti, koordinuojant makroekonominę politiką bei mažinant socialinę atskirtį.

Per pirmuosius penkerius Lisabonos strategijos įgyvendinimo metus ES mastu norimų rezultatų nebuvo pasiekta, todėl 2005 m. kovą, peržiūrėjus strategijos įgyvendinimo rezultatus, nuspręsta orientuotis į ekonomikos augimą ir naujų darbo vietų kūrimą. Taigi buvo priimtas sprendimas orientuotis į nacionalinių Lisabonos strategijos įgyvendinimo programų kūrimą. Pakeitimai išėjo į naudą ir kaip teigė Europos Komisijos pirmininkas Ž. M. Barroso (2005), panašu, kad „Lisabonos strategija yra veiksminga“. Vis dėlto ES valstybių narių veiklos rezultatai skiriasi. Per paskutiniuosius mėnesius išryškėjo tam tikri nuovargio nuo reformų požymiai, todėl daug diskutuojama dėl Lisabonos procese taikymų koordinavimo metodų efektyvumo.

Problemos ištyrimo lygis. Nagrinėjant Lisabonos procesus Lietuvoje vis dažniau kryptama į 4 pagrindines Lietuvos ilgalaikės strategijas: Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija, Valstybės ilgalaikės raidos strategija, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. Šios strategijos dėl bendros kilmės, panašių vizijų ir siekių, Lisabonos procese turėtų būti įgyvendinamos kartu su Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, atsižvelgiant į bendrus prioritetus, koordinuojant veiksmus ir planuojant tikslingą projektų bei reformų finansavimą. Praktikoje nacionalinių Lisabonos strategijos programų įgyvendinimo ir koordinavimo problemoms spręsti nėra užtikrintas tinkamas finansavimas, trūksta politinio suinteresuotumo ir palaikymo, todėl dažniausiai tyrimai

mokslininkų atliekami savo iniciatyva ir savo lėšomis. Taigi Lisabonos proceso problematika nepakankamai atskleista visuomenei, trūksta sisteminių tyrimų, neužtikrintas tinkamas Lietuvos mokslo darbuotojų dalyvavimas Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese.

Analizuojant Lietuvos mokslinę literatūrą Lisabonos strategijos įgyvendinimo tematika būtina pabrėžti svarų V. Nakošio indėlį. Šis mokslininkas yra išleidęs net kelis mokslinių straipsnių rinkinius apie ES atvirojo koordinavimo metodo (AKM) taikymą ir Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje. V. Nakrošis buvo pirmasis, kuris 2006 m. atliko iki šiol vienintelį LR Vyriausybės kanceliarijos užsakytą tyrimą „Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo procesuose įtakos viešajam administravimui ir viešajai politikai vertinimas“. Plėtojant Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje tematiką mokslinius straipsnius publikavo R. Vilpišauskas (2007), E. Barcevičius (2007), Ž. Martinaitis (2007), D. Vijeikis (2008), E. Leichteris (2008), M. Laurinačiūtė (2007) ir kt. Tačiau Lisabonos strategijos suderinimui su pagrindinėmis Lietuvos ilgalaikėmis strategijomis nebuvo skirta pakankamo dėmesio nei mokslinėje, nei politinėje srityje.

Lisabonos strategijos įgyvendinimo klausimus ES šalių mastu užsienio mokslinėje literatūroje nagrinėjo C. Annessley, S. Borrás, A. Becker, E. Elgar, E. Halevy, E. Klijin ir kt. Užsienio mokslininkų straipsniai daugiausiai remiasi Europos Komisijos išleistų dokumentų, priimtų sprendimų bei parengtų rekomendacijų analize, todėl retai kada orientuojasi į gerąją praktiką, kuri padėtų spręsti Lisabonos strategijos įgyvendinimo problemas nacionaliniame kontekste.

Darbo objektas – Lisabonos strategija.

Darbo tikslas – sukurti Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo sinergetinį modelį, kuris užtikrintų efektyvesnę Lisabonos strategijos įgyvendinimą atsižvelgiant į Lietuvos strateginius prioritetus.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lisabonos strategijos ypatybes ir įvertinti jų įtaką Lietuvos viešajai politikai.
2. Išsiaiškinti konkurencingumo ir ekonominio augimo teorijų įtaką šalių ilgalaikėms strategijoms.
3. Atrasti ir išanalizuoti Lisabonos strategijos ryšius su pagrindinėmis Lietuvos ilgalaikėmis strategijomis.
4. Išanalizuoti Lisabonos strategijos įgyvendinimo problematiką ES kontekste.
5. Atlikti Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos analizę.

6. Paruošti Lietuvos ekonomikos SSGG analizę ir išanalizuoti normatyvinių koordinavimo modelių struktūras.
7. Atlikti Lietuvos gyventojų (nuo 18 metų amžiaus) anketinę apklausą siekiant išsiaiškinti visuomenės informuotumą ir nuomonę Lisabonos strategijos įgyvendinimo klausimais.
8. Atlikti ekspertinę apklausą siekiant įvertinti Lisabonos proceso efektyvumą Lietuvoje.
9. Įvertinus anketinės apklausos ir ekspertų apklausos duomenis parengti Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinį modelį.

Hipotezės:

1. Lisabonos strategijos prioritetai susikerta su pagrindinių Lietuvos ilgalaikių strategijų prioritetais, tačiau jų įgyvendinimas nėra tinkamai koordinuojamas, o finansavimas nėra suderintas.
2. Lietuvos makroekonominė politika yra nesuderinta ir nepasižymi sinergetiniu efektu.

Darbo struktūra. I dalyje analizuojamos Lisabonos strategijos ypatumai, vertinama jos įtaka Lietuvos viešajai politikai, nagrinėjami autorių pasisakymai ir vertinimai apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą, analizuojama konkurencingumo ir ekonominio augimo teorijų įtaka šalių ilgalaikėms strategijoms, ieškoma Lisabonos strategijos ryšių su 4 pagrindinėmis Lietuvos ilgalaikėmis strategijomis. II dalyje analizuojama Lisabonos strategijos įgyvendinimo problematika ES kontekste, atliekama Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos analizė, taip pat atliekama Lietuvos ekonomikos SSGG analizė bei analizuojamos normatyvinių koordinavimo modelių struktūros. III dalyje analizuojami Lietuvos gyventojų (nuo 18 metų amžiaus) anketinės apklausos rezultatai, ekspertų vertinimai Lisabonos proceso Lietuvoje tematika bei aprašomas Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinis modelis.

Tyrimo metodai. Analizuojant teorines Lisabonos strategijos įgyvendinimo ir koordinavimo prielaidas naudojama lyginamoji mokslinės literatūros analizė ir sintezė. Atliekant empirinį tyrimą naudojamas kiekybinio tyrimo metodas – anketinė apklausa ir kiekybinė duomenų analizė, kurie įgalino apibendrinti ir susisteminti informaciją apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą ir koordinavimą Lietuvoje. Ekspertų apklausos duomenys leido įvertinti Lietuvoje vykstančio Lisabonos proceso efektyvumą.

Darbe naudoti literatūros šaltiniai. Teorinė darbo dalis pagrįsta užsienio autorių mokslinių darbų analize. Praktiniams Lietuvos situacijos vertinimams ir pastebėjimams pagrįsti dėl savo naujumo, koncentracijos ir vaizdumo naudojama straipsniuose ir internete pateikiama informacija, Lietuvos autorių moksliniai darbai, ekspertų apklausos duomenys. Empirinio tyrimo duomenų šaltinis yra anketinė apklausa.

Praktinė ir teorinė darbo reikšmė. Praktinė darbo reikšmė grindžiama Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinio modelio sukūrimu bei jo analize. Teorinė darbo reikšmė orientuota į tinkamą Lisabonos strategijos ir 4 pagrindinių Lietuvos ilgalaikių strategijų įgyvendinimo koordinavimą bei makroekonominės politikos suderinamumą siekiant sinergijos efekto.

Darbo struktūros paaškinimas. Darbą sudaro 3 dalys, 94 puslapiai, 36 paveikslai, 6 lentelės, 5 priedai ir 60 literatūros šaltinių.

1. LISABONOS STRATEGIJA NACIONALINIAME KONTEKSTE

1.1. Lisabonos strategijos samprata ir prioritetai

Terminas „strategija“ neturi vieno aiškaus apibrėžimo, nes yra vartojamas įvairiame kontekste. Aiškiausias ir labiausiai nusistovėjęs jis yra karinėje terminologijoje. Kitokia šio termino reikšmė sportiniuose žaidimuose, vadyboje, tačiau esminių skirtumų tarp įvairių šio termino reikšmių nėra. Išsamiai strategijos sampratą nagrinėjo H. Mintzberg (1998). Jis ne tik atskleidė šio termino šaknis, bet ir ieškojo jų analogų šiuolaikiniame pasaulyje bei atskirose mokslinėse pozicijose.

Žodžio „strategija“ kilmė yra graikiškas žodis „strategos“, kuris reiškia „generolas“. „Strategos“ reiškia asmenį, kuris planuoja savo priešų sutriuškinimą efektyviai panaudodamas turimus resursus (Bracker, 1980). Panašiai strategija suprantama ir mokslininkų, kurie nagrinėja konkurencinę rinkų kovą, darbuose. Tačiau čia nebūtinai siekiama tikslo „sutriuškinti priešą“.

Strategijos idėją versle pirmiausia pradėjo taikyti mokslininkai, dirbę žaidimų teorijos srityje. Žaidimų teorijos strategija – užbaigtas planas, kuris rodo, kokius pasirinkimus nuolatos turi žaidėjas (Von Neuman ir Morgenstern, 1944). Šia idėją toliau plėtojo P. F. Drucker (1959), akcentuodamas, kad strategija reikalauja analizuoti esamą padėtį, o prireikus ir jos keitimą. Kaip vieną iš atspirties taškų jis numatė turimų ir reikalingų resursų vertinimą. Tačiau pirmasis šiuolaikinio mokslo strategijos apibrėžimą pateikė A. D. Chandler (1962). Pasak jo, strategija apima tris pagrindinius elementus: tikslus, kurie visų pirma yra ilgalaikiai, veiklos kryptį ir reikiamus tikslo pasiekimo resursus.

Naujas XXI a. reiškiny – naujų ir globalių politinių strategijų kūrimas. 2000 m. kovo 23-24 d. Lisabonoje (Portugalija) vykusiame specialiaame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo patvirtinta Lisabonos strategija. Šioje strategijoje buvo nutarta, kad Europos Sąjungoje (ES) reikia didinti užimtumą, stiprinti ekonomines reformas ir socialinę visuomenės sanglaudą žiniomis grindžiamoje ES ekonomikoje. Strategijai įgyvendinti buvo numatytas 10 metų laikotarpis. Suėjus šiam terminui, ES ekonomika turi būti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu auganti ekonomika pasaulyje, kurioje būtų suderinta darni ekonominė plėtra su didesniu bei geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“.¹ Taigi Lisabonoje buvo pasiektas politinis susitarimas dėl tolimesnių ES narių veiksmų, stiprinant informacinės visuomenės vystymąsi, didinant investicijas į mokslinę techninę ir eksperimentinę plėtrą, kuriant ir įgyvendinant struktūrines reformas, nukreiptas į konkurencingumo didinimą ir inovacijas, siekiant tvirtos ES vidaus rinkos, socialinio modelio ir stabilios makroekonominės politikos tęstinumo.

Vienas svarbiausių Lisabonos strategijoje numatytų uždavinių buvo naujų darbo vietų kūrimas, nes 2000 m. ES buvo apie 15 milijonų bedarbių. Šiam uždaviniui įgyvendinti buvo

¹ PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2000) *Lisbon European Council*. Lisbon. p. 2.

numatyta didinti ekonomikos augimo tempus (apie 3% kasmet), vykdant struktūrines reformas ir mažinant biurokratijos apimtis. Iki 2010 m. bendrą ES gyventojų užimtumo lygį buvo numatyta pakelti nuo 61% iki 70%, o moterų užimtumo lygį atitinkamai padidinti nuo 51% iki 60%.²

Lisabonos strategijoje numatyti uždaviniai buvo peržiūrėti ir sukonkretinti 2001 m. kovo 23-24 d. įvykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime Stokholme (Švedija). Šio susitikimo metu buvo apibrėžti tarpiniai Lisabonos strategijos uždaviniai iki 2005 m. ir numatyti papildomi socialinės politikos siekiai. Susitikimo dalyviams buvo pristatyti naujausi ekonominiai rodikliai. Per 2000 m. ES ekonomika išaugo apie 3,5%, buvo sukurta apie 2,5 milijono naujų darbo vietų, į kurias buvo priimta daugiau kaip du trečdaliai moterų. Perspektyvi ekonominių rodiklių statistika sukūrė prielaidas šių optimistinių užimtumo siekių sukūrimui: bendrą ES gyventojų užimtumo lygį iki 2005 m. padidinti iki 67%, moterų – iki 57%. Atskirai buvo numatyta iki 2010 m. pasiekti 50% užimtumo lygį skaičiuojant tarp vyrų ir moterų (55-64 m.).³

2001 m. birželio 15-16 d. Goteburge (Švedija) įvykęs Europos Vadovų Tarybos susitikimas nustatė pagrindinius politinius, teisinius ir strateginius tikslus, atsižvelgus į tarptautinius susitarimus. Lisabonos strategija buvo papildyta aplinkosaugos aspektu, kuriame buvo išskirti 4 prioritetai:

- ✓ klimato kaita;
- ✓ darnus transportas;
- ✓ visuomenės sveikatos stiprinimas;
- ✓ atsakingas gamtinių išteklių naudojimas.

Goteburgo susitikimo metu nutarta, kad būtina ženkliai sumažinti šiltnamio efektą pasaulyje sukeliančių dujų išmetimą ES mastu ir griežtai laikytis Kioto protokolo nuostatų. Energetikos srityje nutarta siekti, kad iki 2010 m. elektros energijos dalis, gaunama iš atsinaujinančių išteklių ES mastu sudarytų 22%.⁴ Transporto vystymo srityje būtina kurti transporto sistemas, kurios aptarnautų augančius transporto srautus, mažintų grūstis, oro taršą ir keliamą triukšmą. Teikti prioritetą aplinkai draugiškoms transporto rūšims (t.y. ne motoriniam transportui). Visuomenės sveikatos srityje sugriežtinti chemikalų naudojimą orientuojantis į sveikesnio ir kokybiškesnio maisto poreikio tenkinimą, sukurti priemones infekcinių ligų protrūkiams ir pasipriešinimui antibiotikams valdyti. Aplinkosaugos srityje numatyta imtis veiksmų, kad pasikeistų priklausomybė tarp ekonominio augimo ir gamtinių išteklių panaudojimo. Vieningai nuspręsta, kad ekonominis augimas turi remtis efektyviu gamtos išteklių panaudojimu, išnaudojant biologinę gamtos išteklių įvairovę, saugojant ekosistemas ir perdirbant atliekas.

² PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2000) *Lisbon European Council*. Lisbon. p. 3.

³ PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2001) *Stockholm European Council*. Stockholm. p. 12.

⁴ PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2001) *Göteborg European Council*. Göteborg. p. 10.

2002 m. kovo 15-16 d. Barselonoje (Ispanija) vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo dar kartą patvirtinti ES šalių narių įsipareigojimai tęsti ekonomines ir socialines reformas bei ypatingą dėmesį skirti vidutinio laikotarpio Lisabonos strategijos peržiūrai (2005 m.). Šiam tikslui pasiekti buvo numatyta skirti net 4-4,5 milijardų eurų (Presidency Conclusions, 2002), investuojant į ekonominę integraciją skatinančius sektorius, kurie padidintų ekonominę ir socialinę sanglaudą bei ES visuomenės užimtumo lygį.

Lisabonos strategijos vidutinio laikotarpio peržiūrėjimo pradžia laikoma 2004 m. kovo 25-26 d. Briuselyje (Belgija) įvykęs Europos Vadovų Tarybos susitikimas. Šiame susitikime Europos Komisija buvo pakviesta steigti aukšto lygio ekspertų grupę (vadovaujamą buvusio Nyderlandų ministro pirmininko Willem Kok), kuri atliktų nepriklausomą Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo vertinimą ir pateiktų viešą ataskaitą. Numatyta ataskaita buvo pateikta 2004 m. lapkričio 1 d., kurioje buvo teigiama, kad įgyvendinant ambicingus Lisabonos strategijos tikslus, būtina svarbiausiais pažymėti ekonominio augimo ir užimtumo prioritetus. Ta pati ekspertų grupė pasiūlė ES šalims narėms parengti nacionalines veiksmų programas, kurios atspindėtų konkrečius kiekvienos šalies politinius įsipareigojimus dėl būsimų Lisabonos strategijos reformų įgyvendinimo.⁵ Siekiant nuoseklaus Lisabonos strategijos įgyvendinimo ciklo, Europos valstybių vadovai sutiko su Willem Kok ekspertų grupės pasiūlymu, todėl buvo nuspręsta rengti trimetes nacionalines Lisabonos strategijos reformų programas.

ES valstybės narės, atsižvelgdamos į Jungtinės ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gaires 2005-2008 m. (European Communities, 2005, Integrated guidelines for growth and jobs 2005-08), 2005 metų rudenį pateikė pirmąsias trimetes nacionalines Lisabonos strategijos reformų įgyvendinimo programas. Įvertinusi šias programas, Europos Komisija 2006 m. sausio 25 d. paruošė pirmąją pažangos ataskaitą (European Commission, 2006, Annual Progress Report on growth and jobs), kurioje pateikė prioritetingas kryptis ES valstybėms narėms. Tęsiant šią praktiką ir įgyvendinant nacionalines reformų programas, ES valstybės narės kiekvienų metų rudenį buvo pakviestos pateikti nacionalinių Lisabonos strategijų įgyvendinimo ataskaitas. Remiantis šiomis ataskaitomis, Europos Komisija rengia metines pažangos ataskaitas ir teikia pasiūlymus dėl Lisabonos proceso efektyvumo ir galimo Jungtinių gairių peržiūrėjimo. Pasibaigus 2005-2008 m. ciklui yra numatyta esminė Lisabonos strategijos proceso peržiūra.

Lietuvos Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa buvo patvirtinta Vilniuje 2005 lapkričio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1270. Šioje strategijoje numatyta, kad visos strategijos įgyvendinimo programos priemonės 2005-2008 m. laikotarpiu bus finansuojamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, ES struktūrinių fondų, privataus sektoriaus bei kitų programų lėšomis. Todėl visos Vyriausybės įstaigos ir ministerijos

⁵ PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2004) *Brussels European Council*. Brussel. p. 4.

buvo įpareigosios į 2006-2008 m. rengiamus savo strateginius veiklos planus įtraukti ir Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytas priemones bei numatyti jų finansavimą. Tenka konstatuoti faktą, kad numatytų priemonių finansavimui nebuvo sukurta bendra finansų valdymo politika, todėl nėra garantijų, kad skirtos lėšos buvo panaudotos efektyviai ir pagal numatytą tikslą.

Dalyvaudama Lisabonos procese Lietuva siekia sumažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą lyginant su ES šalių vidurkiu. Viešojoje Lietuvos politikoje šis tikslas grindžiamas įsipareigojimais, susietais su pilnateise naryste Ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Todėl Lietuva yra apsibrėžusi pagrindines veiklos kryptis: 1) makroekonominio stabilumo užtikrinimas; 2) darbo rinkos struktūrinių reformų vykdymas; 3) konkurencingumo skatinimas; 4) finansinio sektoriaus patikimumo užtikrinimas. Sėkmingas šių veiklos krypčių vykdymas turi užtikrinti konvergenciją su ES šalimis ir stabilią Lietuvos makroekonominę aplinką.

Lietuvai būtinos optimalios sąlygos ekonomikos plėtotei, todėl būtina vykdyti tvarią fiskalinę politiką. Pensijų reformos vykdymas, sveikatos apsaugos sistemos efektyvumo didinimas ir finansinio stabilumo užtikrinimas – svarbūs uždaviniai sėkmingam Lietuvos ekonomiam augimui. Todėl būtina atkreipti dėmesį į valstybės išlaidų politiką, paskirstomi ištekliai turi kurti biudžeto pajamų ir išlaidų stabilumą, o atotrūkis tarp darbo ir kapitalo apmokestinimo turi būti sumažintas.

Vienas svarbiausių Lietuvos ekonominės politikos tikslų – nuo 2007 m. sausio 1 d. tapti pilnateise dalyve Ekonominėje ir pinigų sąjungoje liko neįgyvendintas. Ekonominių sprendimų kūrimas, infliacijos mažinimas ir kontrolė bei nominalių konvergencijos kriterijų vykdymas turi tapti valstybiniu principu ir orientuoti į dalyvavimą Ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Tokia narystė neabejotinai sustiprintų Lietuvos galimybes vykdyti realią konvergenciją.

Pastaruoju metu Lietuvos ekonomikos augimo ir fiskalinės politikos prioritetai yra glaudžiai siejami su socialinės sanglaudos tikslais, kurie apima bendro užimtumo lygio didinimą ir teigiamus darbo užmokesčio pokyčius. Todėl keliamas ilgalaikis tikslas, kuris numato vieningą požiūrį į pagrindines Lietuvos visuomeninio gyvenimo sritis, kartu derinant fiskalinės politikos priemones ir socialinius visuomenės poreikius, įgyvendinant strategines struktūrines reformas, kuriant kapitalo ir darbo rinkų stabilumą bei mokslinių tyrimų ir naujų technologijų skatinimą.

Lietuvos žinių visuomenės ugdymas sukurs žiniomis grindžiamą ekonomiką, kuriame neabejotinai plėtosis modernus, dinamiškas ir konkurencingas šalies ūkis. Pagrindinė sąlyga – privalome numatyti kaip įgyvendinsime šalies mokslinės techninės ir eksperimentinės sistemos plėtrą (MTEP). Siekiant maksimalaus efekto iš valstybės inovacijų politikos būtina pritraukti privataus verslo sektoriaus investicijas.

Lietuva dar 2005 m. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje (NLSĮP) apibrėžė tokius nacionalinius prioritetus, kurie turi būti įgyvendinami siekiant ekonominio augimo ir užimtumo didėjimo:⁶

- 1) *makroekonomikos sritis*: spartaus ekonomikos augimo, makroekonominio stabilumo išlaikymas siekiant visateisės narystės Ekonominėje ir pinigų sąjungoje;
- 2) *mikroekonomikos sritis*: Lietuvos įmonių konkurencingumo skatinimas;
- 3) *užimtumo sritis*: užimtumo ir investicijų į žmogiškąjį kapitalą skatinimas.

Pagal šiuos prioritetus buvo numatytos priemonės, kurios turėjo leisti pasiekti atitinkamus tikslus ir uždavinius. Du svarbiausi kokybiniai NLSĮP uždaviniai yra: 1) iki 2010 m. pasiekti 68,8% užimtumo lygį ir 2% BVP skirti MTEP. (LR Ūkio ministerija, 2007, p. 10) Iš viso NLSĮP uždavinių įgyvendinimui 2006-2008 m. buvo numatytos 268 priemonės (aut. past.: atnaujintoje 2008-2010 m. NLSĮP – 122). Tuo tarpu Estija numatė tik 26 priemones. Taigi kyla natūralios abejonės ar numatytų priemonių gausa tikrai užtikrins tinkamą įgyvendinimo kokybę.

2005 m. rengiant NLSĮP Lietuvos ekonominė padėtis A. Brazausko vadovaujamos LR Vyriausybės buvo vertinama pakankamai gerai, todėl programoje nebuvo suplanuotos ypatingai iniciatyvios reformos. Atnaujinant Lisabonos strategiją buvo remtasi labiau integruotu strateginiu požiūriu, kuris sujungtų susijusias makroekonominę, makroekonominę ir užimtumo politikos sritis. Tačiau realius pokyčius šioje srityje išvelgti sunku. Kartais atrodo, kad NLSĮP tik papildė egzistuojančias Lietuvos strategijas naujomis priemonėmis.

Labiausiai pažymėtinas nacionalinio Lisabonos proceso bruožas yra plati partnerystė. NLSĮP rengimo metu buvo taikoma intensyvi ir plati partnerystė tarp ekonominių ir socialinių partnerių (tiesiogiai nedalyvavo Seimas, mažiau dalyvavo savivaldybės). Buvo sukurta strategijos įgyvendinimo ir stebėsenos struktūra, kuri prisidėjo prie geresnio tarpinstitucinio koordinavimo. Tačiau Lisabonos procesas Lietuvos politikų kalbose, pasisakymuose ir programose minimas gana retai, o tai tiesiogiai veikia Lisabonos strategijos įtaką viešosios politikos kaitai Lietuvoje.

1.2. Šalies konkurencingumo ir ekonominio augimo teorijos

Šalies konkurencingumą bei jį lemiančius veiksnius mąstytojai pradėjo nagrinėti dar merkantilistų XVI amžiuje, siekiant išsiaiškinti, kodėl vienos šalys yra turtingesnės ir ekonomiškai sėkmingesnės nei kitos. Merkantilizmo atstovai laikėsi nuostatos, kad geresnėje padėtyje yra ta šalis, kuri sukaupia daugiau turto. Tai galima pasiekti ribojant importą ir skatinant eksportą. Todėl konkurencingesnės yra tos šalys, kurių eksportas viršija importą.

⁶ LR ŪKIO MINISTERIJA. (2007) *Metinė Lietuvos nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos įgyvendinimo pažangos ataskaita*. Vilnius. p. 2.

Klasikinės ekonomikos atstovai, priešingai nei merkantilistai, teigė, kad tarptautinė prekyba naudinga abiejoms šalims, o tai leidžia didinti gamybos efektyvumą. D. Ricardo išplėtojo A. Smitho koncepciją ir pareiškė, jog šalis turi santykinį pranašumą vienos prekės gamybai tuo atveju, jei šios prekės kaina šalies viduje yra mažesnė nei visų kitų valstybių rinkose.⁷ Taigi tokios prekės gamybos galimybių kaštai šaliai yra mažesni, o skaičiuojamas atskleistojo santykinio pranašumo indeksas dar ir šiandien plačiai taikomas nagrinėjant atskirų valstybės ūkio šakų konkurencingumą pasaulio rinkose.

Neoklasikų konkurencingumo požiūris aprašomas Hekšerio-Olino teorija, pagal kurią šalis gamina ir eksportuoja prekes, kurioms naudoja perteklinius gamybos veiksnius. Taigi šių teorijų atstovai konkurencingumą suprato kaip šalies gebėjimą eksportuoti, išsikovojo padėtį pasaulio rinkose parduoti žemų kaštų prekes. Šiandien kainų konkurencijos ir žemų kaštų reikšmė mažėja. Dominantė išlieka tuose sektoriuose, kuriuose pagrindiniai gamybos veiksniai yra žemos kvalifikacijos darbo jėga ir gamtiniai išteklių.

Naujovišką požiūrį į konkurencingumą pasiūlė M. E. Porter (1990), kuris įvedė šalių konkurencingumo „deimanto“ modelį. Jis teigė, kad konkurencinis pranašumas gali būti suvokiamas, kaip „šalies sugebėjimas sukurti aplinką, kuri įgalina įmones diegti naujoves ir tobulėti greičiau nei užsienio konkurentai“. Pasiiekti konkurencinį pranašumą įgalina keturios veiksmų grupės: konkurencijos struktūra, paklausos charakteristikos, veiksmų charakteristikos ir palaikančios ūkio šakos.

Socialinės krypties ekonomistai šalies konkurencingumą traktavo kaip neatsiejamą nuo socialinės gerovės. Pagal J. Fagerberg (1996) „konkurencingumas parodo šalies galimybę užtikrinti savo piliečiams aukštesnį pragyvenimo lygį, lyginant su kitų šalių piliečiais“. Šalies eksporto sėkmė nebuvo išbraukta iš konkurencingumo sampratos. Dar šiandien pritariama, kad subalansuota užsienio prekyba, gebėjimas pritraukti užsienio investicijas ir didesnę pridėtinę vertę sukuriantis eksportas skatina šalies konkurencingumą.

Paprastai konkurencingumas analizuojamas trim lygiais: įmonės, ūkio šakos ir šalies. Jei įmonės konkurencingumą atspindi akcijų vertė, užimama rinkos dalis ar plėtros galimybės, o ūkio šakos konkurencingumas analizuojamas pagal sukuriamą BVP dalį ar eksporto apimtį, tai dėl visos šalies konkurencingumo sampratos vis dar netyla ginčai.

Konkurencingumo apibrėžimą bandė surasti ir estų ekonomistas J. Reiljan (2005). Jis mano, kad žvelgiant iš tarpusavio konkurencijos pusės, konkurencingumas gali būti apibrėžiamas pagal du požiūrius: siaurąjį, (vienam ekonomikos vienetui išlošus kitas būtina turi pralošti), ir platųjį (analizuojamos ir tos sferos, kur subjektų interesai nesikerta). Siaurasis konkurencingumo

⁷ CASE, K. E.; Fair, R. C. (1999) *Principles of Economics (5th ed.)*. p. 36.

supratimas eliminuoja abipusio laimėjimo situacijos galimybę, o ja remiasi visa tarptautinė prekyba, todėl siaurasis supratimas netinka šalių konkurencingumo tyrimams.

J. Fagerberg (1996) teigia, kad būtina atsižvelgti ne tik į ekonominį, bet ir į socialinį šalies konkurencingumą. Jeigu mokame darbuotojams mažas algas ir nesudarome jiems tinkamų darbo sąlygų, tai toks konkurencingumas greičiau rodo šalies nekonkurencingumą, nes šalis neužtikrina aukšto pajamų lygio. Konkurencinga yra ta valstybė, kuri sugeba suteikti gyventojams kokybišką išsilavinimą, tinkamą sveikatos ir socialinę apsaugą, aukštą pragyvenimo lygį, bei pasirinkimo laisvę.

Konkurencingumas šiandien vis dar yra iki galo neišnagrinėta ir neapibrėžta sąvoka. Šis kriterijus yra didžiausias diskusijų objektas, kuris veda prie to, kad ekonomistai konkurencingumą skaičiuoja skirtingai ir gauna skirtingus rezultatus. Turbūt geriausiai įvairias konkurencingumo sąvokas apibendrina Pasaulio Ekonomikos Forumo tyrimuose naudojamas apibrėžimas: „ekonomikos gebėjimas pasiekti ir išlaikyti aukštus ekonomikos augimo tempus“.⁸

Vienas iš pagrindinių šalies ekonomikos gyvybingumą ir konkurencingumą lemiančių veiksnių yra institucijos, kurios JAV ekonomisto D. C. North (2000) apibrėžiamos, kaip sąmoningai žmonių sukurtos taisyklės bei neformalūs apribojimai (tradicijos, papročiai, elgesio normos), nustatantys individams pasirinkimų aibę. Šalies konkurencingumą lemia institucijos, kurios sudaro paskatas efektyviai ūkio subjektų veiklai, formuoja jos aplinką, bendrą šalies vystymosi kryptį. Efektyvios yra tokios institucijos, kurios sudaro paskatas investuoti ten, kur investicijos sukuria didžiausią socialinę grąžą.

Naujų technologijų panaudojimas leidžia mažinti įmonių patiriamus gamybos, sandorių kaštus, parduodamos prekės kainą bei didinti kokybę ir investicijų grąžą. Dėka šių veiksnių tiek vidaus, tiek ir užsienio rinkose išauga prekių paklausa ir jas gaminančių įmonių produktyvumas. Taip pat dėl inovacijų išauga šalies pajamos iš parduodamų patentų ir jos įvaizdis tarptautinėse rinkose. Visi išvardinti veiksniai lemia šalies konkurencingumo padidėjimą.

Daugelis ekonomistų šiandien sutinka, kad šalies sugebėjimas ekonomiškai augti ir stiprinti savo ūkio konkurencingumą, atsparumą bei lankstumą neigiamiems išorės veiksniams didele dalimi priklauso nuo šalies ilgalaikės raidos strategijose užsibrėžtų tikslų, numatytų priemonių, gebėjimo sukurti institucijas ir vystyti ekonominę politiką, kuri atitiktų šalies išsivystymo lygį. Pasak M. E. Porter (1990) šalys pereina kelias vystymosi stadijas, kurių kaita tuo pačiu pareikalauja naujo požiūrio į šalies ekonomikos prioritetus.

Veiksnius sąlygojantis augimas yra pradinis ekonomikos augimo etapas. Jis vyksta žemiausias pajamas gaunančiose šalyse. Konkurencingumą čia sąlygoja tokie ištekliai, kaip pigi, darbo jėga, žemė ir gamtos išteklių naudojimas. Įmonės gamina palyginti paprastas, imlias darbai

⁸ MISES, Ludwig. (2006) *Ekonominė politika: mintys šiandienai ir rytdienai*. Vilnius. p. 41.

prekes ir dažniausiai jos būna suprojektuotas užsienyje. Tiesioginių užsienio investicijų pagalba yra importuojama ir diegiama technologija. Paprastai konkuruojama kaina, todėl tokios ekonomikos yra labai jautrios kainų ir valiutų kursų svyravimams. Pagrindinis ekonomikos augimo siekiančios vyriausybės uždavinys šiame etape yra užtikrinti makroekonominį bei politinį stabilumą, laisvą rinką ir priėjimą prie gamybos veiksnių.

Investicijomis sąlygojamas augimas atsiranda ekonomikai pereinant į aukštesnį lygmenį. Tuomet įmonės pradeda konkuruoti standartinėmis prekėmis, panaudojant užsienio technologijas. Paprastai šiame etape daugiausiai dėmesio skiriama gamybai ir eksportui. Todėl ekonomika tampa jautri paklausos pasikeitimams bei finansų krizėms. Siekiant aukštesnio išsivystymo lygio, šiame etape reikėtų gerinti infrastruktūrą, remti investicijas į naujausias technologijas bei pasinaudojant teisiniais susitarimais dėl mokesčių ir muitų sudaryti sąlygas šalies ekonomikai integruotis į pasaulinę rinką.

Trečiąjį etapą paprastai pasiekia aukštas pajamas turinčios šalys. Tai inovacijų augimu sąlygojamas etapas. Šiame etape iš technologijas importuojančios ekonomikos šalis tampa technologijas kuriančia ekonomika. Todėl valstybėje išauga paslaugų sektoriaus svarba, sustiprėja verslo aplinka, o tarptautinis konkurencingumas susiejamas su gebėjimu greitai mokytis ir diegti naujausias technologijas. Tokią ekonomiką mažiau paveikia išoriniai šokai.

Lietuva yra priskiriama aukštesnes-vidutinės pajamas gaunančių šalių grupei, nes pasižymi gerai išvystyta infrastruktūra, įtakingu paslaugų sektoriumi, stipriu viduriniu išsilavinimu, gerai veikiančiomis institucijomis bei integruotumu į tarptautines struktūras.⁹ Todėl galima spręsti, kad Lietuva šiuo metu yra trečiojo ekonomikos vystymosi etapo prieangyje. Norint įžengti į trečiąją ekonomikos vystymosi stadiją bei išlaikyti aukštus ekonomikos augimo tempus, reikia užtikrinti pakankamą tiesioginių užsienio investicijų lygį, bei pamažu skatinti žmogiškų išteklių, tyrimų plėtros ir inovacijų vystymąsi.

Pasaulyje dažniausiai naudojamas šalių konkurencingumą lyginantis indeksas yra Pasaulio ekonomikos forumo skaičiuojamas konkurencingumo augimo indeksas (angl. Growth Competitiveness Index). Šis indeksas sudarytas analizuojant keletą veiksnių ir remiasi socialinio konkurencingumo idėja. Pagal šią idėją šalies konkurencingumas priklauso ne tik nuo išorės, bet ir nuo vidaus ūkio sąlygų. Pasinaudodami konkurencingumo augimo indeksu ekonomistai bando atsakyti į klausimą, kodėl vienos šalys ilgai sugeba išlaikyti darnų ekonomikos augimą ir skurdo lygio mažėjimą, o kitos patiria pragyvenimo lygio kritimą arba stagnaciją. Tačiau konkurencingumo augimo indeksas kritikuojamas, nes jis ignoruoja nemažai šalies ekonomikos vystymuisi svarbių veiksnių, kaip pavyzdžiui, šalyje veikiančių įmonių bei ūkio šakų efektyvumą, infrastruktūros

⁹ KRIŠČIŪNAS, Kęstutis. (2006) *Legal, political and economical initiatives towards Europe of knowledge*. Kaunas. p. 37.

kokybę žmogišką kapitalą, rinkos dydį bei atvirumą. Todėl tiriant konkurencingumą dar dažnai naudojamas trijų ekonomistų, C. Zinneso, Y. Eilato bei J. Sachso sukurtas alternatyvus konkurencingumo matavimo indeksas (ZES)¹⁰. Jis sudarytas konkurencingumo augimo indekso principu, tačiau koreguoja pastarojo klaidas.

Dviejų konkurencingumo indeksų priešara verčia apskritai abejoti, ar galima įvertinti šalių konkurencingumą vieno indekso pagrindu. Suprantant, kad konkurencingumas yra kompleksinė, daugelį rodiklių apimanti sąvoka, konkurencingumo šaltinius reikėtų vertinti atskirai, atsižvelgiant į jų šiandieninę būklę, raidos tendencijas bei šalies ekonomikos vystymosi stadiją. Toks būdas leistų įvertinti tai, kad mažiau ekonomiškai išsivysčiusių šalių BVP paprastai auga greičiau nei pirmaujančiųjų.

Ekonominis augimas yra neabejotinai svarbi tyrimų sritis, kuri iš esmės koncentruota į įvairių veiksnių ir jų įtakos šalies ekonominio augimo tempams nustatymą. Klasika tapusiems augimo modeliams (E. D. Domar, R. M. Solou, Dž. Hiks, R. F. Harod ir kt.) būdinga tai, kad akcentuoja kapitalo, darbo, gamtinių išteklių ir technologijos pažangos įtaką ekonominiam augimui. Dabartiniu laikotarpiu ir toliau kuriami bei plėtojami nauji ekonominės teorijos modeliai, vadinami „endogenine“ ar „naująja“ augimo teorija. Ji pabrėžia, kad rinka, reaguojama į gamtinių išteklių ribotumą ir automatiškai paskatina endogeninius technologinius pokyčius, kurie sumažina gamtinių išteklių poreikį ir svarbą ekonominiam augimui.

Nesugebėjimas maksimaliai išnaudoti turimus šalies išteklius ir pranašumus, gali būti paaiškintas silpnomis ilgalaikės raidos strategijomis, silpnu strateginio įgyvendinimo koordinavimu arba tiesiog valstybės ekonominės politikos neišbaigtumu (L. Kaminskienė, 2005, p. 77). Makroekonominės aplinkos trūkumus paprastai sąlygoja valstybės išlaidų neefektyvumas. Neefektyvios viešosios institucijos ir administracinių procedūrų gausa gali trukdyti pasiekti didesnę ekonomikos augimą. Taigi galiausiai sekantis technologijų neefektyvumas paprastai atsiranda dėl netinkamai šalyje panaudojamų žmogiškųjų išteklių.

1.3. Lisabonos strategijos ir pagrindinių Lietuvos ilgalaikių strategijų sąsajos

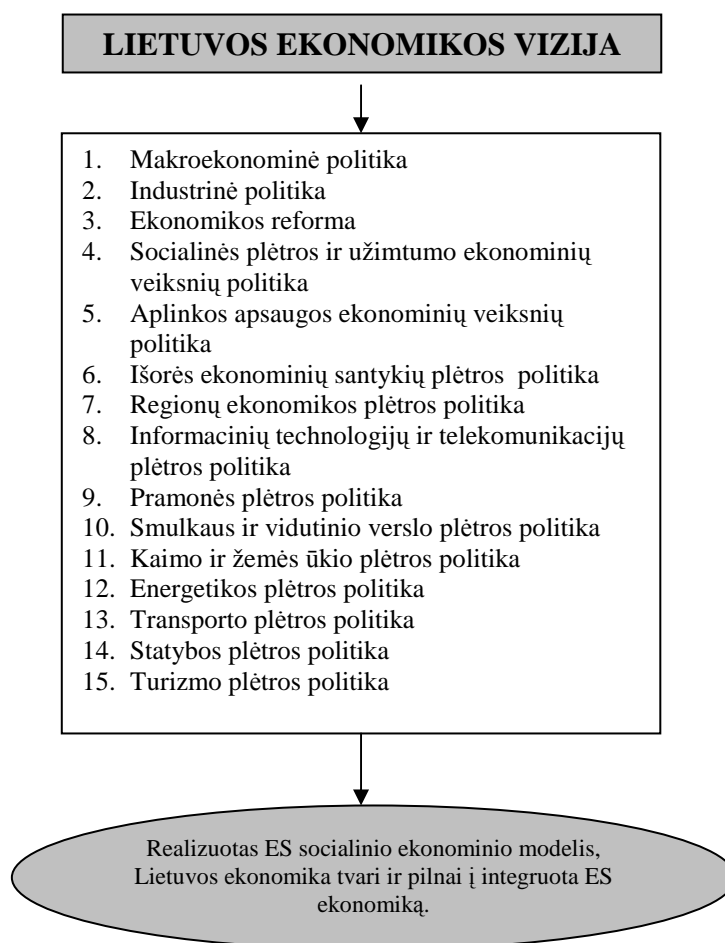
Lietuvai 1990 m. kovo 11 d. atkūrus valstybingumą, teko įveikti daug sunkumų, ne tik pertvarkyti planinę šalies ekonomiką į rinkos ekonomiką, bet ir vykdyti reformas visose šalies vystymo srityse. Buvo priversta pasikeisti šalies visuomenė ir jos gyvenimo būdas. Referendumo būdu 1992 m. buvo priimti Lietuvos Respublikos Konstitucija, kuri įtvirtino aiškias nuostatas. Tuo pačiu nuspręsta siekti atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės, dalyvauti tarptautinėse organizacijose, jei tai neprieštarauja valstybės interesams ir jos

¹⁰ ELGAR, Edward. (2003) *EU economic governance and globalization*. UK. p.115.

nepriklausomybei.¹¹ Taigi buvo sudarytos prielaidos Lietuvai nustatyti strateginius prioritetus, įstoti į Europos Sąjungą ir dalyvauti bendroje Europos Sąjungos politikoje.

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija buvo ruošiamą LR Ūkio ministerijos vykdamą LR Vyriausybės 2001 m. spalio 30 d. nutarimą Nr. 1274. Galutinė strategijos redakcija LR Vyriausybės buvo patvirtinta 2002 m. birželio 12 d. (nutarimas Nr. 853). Taigi Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija tapo rengiamos Valstybės ilgalaikės raidos strategijos dalimi (aut. past.: Valstybės ilgalaikės raidos strategija priimta 2002 m. lapkričio 12 d.).¹²

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR VYRIAUSYBĖ. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, 2002, p. 15-21.

1 pav. Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos vizija

Šioje ilgalaikėje ūkio plėtros strategijoje (1 pav.) skirtingais detalizavimo lygiais apibrėžiama ne tik Lietuvos ekonomikos vizija, bet ir ekonomikos plėtros misija bei strateginiai tikslai. Bendru atveju strategijoje detalizuotą viziją galima apibrėžti kaip siekį 2015 m. turėti

¹¹ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA. (2002). Vilnius. p.1-20

¹² LR VYRIAUSYBĖ. (2002) Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. Vilnius. p. 2.

įgyvendintą ES socialinio ekonominio modelį (t.y.: geresnė gyvenimo kokybė, labiau integruota visuomenė, sumažinta skurdo rizika bei socialinė atskirtis), tvarią Lietuvos ekonomiką, kuri pilnai integruota į ES ekonomiką. Kelias į vizijos pasiekimą grindžiamas 14 aprašytų politikų ir ekonominės reformos įgyvendinimu. Detalizuota ekonomikos plėtros misija neatsiejama nuo stabilios makroekonomikos, žmogiškojo kapitalo plėtros, nuoseklaus užimtumo politikos įgyvendinimo, švarios ir sveikos aplinkos išsaugojimo, stabilių bei aukšto gyvenimo lygio galimybių užtikrinimo ir kt.

Strateginiai tikslai ilgalaikėje ūkio plėtros strategijoje iš viso aprašyti trimis lygiais. Pirmajam lygiui priklauso pagrindinis strategijos tikslas – „sukurti aplinką šalies materialinei ir dvasinei gerovei plėtoti“ (LR Vyriausybė, 2002, p. 23). Bendru atveju ši aplinka gali būti siejama su stabilia ekonomine, žmogaus kapitalo ir visuomenės plėtra, asmens saugumu fizine, teisine ir socialine prasmėmis bei sveika gamtine aplinka. Antrajame strateginių tikslų lygyje išskiriama 19 tikslų, kurių kiekvienas detalizuojamas trečiajame strateginių tikslų lygyje.

Reikia pastebėti, kad Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos įgyvendinimas susietas su būtinybe strateginius tikslus, veiksmus ir priemones detalizuoti valstybės institucijų veiklos planuose bei nacionalinėse programose. Strategijos įgyvendinimo pagrindas grindžiamas valstybės disponuojamais finansiniais ištekliais, todėl strategijos įgyvendinimas turi būti stebimas ir kontroliuojamas, o pati strategija turi būti periodiškai atnaujinama atsisakant nereikalingų priemonių taikymo.

Valstybės ilgalaikės raidos strategija

2002 m. spalio 9 d. Europos Komisija oficialiai paskelbė (Lietuvos pažangos rengiantis narystei ES ataskaita), kad Lietuva atitinka Kopenhagos kriterijus, šalyje veikia rinkos ekonomika, todėl Lietuva gali konkuruoti Europos Sąjungoje. Remiantis tokiu aukštu įvertinimu ir pritariant Lisabonos bei Barselonos dokumentų nuostatoms, buvo Lietuvoje buvo iškeltas uždavinys – suformuoti Valstybės ilgalaikės raidos strategiją. Ši strategija turėjo pristatyti valstybės viziją, nustatyti ilgalaikės raidos prioritetus bei kryptis. LR Vyriausybei pateikus Valstybės ilgalaikės raidos strategijos projektą, LR Seimas 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 šią strategiją patvirtino.¹³ Šią strategiją koordinuoti paskirta LR Ūkio ministerija.

Pagrindinis valstybės ilgalaikės raidos strategijos tikslas – sukurti tokią aplinką šalies materialinei ir dvasinei gerovei plėtoti, kuri būtų grindžiama ilgalaikės raidos prioritetais (LR Vyriausybė, 2002, p. 6). Iš viso išskirti trys ilgalaikiai prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika. Kiekvienam strateginiam prioritetui yra numatyta po vieną ilgalaikės raidos kryptį. Žinių visuomenės raidos kryptis orientuota į 4 plėtros sritis, saugi visuomenė – 7, o

¹³ LR VYRIAUSYBĖ. (2002) *Valstybės ilgalaikės raidos strategija*. Vilnius. p. 1.

konkurencinga ekonomika – 8. Taigi apibrėžiant Lietuvos valstybės viziją, Lietuva siekia tapti gerovės valstybe, kuri pasižymėtų žemu nedarbo lygiu, aukštomis socialinėmis garantijomis, didele darbo kaina, minimaliu skurstančių šeimų skaičiumi bei aukštu socialinės sanglaudos lygiu (2 pav.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR VYRIAUSYBĖ. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, 2002, p. 4.

2 pav. Valstybės ilgalaikės raidos strategijos vizija

Detalizuojant Lietuvos valstybės viziją ilgalaikės raidos strategijoje pažymima, kad 2015 metais Lietuva bus apibūdinama kaip aktyvi Europos Sąjungos ir NATO narė. Savo BVP iki 2015 m. padidins 2-2,5 karto. Pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui, Lietuva pasieks daugiau kaip 50% būsimąjo ES vidurkio lygio (2002 m. BVP vienam gyventojui sudarė 30% nuo ES vidurkio). Žinios, verslumas, darbo jėga ir kapitalas bus pakankamai išplėtoti, fizinė infrastruktūra modernizuota, o gamybos technologijų lygis pasieks europinį arba nedaug atsiliks. Lietuvos makroekonominėje aplinkoje bus siekiama stabilios makroekonominės aplinkos, griežtos fiskalinės politikos, ilgalaikio ir stabilaus ekonominio augimo bei veiksmingo darbo išteklių panaudojimo.¹⁴

Baigiamosiose Valstybės ilgalaikės raidos strategijos nuostose pažymima, kad ši strategija apibrėžia Lietuvos ekonominės, socialinės, aplinkos apsaugos ir kitų sričių bendros politikos gaires iki 2015 metų. Strategija paruošta taip, kad atitiktų Lisabonos strategijoje iškeltus strateginius tikslus. Numatyta, kad ši strategija gali būti papildoma arba taisoma atsižvelgiant į gyvenimo iššūkius.

¹⁴ LR VYRIAUSYBĖ. (2002) *Valstybės ilgalaikės raidos strategija*. Vilnius. p. 13-17.

Nacionalinė darnaus vystymosi strategija

Darnaus vystymosi pagrindinės nuostatos buvo suformuluotos dar 1992 m. Rio de Žaneire (Brazilija) įvykusioje pasaulinėje Jungtinių Tautų aplinkos ir vystymo konferencijoje. Jos metu buvo įteisinta darnaus vystymosi ideologija, principai ir darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa. Po dešimtmečio vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime Johanesburge (2002 m.) teko konstatuoti, kad nepaisant tarptautinių organizacijų, šalių vyriausybių, verslo ir visuomenės grupių pastangų, nuveikta mažiau, nei buvo planuota.¹⁵ Todėl buvo paprašyta visų šalių parengti nacionalines darnaus vystymosi strategijų programas ir sukurti veiksmingus įgyvendinimo mechanizmus.

ES šiandien yra laikoma darnaus vystymosi lydere. Darnus vystymasis yra ilgalaikė ES strategija, kuri turi užtikrinti sveiką ir švarią aplinką bei geresnę gyvenimo kokybę. Įgyvendinant šią strategiją numatyta, kad ekonomikos augimas turi skatinti socialinę pažangą, kuri atitinkamai gerintų aplinkos būklę. Visuotinai sutarta, kad augant ekonomikai gamtos išteklių panaudojimas ir aplinkos teršimas turi augti daug lėčiau nei pati ekonomika arba iš viso neaugti.

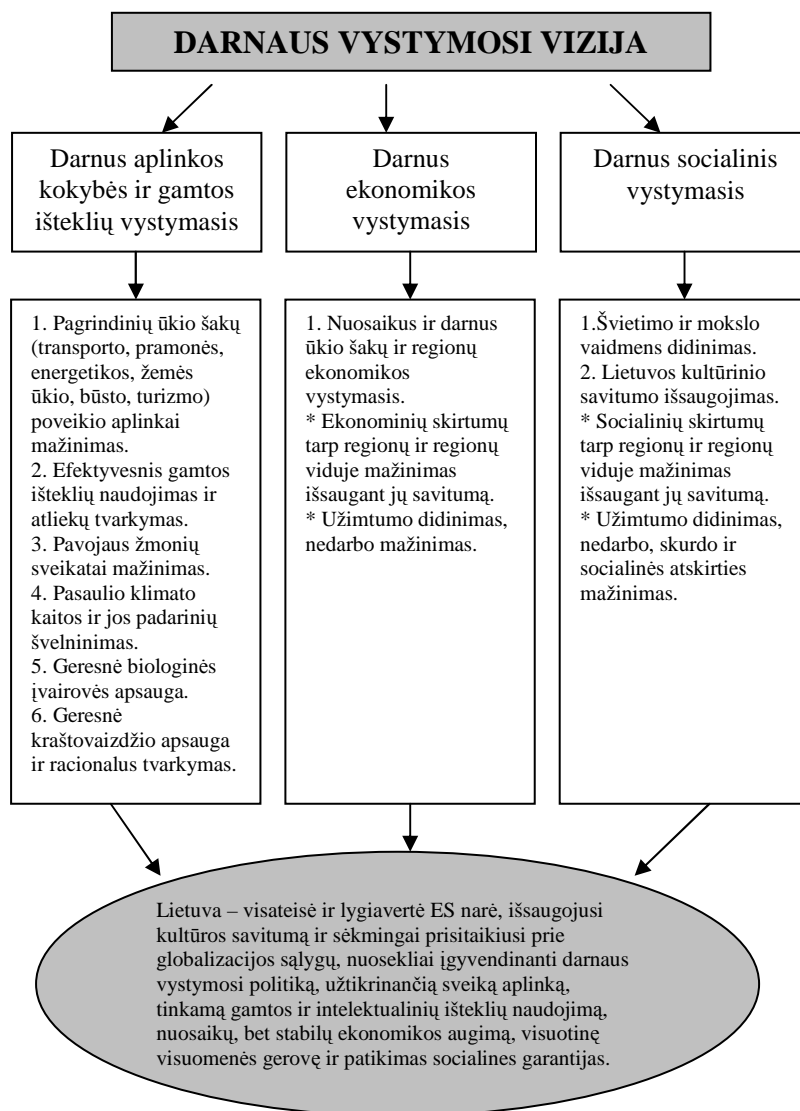
Vadovaujantis Europos Vadovų Tarybos susitikimo (Barselona, 2002) rekomendacijomis, 2003 m. rugsėjo 11 d. Vilniuje LR Vyriausybė nutarė patvirtinti Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją. Už šios strategijos įgyvendinimo koordinavimą atsakinga paskirta LR Aplinkos ministerija. Koordinavimui užtikrinti buvo sudarytos dvi darbo grupės: pirmoji rengia strategijos įgyvendinimo dvišalius ataskaitas ir jas teikia Nacionalinei darnaus vystymosi komisijai, antroji – sudaryta iš įvairių sričių ekspertų, reguliariai analizuoja išorės ir vidaus pokyčius, vertina strategijos įgyvendinimo eigą ir rengia rekomendacijas trūkumams pašalinti.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje išskirtas pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis – „pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti esamą ES vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinų normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų“ (LR Vyriausybė, 2003, p. 3). Strategijoje išskiriami trys darnaus vystymosi blokai: aplinkos kokybės ir gamtos išteklių vystymasis, ekonomikos vystymasis ir socialinis vystymasis.

ES darnaus vystymosi strategijoje numatyti 6 darnaus vystymosi prioritetai (pasaulinės klimato kaitos sušvelninimas; pavojaus žmonių sveikatai mažinimas; transporto poveikio aplinkai mažinimas; efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas; socialinės atskirties ir skurdo mažinimas; visuomenės senėjimo problemų sprendimas). Atsižvelgiant į Lietuvos ekonomikos vystymosi problematiką Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje buvo numatyta net 11 darnaus

¹⁵ BECKER, Andreas. (2000) *Aplinkosauga – išsiskyrimas su iliuzijomis: nauja ekologinių permainų strategija*. Kaunas. p. 9.

vystymosi prioritetų. Įgyvendinant šiuos prioritetus siekiama 2020 m. numatytos Lietuvos vizijos. (3 pav.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR VYRIAUSYBĖ. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003, p.7-10, 35-40.

3 pav. Nacionalinė darnaus vystymosi strategijos vizija

Darnaus vystymosi strategijos vizijoje Lietuva apibūdinama kaip visateisė ir lygiavertė ES narė, sugabėjusi išsaugoti sąvitą kultūrą, prisitaikiusi prie globalizacijos sąlygų, nuosekliai įgyvendinanti darnaus vystymosi politikos prioritetus, užtikrinsi stabilų šalies ekonomikos augimą, socialines garantijas bei visuomenės gerovę.¹⁶ Taigi koordinuojant pagrindinius 3 darnaus vystymosi komponentus (aplinkos, ekonomikos ir socialinės srities) Lietuva privalo suteikti galimybes visiems visuomenės nariams aktyviai dalyvauti darnaus vystymosi procese, užtikrinti galimybes naudotis pasiektos pažangos rezultatais, siekti tarptautinių, valstybinių, regioninių ir vietinių interesų suderinamumo bei pagrindinių darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo.

¹⁶ LR VYRIAUSYBĖ. (2003) *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. Vilnius, p. 4.

Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija

LR Vyriausybės 2007 m. kovo 30 d. buvo priimta „Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti.“ Visų pirma tai strateginis dokumentas, kuris užtikrina, kad valstybėje naudojama ES struktūrinė parama atitiktų ES bendrijos strategines nuostatas ir Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą.

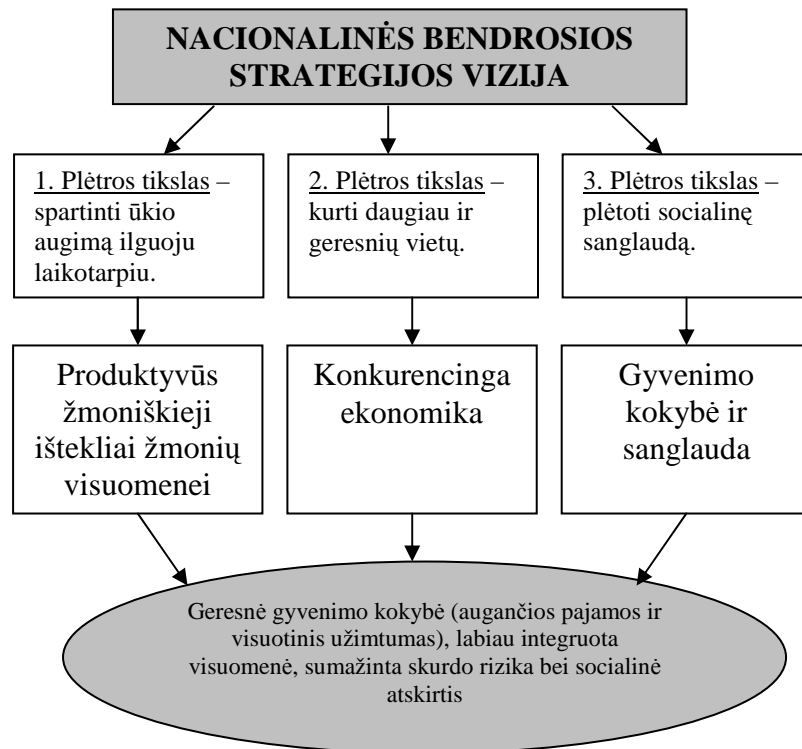
Visoms valstybėms narėms, kurioms skiriama ES struktūrinių fondų parama pagal naują konvergencijos tikslą, svarbiausiu uždaviniu turi būti šalies ekonomikos augimo potencialo skatinimas. Pasinaudojus šia parama galima palaikyti ir siekti aukštesnės ekonomikos augimo normos. Pagrindinis Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslas – „sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus“ (LR Vyriausybė, 2007, p. 22). Taigi Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje ypač daug dėmesio skiriama šalies ūkio augimo skatinimui, koncentruojant investicijas į inovacijas, mokslinius tyrimus ir švietimą.

Šioje strategijoje numatyti trys pagrindiniai plėtros tikslai:¹⁷

1. *Spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu.* Lietuvos neturi didelių gamtinių, žmogiškųjų, energetinių, ir kt. išteklių, todėl plėtra ateityje remsis žiniomis, o ne daug kapitalo ar žaliavų reikalaujančia pramone bei paslaugomis. Taigi šis tikslas yra viena esminių gyvenimo gerėjimo sąlygų, susijęs su Lietuvos ūkio konkurencingumu tarptautinėse rinkose.
2. *Kurti daugiau geresnių darbo vietų.* Lietuva jau patyrė emigracijos išbandymus, todėl puikiai supranta, kad didžiausias šalies turtas yra žmonės. Šiuo metu kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas riboja plėtrą, todėl kasdien jaučiamas poreikis kuo greičiau pereiti prie žinių visuomenės kartu kuriant didesnę pridėtinę vertę sukuriančias darbo vietas.
3. *Plėtoti socialinę sanglaudą.* Sanglaudą reikia suprasti kaip darnią integruotą visuomenę. Lietuvos gyventojai pagaliau turi pasijausti Europos bendruomenės dalimi ir dalintis ekonominės plėtros nauda.

Norint pasiekti šiuos tris tikslus (4 pav.), reikia imtis atitinkamų veiksmų. Pradedant viešosios politikos reformomis, teisinio reguliavimo tobulinimu ir baigiant investicinių priemonių panaudojimu. Todėl Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje išskirtos 3 prioritetinės kryptys (LR Vyriausybė, 2007, p. 26):

¹⁷ LR VVYRIAUSBĖ. (2007) *Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija*. Vilnius, p. 23.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR VYRIAUSBĖ. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija, 2007, p. 22-26.

4 pav. Nacionalinės bendrosios strategijos vizija

1. *Produktyvūs žmoniškieji ištekliai žinių visuomenei* (žmonių pritraukimas ir išlaikymas darbo rinkoje; skatinti mokytis visą gyvenimą; aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgos plėtojimas; efektyvesnis viešasis administravimas).
2. *Konkurencinga ekonomika* (produktyvumo didinimas versle, aukštos pridėtinės vertės kūrimas; ekonominės infrastruktūros efektyvumo didinimas).
3. *Gyvenimo kokybė ir sanglauda* (vietos potencialo išnaudojimas; kokybiškų ir prieinamų viešų paslaugų teikimas; geresnė aplinkos kokybė).

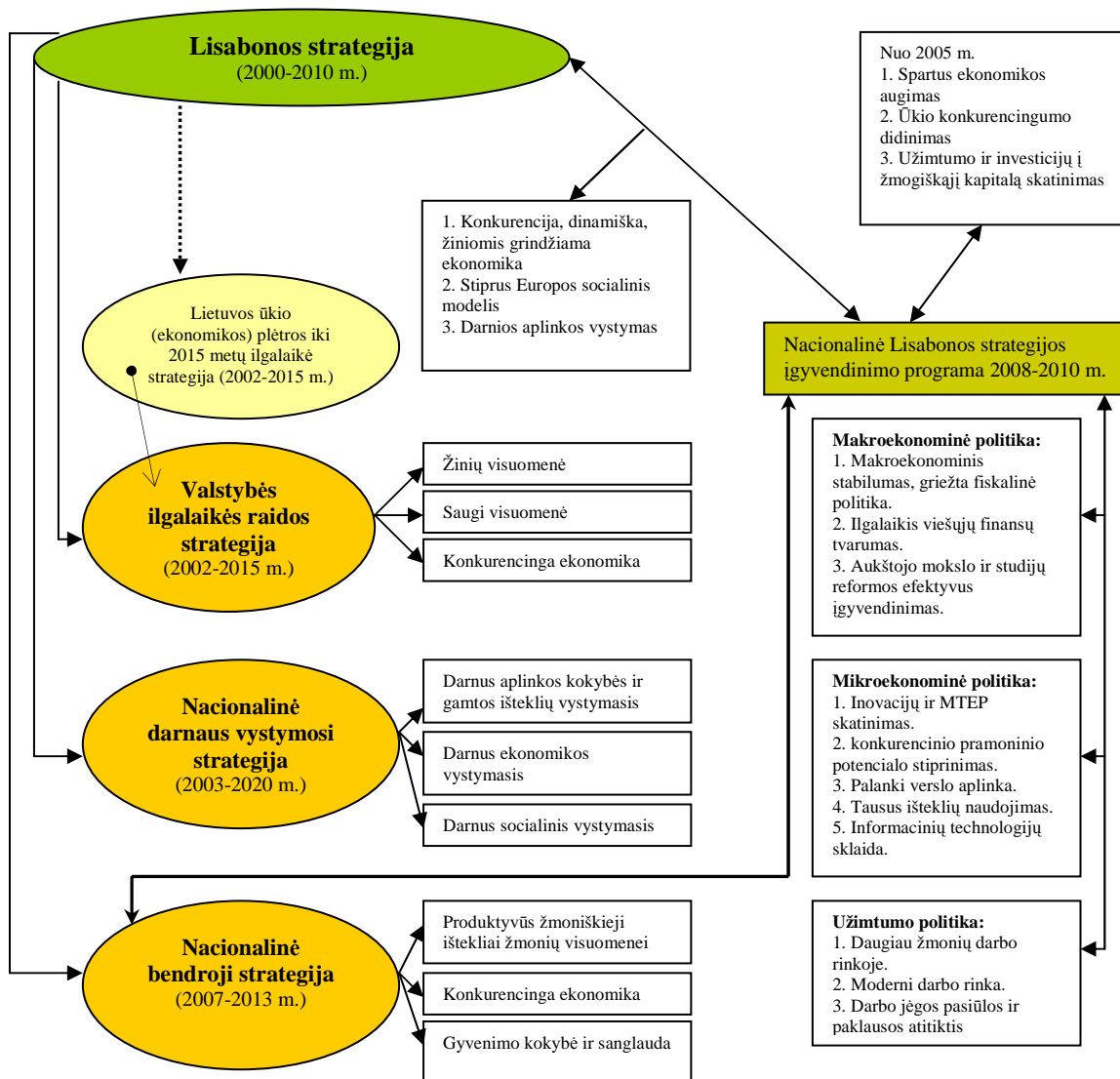
Prioritetinėms Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos kryptims finansuoti buvo sukurtos 4 veiksmų programos (LR Vyriausybė, 2007, p. 50)::

1. Žmogiškųjų išteklių plėtros (programai numatyta skirti 13,8% ES struktūrinės paramos lėšų).
2. Ekonomikos augimo (programai numatyta skirti 45,7% ES struktūrinės paramos lėšų).
3. Sanglaudos skatinimo (programai numatyta skirti 39,1% ES struktūrinės paramos lėšų).
4. Techninės paramos (programai numatyta skirti 1,4% ES struktūrinės paramos lėšų).

Igyvendinant Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją per keturias veiksmų programas numatytas glaudus šių veiksmų koordinavimas. Koordinatoriaus funkciją įgyvendina LR Finansų ministerija. Atlikdama koordinatoriaus funkciją LR Finansų ministerija privalo užtikrinti ne tik visos ES struktūrinės

paramos panaudojimo koordinavimą, bet kartu ir suderinamumą su Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa.

Strateginiu požiūriu ES Lisabonos strategiją, Nacionalinę Lisabonos įgyvendinimo programą, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikę strategiją, Valstybės raidos ilgalaikę strategiją, Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją ir Nacionalinę bendrąją strategiją galima apjungti į vieną sistemą pagal kilmę, prioritetus, prioritetines kryptis, panašias strategines vizijas. Toks strategijų bendrumas gali būti laikomas pagrindu sinerginio modelio (aut. past.: *sinergija* – tai reiškinys, kai du ar keli atskiri veiksniai, veikdami kartu, duoda didesnę poveikį, negu jų abiejų veiksmų, veikiančių atskirai, poveikių suma) siūlymui, kuris užtikrintų efektyvesnę strategijų įgyvendinimą koordinuojant bendrus veiksmus ir finansus (5 pav.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal: LR VYRIAUSYBĖ. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, 2002; LR VYRIAUSYBĖ. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, 2002; LR VYRIAUSYBĖ. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003; LR VYRIAUSYBĖ. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija, 2007; LR VYRIAUSYBĖ. (2008) Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa.

5 pav. Lisabonos proceso Lietuvoje struktūrinė schema

Šiandien Lietuvoje yra susiformavusi unikali strateginė situacija. Iš 4 ilgalaikių Lietuvos strategijų, kurios buvo sukurtos veikiamos Lisabonos proceso, realiai tik viena Nacionalinė bendroji strategija finansiniu aspektu gali būti siejama su atnaujinta Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (D. Trakelis, 2007, p. 5). Likusios 3 ilgalaikės strategijos tiesiog paseno popieriuje išdėstytuose siekiuose ir pasiliko prie 2000 m. Lisabonos strategijos įgyvendinimo praktikos, kuri 2005 m. buvo atnaujinta, o senoji pripažinta kaip neefektyvi.

Peršasi išpūdis, kad „vidinėms“ ir „Briuselio“ reikmėms yra parengiamos skirtingos strategijos, kurios turi savo principus ir įgyvendinimo nuostatas. Tačiau egzistuoja akivaizdi strategijų įtaka ir priklausomybė viena nuo kitos, nes įgyvendinamos priemonės neretai persidengia ir skiriasi tik pateikimo forma. Galiausiai susiduriame su situacija, kai viena šalia kitos egzistuoja Lietuvai svarbios strategijos, kurios buvo parengtos tik dėl skirtingų motyvų ir pritaikytos skirtingoms auditorijoms, bet iš principo yra orientuotos į Lisabonos strategiją. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa lyg ir galėtų tapti „strategijų strategija“, kurios pagrindu būtų jungiamos likusios strategijos ir taip supaprastinamas visas strateginio planavimo, įgyvendinamo ir koordinavimo procesas.

2002-2003 metais priimtos ilgalaikės Lietuvos strategijose priimti strateginiai prioritetai, uždaviniai, priemonės ir veiksmai buvo nulemti tuo metu egzistavusios ekonominės situacijos. Tačiau situacija iš principo pasikeitė. Visas pasaulis susiduria su ekonominės krizės pasekmėmis. Finansinių resursų stygius verčia valstybę taupyti visose gyvenimo srityse. Todėl būtina bendrai koordinuoti ilgalaikės raidos strategijas, derinant veiksmus ne tik išvengti taikomų priemonių dubliavimo tarp skirtingų strategijų, bet ir neracionalaus finansų paskirstymo.

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija gimusi Lisabonos strategijos kontekste nebuvo konkrečiai orientuota į Lisabonos strategijos prioritetus, todėl buvo prijungta prie Valstybės ilgalaikės raidos strategijos. Kiekvienas Lisabonos strategijos prioritetas (konkurencija, dinamiška, žiniomis grindžiama ekonomika; stiprus Europos socialinis modelis ir darnios aplinkos vystymas) turi savo atitikmenį Valstybės ilgalaikės raidos, Nacionalinės darnaus vystymosi ir Nacionalinės bendrosios strategijos prioritetuose. Kiekvienas šių prioritetų loginio jungimo būdu gali būti prijungtas prie vienos iš trijų Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos politikos, t.y. makroekonominės, mikroekonominės arba užimtumo. Taigi turėtume sistemą, kuri per Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą 2006-2008 m. būtų orientuota į spartų ekonomikos augimą, ūkio konkurencingumo didinimą bei skatintų investicijas į užimtumą ir žmogiškąjį kapitalą.

2. LISABONOS STRATEGIJOS PROCESO REALIZAVIMAS

2.1. Lisabonos strategijos įgyvendinimo problematika ES kontekste

2005 m. kovo mėn. ES viršūnių susitikime buvo konstatuota, kad per penkerius metus Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese pasiekta labai nedaug, todėl rekomenduota orientuotis į ekonominį augimą ir naujų darbo vietų kūrimą. Siekiant maksimalaus efektyvumo viešai paskelbta būtinybė, kad reikalingas reformas realiai turi vykdyti pačios ES valstybės. Lisabonos strategijos įgyvendinimo apžvalga rėmėsi trimis uždaviniais: 1) orientacija į prioritetizavimą; 2) paramos reformoms mobilizacija; 3) informavimo apie pasiekimus supaprastinimas.

Orientavimasis į ekonominį augimą ir darbo vietų kūrimą turėjo remtis idėja „Partnerystė dėl augimo ir darbo vietų kūrimo“. Pastaroji turėjo būti įgyvendinama remiantis Bendrijos veiksmų planu ir ES valstybių nacionaliniais Lisabonos strategijos įgyvendinimo veiksmų planais. ES valstybės, ES valstybių piliečiai ir socialiniai partneriai turėjo tapti bendros reformos šalininkais, o pati Lisabonos strategija – politinių diskusijų dalimi (nacionaliniu lygmeniu). Viskas turėjo būti susieta į vieną sistemą ir visuomenei pristatoma paprastai, aiškiai, vietoj daugelio pranešimų parengiant vieną Lisabonos strategijos pranešimą ES valstybių lygiu.

2005 m. liepos mėn. Europos Komisija paskelbė Bendrijos Lisabonos programą, kuri papildė ES valstybių nacionalinius veiksmų planus. Šią programą sudarė 50 iniciatyvų, tačiau nė viena iš jų nebuvo visiškai nauja. Komisija jas tiesiog suskirstė į 8 grupes, kaip priemones, turinčias didelę pridėtinę vertę ES valstybių lygiu:¹⁸

- 1) žinių ir inovacijų rėmimas;
- 2) valstybės pagalbos politikos reformavimas;
- 3) reguliavimo supaprastinimas;
- 4) vidaus paslaugų rinkos kūrimo užbaigimas;
- 5) globalaus susitarimo Dohos raunde pasiekimas;
- 6) darbo, fizinio ir akademinio mobilumo kliūčių pašalinimas;
- 7) bendros ekonominės integracijos plėtojimas;
- 8) ekonominio restruktūrizavimo socialiniais kaštais sprendimas ir pastangų rėmimas.

2006 m. sausio mėn. metiniame pranešime apie Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažangą Europos Komisija išskyrė 4 prioritetines kryptis, kuriose reikėjo dar labiau pasitempti. Buvo skatinama daugiau investuoti į švietimą ir mokslinius tyrimus, daugiau remti smulkų ir vidutinių verslų, siekti aukštesnio įdarbinimo lygio ir suformuoti bendrą ES energetikos politiką. Po dvylikos mėnesių ES komisija konstatavo, kad ES valstybių mastu įgyvendinta apie 75% numatytų veiksmų, kaip pavyzdžiui, finansinių paslaugų pažanga, paslaugų direktyvos priėmimas, susitarimas dėl septintosios Tyrimų rėmimo programos (European Commission, 2006). Liko neužbaigti klausimai

¹⁸ PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2005) *Brussels European Council*. Brussel. p. 2-9.

susiję su pensijų perkėlimu, ES intelektinės nuosavybės sistemos atnaujinimu bei energetikos ir transporto sektorių liberalizavimu.

2007 m. gruodžio mėn. Europos Komisijos pranešime buvo atnaujintos 4 prioritetinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo sritys. Akcentuota investicijų svarba į inovacijas ir žinias, administracinės naštos smulkiajam ir vidutiniam verslui mažinimas, darbo rinkų modernizavimas ir energetikos bei klimato kaitos klausimų sprendimas. 2008 m. kovo mėn. Komisijos pranešime konstatuota, kad vedama Lisabonos strategijos įgyvendinimo politika duoda rezultatų, nors ir ne visos ES valstybės vienodai ryžtingai vykdo reikalingas reformas. Pastebėta, kad reformos atsilieka energetikos ir vidaus paslaugų rinkos liberalizavimo procese bei darbo jėgos rinkos segmentavimo valdyme. Nors ES valstybės išgyvena ekonominės krizės padarinius, jos privalo tęsti pradėtus darbus, bei ypač daug dėmesio skirti veiksams, turintiems didelį poveikį Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese (LR Vyriausybė, 2008):

- 1) iki 2010 m. visoms mokykloms suteikti greitaeigio interneto prieigą ir nustatyti nacionalinius uždavinius dėl interneto prieigos namų ūkiams;
- 2) apsvarstyti ir priimti „mėlynosios kortelės“ pasiūlymą dėl imigracijos paremtos įgūdžiais;
- 3) pagerinti mokymosi įgūdžius, sumažinti ankstyvą mokymosi nutraukimą, mokymų programas orientuoti prie nuolatinio monitoringo verslo įmonių formuojamos paklausos;
- 4) padidinti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą;
- 5) skatinti smulkaus ir vidutinio verslo augimą tobulinant priėjimą prie Europos programų ir viešojo finansavimo, sumažinti kliūtis ES valstybių sienas kertančiai veiklai;
- 6) sukurti vieningą energetikos rinką, mažinti suvartojamos energijos kiekius valstybiniais pastatams;
- 7) skatinti inovacijas ir sukurti integruotą patentų jurisdikciją.

Šiuo metu ES darbo rinkoje vyrauja dideli reguliavimo suvaržymai, todėl Europos Taryba vieningai nusprendė šalinti šias kliūtis, prisidėti prie ES valstybių narių pastangų palengvinti galimybes naudoti gebėjimus ir kartu kovoti su gebėjimų pasiūlos ir paklausos neatitikimu. Komisija pasiūlė supaprastinti kriterijus, kurie nustatyti paramai iš Europos socialinio fondo (ESF) gauti. Peržiūrėtos Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo taisyklės. Atviresnis fondas bus leis greičiau reaguoti į rinkos sąlygas ir prisidės prie atleistų darbuotojų mokymo ir įdarbinimo finansavimo. Taip darbo rinkoje bus galima išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus, kurių paklausa padidės pasireiškus pirmiesiems ES ekonomikos atsigavimo požymiams.

Siekdama stabdyti mažų ir vidutinių verslo įmonių bankrotų bangą Europos Taryba įpareigojo visas ES valstybes nares didžiausiu politiniu prioritetu laikyti mažų ir vidutinių įmonių gelbėjimą. Parengtas veikslių planas numato mažinti PVM tarifus tam tikroms darbui imlioms paslaugoms, pagerinti smulkaus verslo įmonių finansavimą. Taigi pasinaudojant mažos ar vidutinės

statusu visoje ES galima pretenduoti gauti paskolą iš Europos investicijų banko (bendros paramos dydis, LR Ūkio ministerijos duomenimis, 2008-2011 m. iki 30 mlrd. EUR).

Europos Komisija nepritaria šiuo metu verslo įmonėms tenkančiai administracinei naštai. Taigi iki 2012 m. metų bus remiamos visų ES valstybių narių pastangos, kurios administracinę naštą verslo įmonėms turi sumažinti net 25% (European Commission, 2008, p. 5). Tuo pačiu būtina didinti paslaugų konkurencingumą, integruojant finansinių paslaugų rinką sugriežtinti esamą priežiūros sistemą bei stiprinti ES tarpvalstybinio pobūdžio finansinių krizių valdymą.

Siekiant, kad Europa taptų pirmaujančia žinių ekonomika bei visuomene ES valstybės narės nuo 2008 m. įpareigos kurti atvirą ir konkurencingą Europos mokslinių tyrimų erdvę (EMTE). Esami žinių srautai neužtikrina mokslinių tyrimų veiksmingumo ES mastu, todėl būtina skatinti ir remti Europos mokslo darbuotojų partnerystę. Taigi EMTE turi tapti atvira ir padidinti ES valstybių narių tarptautinę svarbą pasaulinėje ekonomikoje ir tarp trečių šalių partnerių.

ES valstybės narės privalo kurti palankesnes finansavimo sąlygas inovacijų kūrimui. Labai svarbu pagerinti mažų ir vidutinių įmonių pasirengimą investicijų įsisavinimui bei padidinti jų galimybes gauti finansavimą. ES patentavimo sistema iki šiol nėra vientisa, todėl siekiant platinti ir skleisti žinias bei inovacijas ES susiduriama su dideliais nepatogumais ir išlaidomis. Todėl ES valstybės įpareigos kuo skubiau baigti tarpinstitucines derybas siekiant bendros vientisos ES patentų sistemos.

ES iki šiol neturi vieningos ES energijos vidaus rinkos. Siekiama, kad dar iki 2009 m. vidurio būtų parengti bendrą ES energijos vidaus rinką reglamentuojantys dokumentai. Sukuriant šią rinką siekiama užtikrinti, kad iki 2020 m. būtų 20% sumažintas išmetamų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ir tais pačiais 20% padidinta energijos dalis, kuri gaunama iš atsinaujinančių energijos šaltinių (European Commission, 2008, p. 8). Neekologiškų produktų gamybai ir paslaugoms suvartojama per daug energijos, todėl Europos Komisija skubos tvarka teiks siūlymą sumažinti PVM ekologiškiems produktams ir paslaugoms taip stiprinant darnesnę gamybą, vartojimą ir energijos panaudojimo efektyvumą.

Dabartinės ekonomikos situacijoje ypač svarbu prekybos politikos nuostatomis stengtis užkirsti kelią protekcionistinėms prekybos partnerių priemonėms, kurios galėtų turėti įtakos ES konkurencingumui. Todėl būtina baigti Dohos derybų raundą, nes tai geriausias būdas užtikrinti vienodas veikimo sąlygas ir atveria naujų rinkų galimybes. Labai svarbia ES problema išlieka tolimesnis rinkos sektorių atvėrimas. Taigi toliau tęsiamas ES ir JAV susitarimo dėl oro susisiekimo paslaugų įgyvendinimas, užbaigiamos aviacijos paslaugų susitarimų su kitais ekonominiais partneriais (Kanada, Kinija, Indija) reformos ir susitarimai su kaimyninėmis Europos Viduržemio jūros valstybėmis.

2.2. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008 m. pažangos analizė

2008 spalio 1 d. LR Vyriausybė patvirtino naują 2008-2010 Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą. Šios programos tikslas – padidinti Lietuvos konkurencingumą, atsižvelgiant į naujus ekonominio augimo ir užimtumo didinimo uždavinius bei numatytas įgyvendinimo priemones. Prioritetinėmis reformų sritimis laikoma – žinios ir inovacijos, darbo rinkos modernizavimas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą, aktyvi verslo potencialo paieška ir realizavimas, klimato kaita ir aktualių energetikos problemų sprendimas.

Atsižvelgiant į Lietuvai pateiktas Europos Komisijos rekomendacijas bus skatinamas privatus sektorius, didinamos investicijos į mokslo ir inovacijų sritis. Ypač didelis dėmesys bus kreipiamas į tradicinius sektorius, kurių veikloje menkai neišnaudojamos pažangių technologijų galimybės. Turi būti numatytos priemonės, kurios leistų padidinti kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą. Tam neabejotinai teks peržiūrėti švietimo ir profesinio mokymo sistemas, tikrinant jų sukuriamą kokybę ir atitikimą darbo rinkos paklausos poreikiams bei įgyvendinti visuomenės mokymosi visą gyvenimą strategiją.

2008-2010 m. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje makroekonominės politikos įgyvendinimui keliami uždaviniai (LR Ūkio ministerija, 2008):

1 uždavinys. Užtikrinti makroekonominį stabilumą ir vykdyti griežtą fiskalinę politiką.

2 uždavinys. Stiprinti ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą, įgyvendinant pensijų, sveikatos apsaugos reformas, gerinant viešojo sektoriaus finansų kokybę.

3 uždavinys. Efektyviai įgyvendinti aukštojo mokslo ir studijų reformą, užtikrinant kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą, taip pat skatinti ūkio konkurencingumą ir spręsti migracijos problemas.

Įgyvendinant makroekonominę Lietuvos politiką siekiama stabilumo, įvertinant ūkio raidos riziką, atnaujinamas vidutinės trukmės ekonominė ir valdžios sektoriaus finansų politikos. Fiskalinės drausmės įstatymo nuostatos įpareigoja riboti 2009 m. valstybės biudžeto išlaidas. Būtina imtis visų įmanomų fiskalinės politikos priemonių, kurios leistų valdyti infliaciją, mažinti neapskaitytos ekonomikos apimtį ir didinti konkurenciją.

Paruošti projektai, kuriuose siūloma atsisakyti pajamų mokesčio lengvatos palūkanoms už kreditą gyvenamojo būsto statyboms, pakeisti gyventojų ne individualios veiklos nekilnojamojo turto pardavimo pajamų priskyrimo neapmokestinamoms pajamoms tvarką. Toliau vykdant sveikatos apsaugos reformą siekiama pagerinti pacientų gyvenimo kokybę. Numatyta slaugos paslaugų plėtotė pacientų namuose, tačiau ši paslauga turi būti papildomai apmokestinama. Į bendro pobūdžio ligoninių veiklą numatyta integruoti ir slaugos paslaugas, o šeimos gydytojams paliekama koordinatoriaus funkcija. Pensijų ir socialinio draudimo sistemoje norima sukurti prielaidas, kurios

leistų saugiai darbą organizuojančioms įmonėms mokėti mažesnes profesinių ligų ir nelaimingų atsitikimų darbe socialines įmokas.

Skolinantis valstybės vardu nustatyti skolinimo limitai, kurie sustiprino ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą. Patobulinta ir pradėta įgyvendinti nauja inovacijų skatinimo politika. Pasitelkus ES finansinę paramą ir Lietuvos finansines galimybes buvo padidintas finansavimas mokslinių tyrimų ir eksperimentinei plėtrai (MTEP). Kartu padidintas finansavimas fizinės infrastruktūros, aplinką saugojančioms technologijoms, žinioms ir žmogiškajam kapitalui. Migracijos problemų kontekste skatinamas ūkio konkurencingumas, pristatytas „Protų susigrąžinimo ir pritraukimo programos“ projektas.

Pasak V. Rupšio (2008), aukšjojo mokslo studijų ir reformos sferoje numatyta galimybė įvesti „lėšos paskui studentą“ principą, kuris turėtų paskatinti aukštųjų mokyklų konkurencingumą, o tuo pačiu ir studijų kokybės augimą. Studentų socialinės stipendijos nuo 2009 m. sausio 1 d. dydis padidintas iki 3 bazinių socialinių išmokų (BSI) per mėnesį, o vardinių stipendijų skaičius nuo 6 padidintas iki 30 (LR Ūkio ministerija, 2008). Taigi makroekonominis tikslas padidinti darbo našumą Lietuvoje įgyvendinamas aktyviai naudojant ES struktūrinių fondų lėšas ir taikant Nacionalinės Lisabonos strategijos 2008-2010 m. programoje numatytas priemones.

Makroekonominės politikos įgyvendinimo pažanga Lietuvoje vertinama naudojant 12 statistinių rodiklių, tačiau šiuo metu praktiškai įvertinti esamą situaciją labai sunku, nes dar nėra perskaičiuoti 2008 m. I pusm. statistinių rodiklių dydžiai arba jie jų dydžiai nereprezentatyvūs. Todėl analizei pasirinkti 3 reprezentatyvesni makroekonominės politikos vertinimo rodikliai.

1 lentelė

Makroekonominės politikos įgyvendinimas

Eil. Nr.	Rodiklis	2007 m.	2008 m. I pusmetį	Projekcija 2010 m.	ES-27 vidurkis 2007 m.	Naujausia ES-27 rodiklio vidurkio reikšmė
Makroekonominė politika: 1 uždavinys						
1.	Realus BVP augimas, procentais	8,9	6,1	1,8**	2,9	n. d.
** Pagal 2008 m. spalio mėn. paskelbtas atnaujintas vidutinės trukmės ekonominių rodiklių projekcijas.						
Makroekonominė politika: 2 uždavinys						
2.	Bendras užimtumo lygis, procentais (ES siekis – 70 procentų)	64,9	64,6	68,8	65,4	n. d.
Makroekonominė politika: 3 uždavinys						
3.	Vieno dirbančiojo darbo našumas, procentais (ES-27=100)	61,4	61,6	65	100	n. d.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR Ūkio ministerijos ir Eurostat duomenų bazės duomenis.

Realus BVP augimas Lietuvoje 2008 m. I pusm. lyginant su 2007 m. sumažėjo 2,8%, tačiau iki 2010 m. jis turėtų sumažėti dar 4,3%. Bendras užimtumo lygis 2008 m. I pusm. sumažėjo 0,3% lyginant su 2007 m. rezultatu, o iki siekiamo rezultato dar trūksta 4,2%. Vertinant iš esamos ekonominės situacijos pozicijų Lietuvai pasiekti 68,8% bendrą užimtumo lygį praktiškai

neįmanoma. Džiugu, kad nors ir nežymiai, bet didėja procentinis vieno dirbančiojo darbo našumas Lietuvoje. Šis rodiklis 2008 m. I pusm. lyginant su 2007 m. buvo didesnis 0,2%.

2008-2010 m. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje mikroekonominės politikos įgyvendinimui keliami uždaviniai (LR Ūkio ministerija, 2008):

4 uždavinys. Skatinti inovacijas ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinę (technologinę) plėtrą (MTEP), plėtojant privataus ir viešojo sektorių partnerystę ir sudarant privataus verslo investavimo į MTEP paskatas.

5 uždavinys. Stiprinti konkurencinį pramoninį potencialą, pasinaudojant ES vidaus rinka ir globalizacijos procesu.

6 uždavinys. Kurti palankią verslo aplinką, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, siekiant geresnio reglamentavimo, skatinant verslumo kultūrą ir socialiai atsakingo verslo plėtrą.

7 uždavinys. Skatinti tausų išteklių naudojimą, stiprinant aplinkos apsaugos ir ekonomikos augimo sinergiją.

8 uždavinys. Skatinti informacinių ir ryšio technologijų sklaidą, tobulinti nacionalinę infrastruktūrą, įgyvendinant tarpvalstybinių tinklų projektus.

Įgyvendinant mikroekonominę Lietuvos politiką buvo parengtos 7 kompleksinės programos, skirtos konkrečios MTEP ir jau giminingo verslo sektoriaus kompleksinei plėtrai bei pateiktos 5 galimybių studijos. Sėkmingai vykdoma integruotų studijų ir verslo centrų veikla, skatinamas projektų įgyvendinimas laisvose ekonominėse zonose ir pramoniniuose parkuose. Finansuojant inovacijas ir vykdant MTEP, net 36,6 mln. Lt skirta priemonės „Intelektas LT+“ įgyvendinimui.

Didinant Lietuvos įmonių konkurencingumą ir produktyvumą, parengta tvarka dėl sąnaudų priskyrimo MTEP darbų sąnaudoms. Norint Lietuvos įmonėms padėti integruotis į užsienio rinkas buvo paruoštas projektas „Eskporto įgūdžių tobulinimas“, kurio dėka apmokomi įmonių atstovai. Taigi atlikus 6 pramonės šakų konkurencingumo vertinimo studijas, finansinė parama dalyvauti parodose užsienyje buvo suteikta 31 Lietuvos įmonei, o 19 – naujų kokybės ir aplinkos vadybos sistemų įdiegimui (LR Ūkio ministerija, 2008).

Atnaujinta „Daugiabučių namų modernizavimo programa“, atlikta aplinkai palankių produktų studija, taip pat aktyviai įgyvendinamos „Pajūrio juostos tvarkymo 2008-2013 m.“ ir „Lietuvos miškingumo didinimo“ programos. Plėtojant elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių šaltinių, išduoti 26 leidimai fiziniams ir juridiniams asmenims (LR Ūkio ministerija, 2008), ketinantiems gaminti elektros energiją ir naudoti atsinaujinančius energijos išteklius.

Įgyvendinant numatytus tarpvalstybinius projektus buvo parengta susksystintų gamtinių dujų importo terminalo Lietuvoje galimybių studija, tačiau dėl lėšų stygiaus neatlikti tyrimai, kurie būtini, norint nustatyti žemės gelmių struktūros tinkamumą požeminei dujų saugyklai. Ši 81

priemonė turėjo būti įgyvendinta iki 2008 m. pabaigos, tačiau dabar jos įgyvendinimas atidėtas iki 2010 metų pabaigos.

Mikroekonominės politikos įgyvendinimo pažanga Lietuvoje vertinama naudojant 36 statistinius rodiklius, tačiau šiuo metu praktiškai įvertinti esamą situaciją labai sunku, nes dar nėra perskaičiuoti 2008 m. I pusm. statistinių rodiklių dydžiai arba jie jų dydžiai nereprezentatyvūs. Todėl analizei pasirinkti 3 reprezentatyvesni mikroekonominės politikos vertinimo rodikliai.

2 lentelė

Mikroekonominės politikos įgyvendinimas

Eil. Nr.	Rodiklis	2007 m.	2008 m. I pusmetį	Projekcija 2010 m	ES-27 vidurkis 2007 m.	Naujausia ES-27 rodiklio vidurkio reikšmė
Mikroekonominė politika: 4 uždavinys						
1.	MTEP dalis, BVP procentais	0,82	0,8	2,0	1,83	n.d.
Mikroekonominė politika: 5 uždavinys						
2.	Aukštųjų technologijų eksporto dalis, palyginti su visu eksportu, procentais	7,7	7,0	8,0	16,65 (2006 metai)	n.d.
Mikroekonominė politika: 6 uždavinys						
3.	Administracinė našta verslui, procentais	100	100	90	n. d.	n. d.
Mikroekonominė politika: 7 uždavinys						
4.	Atsinaujinančios energijos išteklių dalis iš visos energijos, procentais	8,7	8,7	12	6,9 (2006 m.)	n. d.
Mikroekonominė politika: 8 uždavinys						
5.	Internetą turintys namų ūkiai, procentais	44,4* (2007 m.)	50,9* (2008 m.)	54	54	n.d.

*Apskaičiuoti tik tie namų ūkiai, kuriuose yra bent vienas jaunesnis kaip 75 m. asmuo.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR Ūkio ministerijos ir Eurostat duomenų bazės duomenis.

Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje yra iškeltas ambicingas uždavinys, kuris skatina didinti MTEP skiriamą finansavimą. 2007 m. MTEP nuo BVP buvo skiriama 0,82%, 2008 m. I pusm. šis statistinis rodiklis sumažėjo iki 0,8%. Aukštųjų technologijų eksporto dalis 2008 m. I pusm. sumažėjo 0,7%. Administracinė našta verslui nesumažėjo (iki 2010 m. turėtų sumažėti 10%), atsinaujinančios energijos išteklių dalis procentais nuo visos pagamintos energijos taip pat nepakito, nors iki 2010 m. turėtų tikslo turėtų didėti dar 3,3%. Smagu, kad net 6,5% padaugėjo namų ūkių, kurie turi galimybę naudotis internetu. Vertinant bendrą mikroekonominės politikos situaciją jaučiama savotiška stagnacija arba statistinių rodiklių blogėjimo tendencija, kuri tikriausiai bus paveikta pasaulinės ekonominės krizės tendencijų.

Pasak S. Sakevičienės (2008), nacionalinės infrastruktūros tobulinime pasiekta didelių laimėjimų. Atidarytas Vilniaus pietinis aplinkelis ir sparčiai vykdomos Vilniaus miesto aplinkelio statybos, modernizuota Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūra. Didinant pajėgumus ir plėtojant teikiamų paslaugų sistemą modernizuoti Kauno, Palangos ir Vilniaus miesto oro uostai. Taip pat modernizuota TEN-T tinklos geležinkelių infrastruktūra ir sudarytos naujos galimybės pramoginei, keleiviniai bei krovinių laivybai vidaus vandenimis. Didelis dėmesys skirtas eismo diegiant eismo saugos ir aplinkosaugą gerinančioms inžinerinėms priemonėms.

2008-2010 m. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje užimtumo politikos įgyvendinimui keliami uždaviniai (LR Ūkio ministerija, 2008):

9 uždavinys. Pritraukti į darbo rinką ir joje išlaikyti kuo daugiau žmonių, skatinant požiūrį į darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį ciklą ir didinant darbo patrauklumą.

10 uždavinys. Modernizuoti darbo rinką, didinant darbo santykių lankstumą ir užimtumo garantijas, stiprinant socialinių partnerių vaidmenį.

11 uždavinys. Užtikrinti darbo jėgos pasiūlos atitiktį paklausai, plėtojant ir didinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą.

Pasaulinis ekonomikos augimo lėtėjimas daro neigiamą įtaką šalių darbo rinkoms. Vis sunkiau užtikrinti darbo pasiūlos didinimą išlaikant reikiamą darbo rinkos dalyvių kvalifikaciją. Todėl ypatingas dėmesys skiriamas jaunimo užimtumui didinti (V. Jasinavičius, 2008, p. 19) Europos Komisija kaip vieną iš daugelio užimtumo problemų įvardija nepakankamą jaunimo (15-24 m.) verslumą. Šiai problemai spręsti buvo finansuoti 36 projektai. Tęsiant lyčių lygybės aspekto ir moterų dalyvavimo darbo rinkoje integravimą užimtumo srityje, profesinius mokymus išklause 1300, o neformalias švietimo programas – 250 bedarbių moterų. Atitinkamai vyrų į profesinius mokymus buvo nukreipta 1600, iš kurių 368 pradedantys veiklą pagal įgytą specialybę¹⁹.

Užimtumo politikos įgyvendinimo pažanga Lietuvoje vertinama naudojant 30 statistinių rodiklių, tačiau šiuo metu praktiškai įvertinti esamą situaciją labai sunku, nes dar nėra perskaičiuoti 2008 m. I pusm. statistinių rodiklių dydžiai arba jie jų dydžiai nereprezentatyvūs. Todėl analizei pasirinkti 4 reprezentatyvesni užimtumo politikos vertinimo rodikliai.

3 lentelė

Užimtumo politikos įgyvendinimas

Eil. Nr.	Rodiklis	2007 m.	2008 m. I pusmetį	Projekcija 2010 m.	ES-27 vidurkis 2007 metais	Naujausia ES-27 rodiklio vidurkio reikšmė
Užimtumo politika: 9 uždavinys						
1.	Moterų užimtumo lygis, procentais	62,2	61,3	63,5	58,3	n. d.
2.	Vidutinis pasitraukimo iš darbo rinkos amžius, metais	62,9	61,3	61,5	61,2	n. d.
Užimtumo politika: 10 uždavinys						
3.	Vidutinis darbo užmokestis, litais	1802	2237 (II ketv.)	2579,6	n. d.	n. d.
Užimtumo politika: 11 uždavinys						
4.	Valstybės sektoriuje dirbančių mokytojų vidutinių atlyginimų santykis	0,95 (išankstiniai duomenys)	0,85	1,1	n. d.	n. d.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR Ūkio ministerijos ir Eurostat duomenų bazės duomenis.

Iki 2010 m. Lietuva siekia padidinti moterų užimtumo lygį iki 63,5%, tačiau 2008 m. I pusm. šis dydis buvo net 0,9% mažesnis nei 2007 m. Vertinant vidutinį Lietuvos gyventojų pasitraukimo iš darbo rinkos amžių reikia pastebėti, kad 2008 m. I pusm. 61,3% rodiklis vos 0,1%

¹⁹ DOMARKIENĖ L.; VILIŪNAS G. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos mikroekonominės politikos įgyvendinimas*. Vilnius. p. 25.

didesnis už ES-27 vidurkį 2007 metais. Tikėtina, kad esama ekonominės situacija ši rodiklį dar labiau sumažins. Vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje 2008 metais buvo 2237 Lt ir net 435 Lt viršijo 2007 m. rezultata. Rinkoje šiuo metu atlygininams mažėjant 20-30%, tikėtina, kad 2009 m. vidutinis darbo užmokestis gali sumažėti net iki 1790 Lt. Taigi optimistinis 2010 m. vidutinio darbo užmokesčio rezultatas (2579,6 Lt) panašu, kad nebus realiai įgyvendintas. Nors vidutinis darbo užmokestis darbo rinkoje ir 2008 m. padidėjo, mokytojų vidutinis atlyginimų santykis nuo 0,95 sumažėjo iki 0,85.

Mažas žemės ūkio veiklos produktyvumas daro įtaką dvigubai didesniai nedarbingumo lygiui žemės ūkio veiklos sferoje, tai įpareigoja kurti alternatyvios žemės ūkiui veiklos projektus. Rimta problema įvardijama pagyvenusių asmenų dalyvavimas tęstinio mokymo procese. Šiai problemai spręsti sukurta „Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija“. Vyraujant mažiems mokytojų atlyginimams, toliau įgyvendinama „Ilgalaikė pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programa“. Kalbant apie užimtumo politikos įgyvendinimą, reikia atkreipti dėmesį Lietuvai skirtas rekomendacijas ir siūlomas taikyti priemones:²⁰ darbo mugių organizavimas; finansinės paramos skyrimas jaunoms mamoms auklei apmokėti, kad būtų sudaryta galimybė kuo greičiau grįžti į darbo rinką; asmens aktyvumo skatinimas ieškoti darbo; skirti valstybinę paramą vienišiemis asmenims, kurie sutiktų kelsti gyventi į retai apgyvendintas kaimo vietas; aukštos darbinio gyvenimo kokybės kūrimas; lankstumo sukūrimas priėmimo į darbą ir atleidimo iš darbo procedūrose; įrodymų apie būtinybę atleisti darbuotoją iš darbo pateikimas.

2.3. Lietuvos ekonomikos SSGG analizė ir normatyviniai koordinavimo modeliai

Lietuvos ekonomikos stiprybės

1. Užbaigta ekonomikos transformacija. Lietuvoje sukurta veikianti rinkos ekonomika, gebanti užtikrinti žmonėms būtinas pragyvenimo sąlygas. Įgyvendinamos nuoseklios užimtumo ir socialinės apsaugos sistemos, pakankamai stabili makroekonominė situacija jau skaičiuoja dešimtmetį, o Lietuvos narystė ES leidžia kurti prognozuojamas ir stabilias sąlygas ūkio funkcionavimui.

2. Sėkminga ekonomikos internacionalizacija. Po įstojimo į ES Lietuvos ekonomika plėtojama kaip bendros ES rinkos dalis. Ekonominė valstybės politika orientuojama į eksportą. Geografinė Lietuvos padėtis teikia puikias ekonominio tranzito išnaudojimo galimybes bei įneša svarų indėlį į Europos ir Azijos ūkinių ryšių plėtojimą.

3. Dinamiška fizinės infrastruktūros modernizacija. Fizinė infrastūra yra pakankamai gerai išvystyta ir nuolat tobulinama, todėl geba palaikyti ekonomikos augimą. Investuojama į kontinentinės svarbos transporto koridorius kertančius Lietuvos teritoriją, plėtojamas automobilių

²⁰ JASINAVIČIUS R. (2008) *Užimtumo skatinimas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą*. Vilnius. p. 21.

kelių tinklas, modernizuojamas neužšalantis Klaipėdos jūrų uostas. Suformuota gera pirminės energijos balanso struktūra. Energetikos sistema naudoja ne tik gamtines dujas, naftos produktus, bet ir branduolinį kurą.

4. Dinamiška finansinė infrastruktūra. Kapitalo rinka paremta vakarietiška tipologija. Didelė Lietuvos finansų tarpininkų dalis yra užsienio institucijų padaliniai, kuriuos valdo užsienio investuotojai. Finansų rinkoje greta bankų aktyviai veikia kredito unijos, draudimo ir lizingo bendrovės, vertybinių popierių rinka ir pensijų fondai.

5. Dinamiškas industrinis sektorius. Darbo jėgos kaina konkurencija, kvalifikuoti specialistai, galima sparti mokslinio potencialo plėtotė. Sėkmingai įvykdyti pokyčiai pramonės ir statybų sektoriuose. Šalies vadovai turi unikalios darbo patirties su NVS šalių rinkomis ir pakankamą darbo patirtį Vakarų rinkose.

6. Technologinės pažangos potencialas. Pastebimos tokios technologinės pažangos prielaidos kaip: galimybės jungti įvairių sričių žinias, aukštas taikomųjų mokslų potencialas, kai kurių aukštųjų technologijų gaminių kūrimas ir gamyba, pramonėje nemažai fundamentaliųjų technologijų, pakankama mokslo ir pramonės koncentracija. Egzistuoja verslo paslaugų infrastruktūra ir inovacijų rėmimo tinklas.

7. Žemės ūkio plėtros potencialas. Palankus klimatas, pakankami žemės ištekliai, puoselėjamas žemės našumas. Skatinama ekologiškų ir natūralių produktų gamyba. Galimybės žemės ūkio ir maisto produktus eksportuoti ne tik į vakarus, bet ir į rytus.

Lietuvos ekonomikos silpnybės

1. Ekonominis atsilikimas nuo vakarinių ES šalių. Matuojant perkamosios galios standartais Lietuvos BVP vienam gyventojui yra beveik du kartus mažesnis už ES atitinkamą rodiklį. Būtina didinti investicijas į šalies technologinę pažangą ir žmogiškųjų išteklių plėtrą. Dėl pragyvenimo ir socialinių garantijų lygio skirtumų šalyje, stebima dalies gyventojų emigruoja į kitas ES šalis.

2. Konkurencingumo ir ekonominio augimo veiksnių ribotumas. Kuklūs nuosavų gamtinių išteklių resursai. Vidaus rinka palyginus maža ir gana toli nuo išsivysčiusių rinkų. Emigracijos ir demografinės situacijos problemos formuoja kvalifikuotos darbo jėgos stygių. Nėra sukurtos darnios gamybos ir mokslo sistemos. Verslo ištekliai naudojami ne tik legalioje, bet ir šešėlinėje ekonomikoje.

3. Fizinės infrastruktūros trūkumai. Lėtas informacinių technologijų panaudojimas, palyginus menkos eksporto apimtys, kurios tenka informacinių technologijų paslaugų ir produktų gamybai. Fiziškai nusidėvėjusi geležinkelių infrastruktūra, neišplėtotas vidaus vandens transportas,

neracionaliai vartojama energija, didelė elektros tinklų dalis morališkai susidėvėjusi. Iki galo neišplėtota turizmo infrastruktūra.

4. Finansinės infrastruktūros trūkumai. Susiduriama su finansų sistemos koncentracijos problema. Lyginant su bankais, kapitalo rinka investuotojams ir įmonėms nėra lygiavertė alternatyva. Naujų technologijų bendrovių kūrimąsi bei plėtrą stabdo neišvystyta rizikos kapitalo rinka.

5. Neišvystytos užsienio ekonominių ryšių galimybės. Pralaimima kovose dėl užsienio transnacionalinių kompanijų tiesioginių investicijų. Stokojama iniciatyvių, nebijančių rizikuoti, ieškančių naujų rinkų verslininkų bei jų aljansų. Lietuvos transnacionalinės kompanijos dar tik kuriasi, todėl nevaicina svarbaus nacionalinio konkurencingumo vaidmens pasaulinėje rinkoje.

6. Strateginės ekonominės plėtros valdymo stoka. Lietuvos strateginę analizę nėra pakankamai visapusiška, todėl vėluoja pastebėti šalies bei pasaulio ekonomikos nuosmukių požymius ir stokoja veiksmų pasekmėms sušvelninti. Lietuvos ūkis stokoja konkurencinio pranašumo pažangių technologijų, intelektinių nuosavybės teisių, įmonių reputacijos srityse. Nacionalinei ekonomikai trūksta lankstumo ir gebėjimo tinkamai reaguoti į pokyčiaus vidaus ir užsienio rinkose.

7. Industrinio sektoriaus trūkumai. Neišplėtota kooperacija tarp skirtingų ūkio subjektų, trūksta alternatyvių šaltinių siekiant apsirūpinti pigiais ištekliais. Įmonėms trūksta paskatų investuoti į technologijų plėtrą. Šalies bendrovės yra per mažos, kad galėtų konkuruoti tarptautiniame lygmenyje.

Lietuvos ekonomikos galimybės

1. Globalizacijos sukuriamos galimybės. Milžiniškos galimybės plėstis, stiprinti konkurencingumą, didinti eksporto apimtis. Galimybė dalyvauti tarptautiniuose perspektyvių produktų gamybos klasteriuose. Palankios galimybės Lietuvai išnaudoti tranzitinės šalies geografinę padėtį. Finansų globalizacija leidžia supaprastinti finansinių išteklių problemos sprendimą.

2. Integracija į ES vidaus rinką. Didelės galimybės šalies ūkio plėtotei, galimybė pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama. Narystė Ekonomikos ir pinigų sąjungoje ir koordinuota ekonominė politika – pagrindas Lietuvos ekonominiams stabilumui. Šalies įsijungimas į Šengeno erdvę.

3. Fizinės infrastruktūros plėtra. Atsiveria kontinentinės Europos transporto paslaugų rinka. Pagal nacionalinio ir užsienio kapitalo partnerystės principą galima finansuoti svarbiausių

transporto magistralių infrastruktūrą. Narystė ES energetinės politikos sistemoje atveria naujas energijos rinkas, o tai gali žymiai padidinti energetikos įmonių našumą, sumažinti gamybos ir tiekimo savikainą. Nauja Lietuvos atominė elektrinė sukurs patikimą regiono aprūpinimo elektra sistemą.

4. Naujos galimybės mokslo ir technikos pažangai. Investicijų į darbo našumo gerinimą skatinimas, aukštos kokybės paslaugų verslui poreikis, aukštą pridėtinę vertę kuriantys ūkiniai sektoriai užtikrina nuoseklų ekonomikos augimą ir konkurencingumo didėjimą. Tarpautinė integracija ilgainiui privers nuolat plėtoti aukštųjų technologijų ūkį ir siekti pažangos žiniomis grindžiamoje ekonomikoje. Naujas galimybes atveria ir neribotos skaitmeninės erdvės panaudojimas. Didinant aukštomis technologijomis paremtų produktų gamybos eksporto apimtis, galima sustabdyti aukštos kvalifikacijos specialistų emigraciją.

5. Finansinės infrastruktūros plėtra. Vietinių finansinių struktūrų įtraukimas į europines ir pasaulines struktūras užtikrina investicijų judėjimo saugumą. Plėtojant finansų tarpininkų ir dalyvių sektorių sukuriama visavertė finansų struktūra. Narystė Ekonomikos ir pinigų sąjungoje atveria naujas galimybes finansų infrastruktūros plėtojimui ir finansinių išteklių pritraukimui.

6. Industrinio sektoriaus plėtra. Finansinė ES parama leis plėtoti pramonę, vykdyti naujas statybas ir užtikrins sisteminių infrastruktūros tobulinimą. Galimybės vykdyti veiklą augančiose NVS ekonomikos šalyse. Narystė ES mokslo erdvėje palengvins ES šalių pramonės ir mokslo potencialo pritaikymo galimybes. Augant ekonomikai augs naujų statybų paklausa, atsiveria naujos galimybės įsitraukti į ES infrastruktūros plėtojimą.

7. Darni raida. Gamtosaugos ir gamtonaudos sistemų kontrolė, aplinkos taršos mokesčiai, apyvartiniai taršos leidimai, aplinkosaugos programų finansavimas iš tarptautinės paramos fonų ir valstybės biudžeto užtikrins galimybes vykdyti visas bendrąsias aplinkosaugos priemones. Kyla unikali galimybė sukurti kompleksinių ekonominių aplinkosaugos veiksnių sistemą, pavyzdžiui diegiant „žaliojo biudžeto“ principus. Darni plėtra apims ne tik ekonominę, bet ir socialinę plėtrą.

Lietuvos ekonomikos grėsmės

1. Demografinė situacija. Ekonomikos plėtrą stabdo darbo jėgos emigracija. Iš Lietuvos išvyksta nemažai aukštos kvalifikacijos specialistų ir kūrybingo jaunimo. Silpnėja šalies intelektinis potencialas, statistika byloja apie depopuliacijos keliamą grėsmę. Emigracijos pasekoje į biudžetą negrižta investicijos į visuomenės narių švietimą ir mokymą. Pradeda trūkti lėšų padengti didėjanį poreikį socialinei apsaugai.

2. Mokslo ir technikos pažanga. Šalis pasmerkia save atsilikimui, jei nesugeba sukurti žiniomis grindžiamos ekonomikos ir invacijų plėtojimo sistemos. Būtina stabdyti protų emigraciją

aktyviai investuojant į esamą mokslo padėtį šalyje. Reikia sukurti ir įgyvendinti intelektualio potencialo reemigracijos programas.

3. Finansinės infrastruktūros plėtra. Valstybės skolos refinansavimą neabjotinau apsunkins krizė finansų rinkose. Skolinimo išlaidos didės prastėjant šalies makroekonominiams rodikliams ir mažėjant Lietuvos kredito reitingams. Greta užsienio investuotojų lėšų šalis gali netekti ir vietinių investuotojų lėšų, kurios iškelia iš šalies. Būtinai antikrizinių priemonių taikymas.

4. Fizinė infrastruktūra konkurencingumas. Neefektyvus veiksnių koordinavimas su kaimyninėmis šalimis gali apsunkinti susisiekimą geležinkeliais, automobilių keliais, o tai neigiamai paveiks šalies ekonomikos plėtojimą. Būtinai stebėti šalies vežėjų situaciją ir peržiūrėti jiems keliamus reikalavimus vengiant transporto paslaugų eksporto sumažėjimo. Ignalinos atominės elektrinės uždarymas ir vėluojančios naujos atominės jėgainės statybos kelia grėsmę stabiliam energijos tiekimui. Nesukaupus gamtinių dujų atsargų iškilis pavojus dujų ūkio stabilumui.

5. Industrinio sektoriaus konkurencingumas. Būtinai valstybės lygmenyje teisingai suvokti žinių, mokslo ir inovacijų svarbą. Nesėkmingas energijos ūkio pertvarkymas padidintų energijos išteklių kainas. Negalima pamiršti palankių sąlygų plėtojimo investicijoms į industrinį sektorių. Biurokratinės kliūtys ir valstybės ekonominės politikos klaidos gali paskatinti verslininkus pereiti į kitas verslo šakas.

6. Maisto pramonės ir žemės ūkio konkurencingumas. Vartotojai didina reikalavimus maisto produktų kokybei, jų saugumui, teikimo pastovumui ir kainų stabilumui. Prekybos liberalizacija didina konkurencinį spaudimą maisto ir žemės ūkio produktų rinkai. Žemės ūkiui tenka konkuruoti ne tik dėl vartotojo, bet ir dėl investicijų ir kvalifikuotos darbo jėgos, todėl gali žymiai sumažėti ūkių skaičius ir tuomet padidės poreikis socialinei paramai.

7. Regionų ekonomikos plėtra. Netolygi regioninė raida padidins socialinės plėtros ir užimtumo diferenciaciją. Kai kurie regionai gali susidurti su ekonominiu nuosmukio keliamomis problemomis. Neišvystyti regionai primieji pajus intelektualinio kapitalo trūkumą. Esant silpnam instituciniam pasirengimui ir silpniems administraciniais gebėjimams gali būti neišnaudotos ir tinkamai neįsisavintos ES struktūrinės paramos lėšos.

Įgyvendinant valstybines ekonomines strategijas neretai iškyla bendrų veiksnių koordinavimo poreikis. Šiuo ekonominės krizės laikotarpiu šis poreikis tapo ypač aktualus, nes riboti finansiniai ištekliai verčia ieškoti netradicinių sprendimų, keisti numatytus veiksmus ir toliau siekti numatytų ekonominių strategijų įgyvendinimo. Mokslinėje literatūroje pateikiama daugybė „koordinavimo“ apibrėžimų, tačiau šiame darbe taikysime dvi, viena kitą papildančias sampratas²¹:

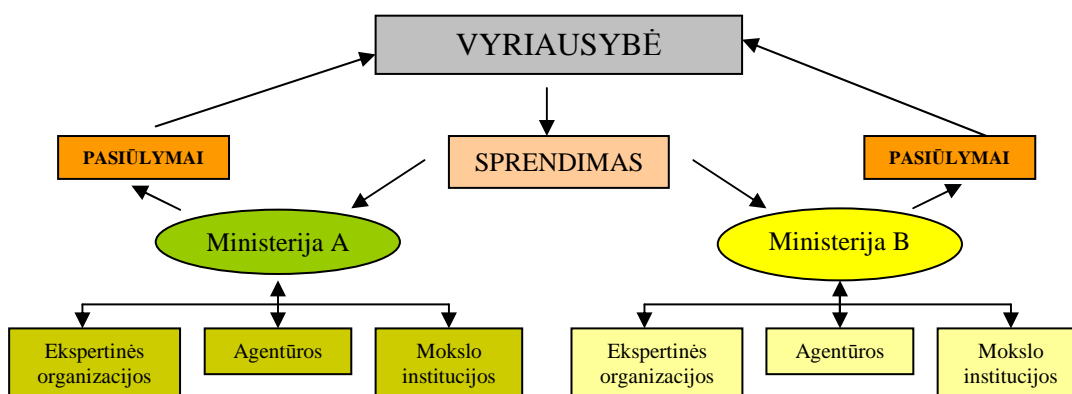
²¹ PETERS B. G. (1998) *Managing horizontal government: the politics of coordination*. p. 296.

- 1) koordinavimas kaip kontinuumas (aut. past.: vientisa, tolydi terpė) – aukščiausią koordinavimo lygį parodo bendros strategijos kūrimas ir įgyvendinimas, o žemiausią – nepriklausomi sprendimai atskirose institucijose;
- 2) koordinavimas kaip rezultatas – siekiama, kad bendrame procese nebūtų dubliuojančių veiksmų, vidinių prieštaravimų ir spragų.

Mokslininkai aktyviai nagrinėja koordinavimo rezultatyvumą, tačiau panašu, kad nėra vieno modelio, kuris tiktų visoms koordinavimo problemoms spręsti. Vyrauja bendra nuomonė, kad valstybės veiksmų koordinavimą gali užtikrinti pasirenkant vieną iš šių modelių: hierarchinį, tinklų arba rinkos. Hierarchinis koordinavimo modelis grindžiamas griežtomis ir standartizuotomis taisyklėmis, dominavimu bei planavimu. Tinklų modelis paremtas pasitikėjimu, tarpusavio priklausomybės pripažinimu ir kiekvieno modelio dalyvio atsakomybe. Rinkos modelio esmė slypi – derybose, mainuose ir konkurencijoje.

Šiuos tris koordinavimo modelius galime laikyti teoriniais konstruktais, tačiau jie verčia atkreipti dėmesį į institucinio papildomumo svarbą siekiant sėkmingo koordinavimo modelių veikimo. Institucinį papildomumą šiuo atveju reiktų suprasti kaip hierarchinės organizacijos struktūros dalis, kuriose aiškiai apibrėžtos įstaigų ir jų tarnautojų kompetencijų sritys bei funkcijos, kur taikomos nešališkos, abstrakčios ir visuotinos taisyklės.²² Pasak K. Verhoest (2005), empiriniai šalių tyrimai papildė teorinius institucinio papildomumo argumentus ir patvirtina, kad visiems atvejams nėra vieno geriausio valstybės veiksmų koordinavimo modelio ir jo paieškos vis dar tęsiamos. Todėl svarbu, kad nepriklausomai, kuri modelį pasirinktume, turėtų pasireikšti visos specifinės jo sąlygos, priešingu atveju, susidurtume su menku koordinavimo modelio rezultatyvumu.

Hierarchinis koordinavimo modelis pasižymi tuo, kad sprendimai jame yra priimami aukščiausiam lygmenyje, o žemiau esančios organizacijos šiuos sprendimus įgyvendina savo kompetencijos ribose. Sėkmingas koordinavimas „iš viršaus į apačią“ galimas tik tuomet, kai turime tam tinkamą specifinę struktūrą, gebėjimus ir administracinę kultūrą.

²² HALEVY E. E. (1985) *Bureaucracy an democracy: a political dilemma*. p. 29.

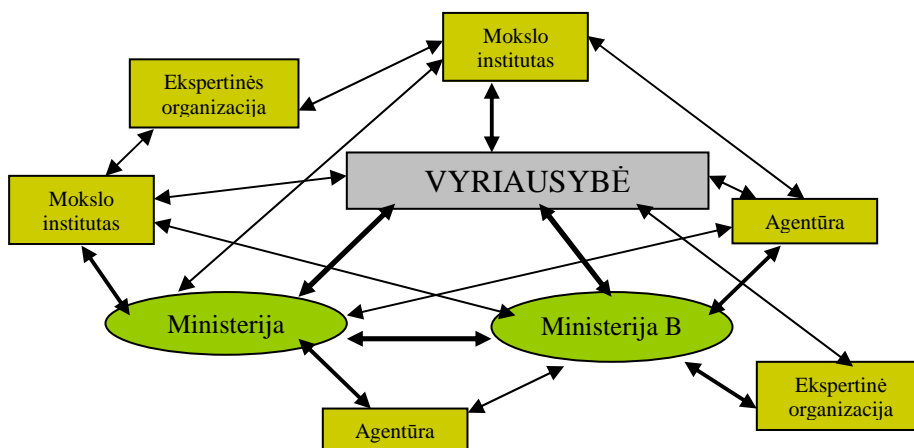
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal AUGUSTINAITIS, Arūnas. Mokslo valdymas globalizacijos sąlygomis: prioritetų koordinavimo ir administravimo priemonės, 2008, p. 58.

6 pav. Hierarchinis koordinavimo modelis

Organizacinė hierarchinio modelio struktūra primena piramidę. Jos viršuje (vyriausybėje) priiami strateginiai sprendimai, viduryje (ministerijose) – sprendžiama kaip įgyvendinti išskletus tikslus, kuriamos procedūros ir operaciniai tikslai. Galiausiai piramidės apačioje veikiantys subjektai (ekspertinės organizacijos, agentūros, mokslo institucijos) įgyvendina aukščiau priimtus sprendimus bei teikia pasiūlymus.

Hierarchinės sistemoms modelyje institucijos turi turėti aiškiai apibrėžtas funkcijas ir jas vykdyti. Aukščiausiai esančios organizacijos ir tarnautojai privalo laiku priimti strateginius ir procedūrinius sprendimus bei koordinuoti jų įgyvendinimą. Žemiau esančios organizacijos įgyvendindamos priimtus sprendimus turi remtis aiškiai suformuluotomis procedūromis bei taisyklėmis. Administracinės kultūros požiūriu svarbu, kad didesnioji tarnautojų dalis turėtų techninį arba teisinį išsilavinimą.

Vis dažniau kaip alternatyva hierarchiniam koordinavimo modeliui siūlomas tinklų koordinavimo metodas. Pagrindinis šio modelio bruožas – veikėjų pasitikėjimas ir tarpusavio priklausomybė.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal AUGUSTINAITIS, Arūnas. Mokslo valdymas globalizacijos sąlygomis: prioritetų koordinavimo ir administravimo priemonės, 2008, p. 60.

7 pav. Tinklų koordinavimo modelis

Nors tarporganizaciniai tinklai dažniausiai susiformuoja spontaniškai, šalies vyriausybė gali dalyvauti šiame procese, kurti ir palaikyti tinklo struktūrą, sukuriat informacijos mainų sistemas, bendras sprendimų priėmimo struktūras arba steiginat bendra partneryste pagrįstas institucijas. Tinklų koordinavimo modelis pasižymi „iš apačios į viršų“ valdymu. B. G. Peters (1998) išskiria 4 tinklų veiksnius, kurie daro įtaką efektyviam modelio veikimui: tarpusavio priklausomybės laipsnis, tinklo narių įvairovė, kontrolės instrumentai ir formalumo lygis.

Tinklų koordinavimo modelis pagrįstas valdžios delegavimu, derybomis, informacijos ketimosi ir sprendimų priėmimo gabumais. Ypač svarbus vaidmuo tenka tinklų tarnautojų vadybinės kompetencijos bei jų gebėjimai taisyklėmis nereguliuojamose situacijose priimti savarankiškus sprendimus. Šiuo atveju vyriausybė skatina institucijų sąveiką, kuria organizacines sąlygas, koordinuoja sprendimų priėmimo procesą ir padeda ieškoti bendros problemos sprendimo.²³

Pagrindinė tinklų koordinavimo veikimo sąlyga yra vadybinės kultūros dominavimas. Šiai kultūrai būdinga asmeninė atsakomybė, tikslų pasiekimo ir produktyvumo akcentavimas bei aiškus bendra misija. Svarbu, kad šiame modelyje dalyvautų vadybinį arba humanitarinį išsilavinimą turintys tarnautojai.

Strateginio valdymo specialistai, ieškodami nacionalinei valstybei vietos pasaulyje, turėtų valstybę nagrinėti kaip strateginio valdymo objektą, kuris susideda iš subobjektų – valstybės idėjos, tautos, suvereniteto, teritorijos (J. Monnet, 2004, p. 66). Tai yra pagrindiniai nacionalinės valstybės kaip strateginio valdymo objekto subobjektai. Suprantama, kad jų tarpusavio ryšio glaudumas yra neginčijamas: netekus nors vieno požymio arba jį smarkiai apribojus, nacionalinei valstybei kyla pavojus išorine ir vidine prasme. Taip pat pagal šiuos požymius iškeliami valstybės strateginiai tikslai.

Kiekviena nacionalinė valstybė, siekdama pagrindinio savo tikslo, pirmiausia turi užtikrinti ekonomikos konkurencingumo didinimą, nes nacionalinis konkurencingumas – tai nacijos sugebėjimas sujungti ekonominius, socialinius, politinius ir geografinius pranašumus, kultūros, mokslo ir technologijų bei valdymo potencialą, siekiant užtikrinti priėjimą prie naujų išteklių rūšių ir jų įsisavinimo galimybių (C. Annessley, 2007, p. 196).

Nagrinėjant strateginius valstybės valdymo klausimus, paprastai, neapsieinama be ekonominio saugumo analizės. Taigi, šalies ekonominio saugumo objektas yra jos ekonominė sistema. Todėl pagrindiniai subjektai ekonominio saugumo sistemoje yra vyriausybė ir ūkio subjektai. Pastarieji, rūpindamiesi savo komercinių sistemų ekonominiu saugumu, kartu stiprina šalies ekonominį saugumą.

Nežiūrint ekonominio saugumo apibrėžimų įvairovės, šalies ekonominį saugumą galima apibūdinti kaip valstybės ir šalies subjektų sugebėjimą (politinė valia, galimybės, mokėjimas) išlaikyti ekonomikos subjektų – sistemų pusiausvyrą, kuri yra pagrindinė (būtina ir pakankama) sąlyga išplėstinei valstybės ir šalies subjektų raidai. Grėsmių kompozicija yra kitanti ir labiausiai priklauso nuo ekonomikos atvirumo laipsnio, ekonomikos masto ir ekonomikos augimo tempų.

Lietuva vėra aiškiai suformavusi ir legitimizavusi savo nacionalinių ekonominių interesų. Todėl atsiranda sunkumų formuojant ne tik ekonominę šalies politiką, bet ir ekonominio saugumo

²³ KLIJIN E. H. (2005) *Networks and inter-organizational management*. p. 268.

strategiją bei strategiją apskritai. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys Lietuvos ekonominę saugumą, yra Lietuvos įsitraukimas į pasaulinį ūkį, makro ir mikro stabilumo užtikrinimas, ekonomikos infrastruktūros restruktūrizacija, alternatyvių energijos tiekimo šaltinių užtikrinimas.

Valstybės ekonominės politikos tikslų kompozicija tam tikru laikotarpiu yra valstybės politikos, ekonomikos, socialinės sferos, finansų ir tarptautinės ūkinės veiklos raidos rezultatas. Tikslų įgyvendinimo būdai, t. y. keliami uždaviniai, siekiant išskeltų tikslų yra dormuluojami atsižvelgiant į tuo metu vyravusiają ekonominės politikos ideologiją. Valstybės ekonominės politikos tikslų kompozicija XXI a. pradžioje Europos valstybėse bus veikiamą integracijos procesų, kurie konvergencijos kriteriais nulemia praktiškai viso Europos valstybių ekonominės politikos tikslų kompoziciją.

Pasak E. Elgar (2006), niekas negali suformuoti tinkamos strategijos, kuri būtų nukreipta į tam tikras lokalines vietas. Strategija turi turėti vektorių. Todėl strategijos formavimas ir pati strategijos formavimo logika turi remtis trijų tipų veiksniais. „Kietieji“ veiksniai – kultūra, geografinė padėtis, topografija, istorija, klimato sąlygos – rodo tam tikras strategijos formavimo išteklių rūšis ir sąlygas, kurias galime pavadinti fiktuotomis. Dėl šių fiktuotų sąlygų negali būti visiškai vienodų strategijų. Taigi, strategijų formavimas kaip rezultatas visada bus skirtingas. Kitos sąlygos susiformuoja kaip ką tik paminėtų „kietųjų“ veiksmių kombinacijų rezultatas. Kiti svarbūs veiksniai, kurių pakeitimas gana lėtas, bet įmanomas, yra privačios, viešosios ir rinkos institucijos, jų kiekybė ir kokybė, ekonomikos struktūra, vyraujantys nuosavybės santykiai, izinio, finansinio ir žmogiškojo kapitalo lygis ir kokybė. Trečią veiksmių grupę būtų galima pavadinti „minkštaisiais“. Tai veiksniai, labiausiai priklausantys nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios vykdomos politikos: tarptautiniai santykiai ir susitarimai, fiskalinė ir monetarinė, prekybos politika, mokesčių sistema ir t.t. Akivaizdu, kad kultūra ir kiti „kietieji“ nekintami veiksniai lemia kitus valstybės požymius bei strategijos formavimosi procesą.

Taigi turime veiksmių struktūrą: 1) „kietieji“ veiksniai; 2) veiksniai, kuriuos per ilgą laiką galime pakeisti; 3) „minkštieji“ veiksniai, kurie iš principo atitinka politinį šalies valdymo lygį, t.y. rutininiai sprendimai, nes vadyba politiką įvardija kaip rutininių sprendimų visumą. Iš veiksmių struktūros taip pat seka, kad „kietaisiais“ veiksniais yra paremta valstybės interesų sistema. Iš interesų sistemos kintamųjų kombinacijų kyla valstybės tikslai, o iš valstybės tikslų – operatyvinė veikla – rutininiai sprendimai – politika.

3. LISABONOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO MODELIAVIMAS

3.1. Mokslinis tyrimas ir anketinės apklausos analizė

Lisabonos strategijos įgyvendinimo rezultatai skiriasi ES mastu. Valstybės lėšomis finansuojamos analitinės ataskaitos dažnai persipynusios su politinių jėgų idėjomis ir siekiais. Nešališka tyrimų praktika stokoja finansinės paramos, todėl trūksta sisteminės analizės, kuri nuolat stebėtų, vertintų ir viešintų esamą Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo situaciją ir siektų Lisabonos strategijos įgyvendinimo efektyvumo.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti neefektyvaus Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje priežastis.

Tyrimo objektas – Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti anketinę apklausą siekiant išsiaiškinti Lietuvos visuomenės narių nuomonę svarbiausiais Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje klausimais.
2. Atlikti Lisabonos strategijos ekspertų interviu siekiant išsiaiškinti priemones, kurias leistų efektyviau įgyvendinti Lisabonos strategiją Lietuvoje.
3. Įvertinus anketinės apklausos ir ekspertinio interviu duomenis, parengti efektyvios Lisabonos strategijos įgyvendinimo modelį.

Tyrimo metodai. Lietuvos gyventojų (nuo 18 metų) anketinė apklausa ir ekspertinis interviu.

Pirmam uždaviniui pasiekti bus naudojamas internetinis tinklapis <http://www.e-apklausa.lt/> ir atsitiktinės atrankos būdu apklausiami Lietuvos gyventojai nuo 18 metų amžiaus.

Antram uždaviniui pasiekti bus kontaktuojama su LR Ūkio ministerijos atstovais Lisabonos strategijos skyriaus darbuotojais bei mokslininkais rašančiais straipsnius Lisabonos strategijos tematika bei atliekama ekspertinė apklausa.

Trečiam uždaviniui pasiekti bus naudojami anketinės apklausos, ekspertinės apklausos ir darbo pirmos dalies duomenys, siekiant sukurti efektyvų Lisabonos strategijos įgyvendinimo sinergetinį modelį.

Atsižvelgianti į tyrimo duomenų apimtį, šiam tyrimui atlikti reikės 1 mėn. Detalus tyrimo planas pateiktas 4 lentelėje.

Šis tyrimas unikalus tuo, kad tai pirmasis Lisabonos strategijos tyrimas pasikeitusioje pasaulio ir Lietuvos ekonominėje situacijoje. Gauti tyrimo analizės duomenys bus panaudoti kuriant efektyvų Lisabonos strategijos įgyvendinimo modelį, kuris leis efektyviau koordinuoti ir finansuoti Lisabonos strategijos ir kitų Lietuvos ekonominių strategijų įgyvendinimą bei siekti Lietuvos makroekonominės politikos suderinamumo ir sinergijos.

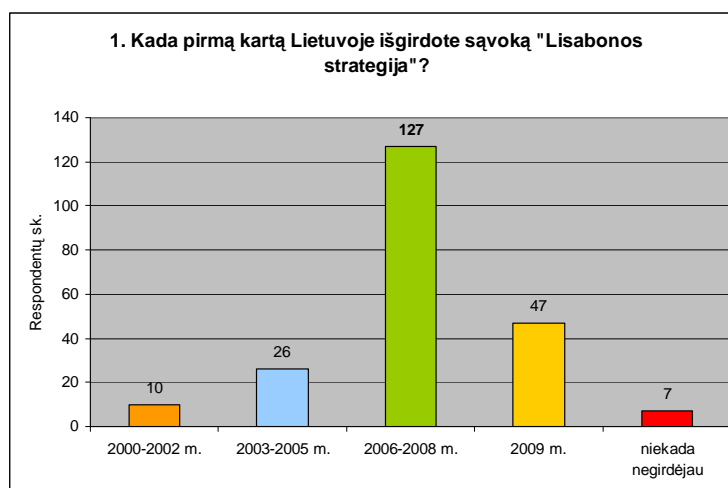
4 lentelė Mokslinio tyrimo vykdymo planas

Eil. Nr.	Veiklos pavadinimas	I mėn.			
1	Klausimų anketinei ir ekspertų apklausai paruošimas.	█			
2	Anketinė apklausos vykdymas.		█	█	
3	Ekspertų paieška, kontakto užmesgimas, klausimų pateikimas.			█	█
4	Duomenų analizė, hipotezės patvirtinimas arba paneigimas, modelio sukūrimas, išvadų ir pasiūlymų formulavimas.			█	█

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Atliekant mokslinį tyrimą internetinio tinklapio pagalba <http://www.e-apklausa.lt/> buvo vykdoma vieša Lietuvos gyventojų (nuo 18 metų amžiaus) apklausa. Anketa viešai paskelbta buvo 2009 m. balandžio 19 d., o apklausos duomenys analizei fiksuoti 2009 m. gegužės 3 d. Iš viso per 14 dienų apklausoje dalyvavo 217 respondentų. Kiekvienam respondentui buvo pateikta po 18 klausimų.

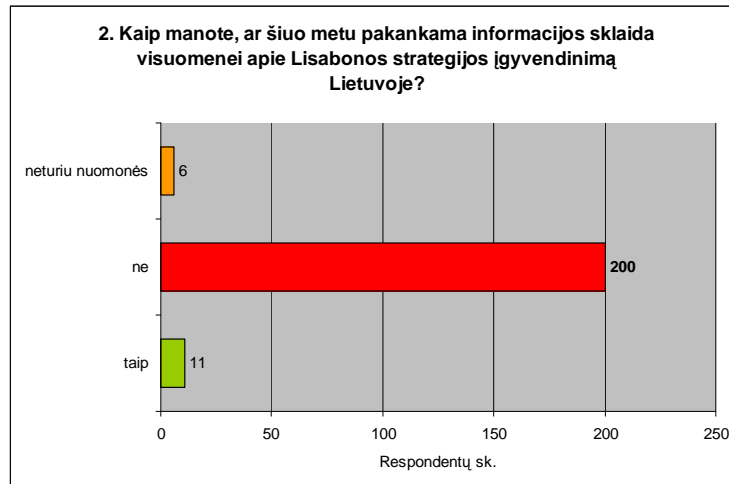
Lisabonos strategija Europos Sąjungoje įgyvendinama nuo 2000 metų, Lietuva tuo metu turėjusi šalies kandidatės stojimo į Europos Sąjungą statusą, prie šios strategijos įgyvendinimo teisiškai prisijungė taip pat 2000 metais. Taigi pirmuoju klausimu siekta išsiaiškinti kaip greitai sąvoka „Lisabonos strategija“ pasiekė Lietuvos visuomenę. Pagal gautus apklausos rezultatus matome, kad daugiau nei pusė respondentų sąvoką „Lisabonos strategija“ pirmą kartą išgirdo 2006-2008 m. laikotarpyje. Vos 5% respondentų šią sąvoką išgirdo Lisabonos strategijos įgyvendinimo pradžioje 2000-2002 m., 12% – skelbiant skelbiant pirmąsias pažangos ataskaitas 2003-2005 m. Dauguma respondentų net 59% apie Lisabonos strategiją sužinojo 2006-2008 m. laikotarpyje, t.y. po esminės 2005 m. Lisabonos strategijos peržiūros ir paskelbus neįspūdingus penkmečio pažangos rezultatus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

8 pav. Anketos klausimo Nr. 1 atsakymo rezultatai

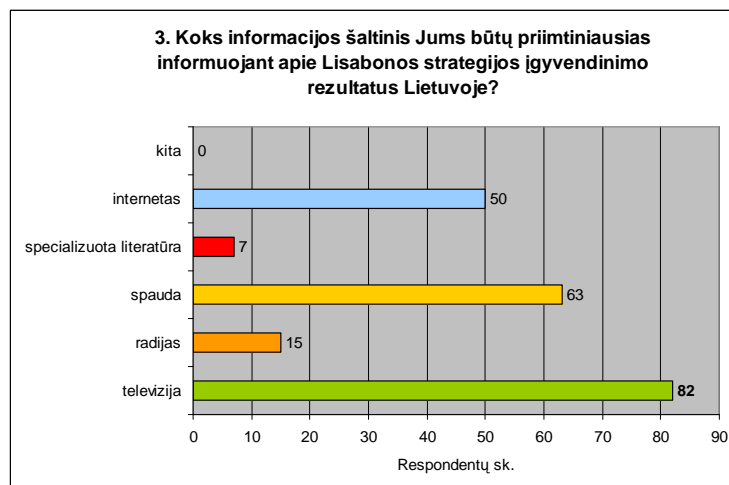
Labai stebina tai, kad artėjant pagrindiniam Lisabonos strategijoje numatytam įgyvendinimo terminui 2010 m. Lietuvoje 22% respondentų apskritai pirmą kartą sužinojo tik šiemet, kad yra tokia Lisabonos strategija, o 3% iš viso apie ją nėra girdėję. Statistika byloja, kad įgyvendinant Lisabonos strategiją Lietuvoje nebuvo išvengta esminių klaidų, nes pirmuosius penkerius strategijos įgyvendinimo metus Lietuvos visuomenei nebuvo užtikrinta tinkama informacijos sklaida.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

9 pav. Anketos klausimo Nr. 2 atsakymo rezultatai

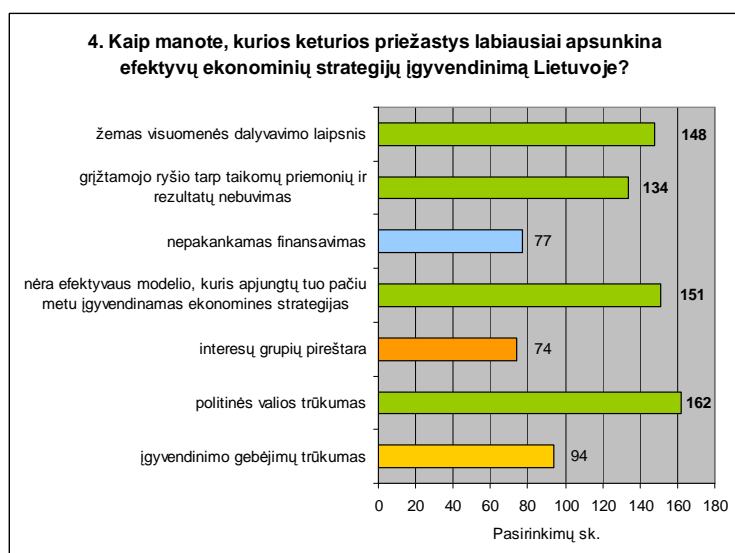
Antruoju anketos klausimu siekta sužinoti ką respondentai mano apie esamą Lisabonos strategijos įgyvendinimo sklaidą Lietuvoje. Didžioji dauguma net 92% mano, kad informacijos sklaida šiuo metu yra nepakankama. Tik 5% respondentų ji yra pakankama, o 3% šiuo klausimu apskritai neturėjo savo nuomonės. Taigi tęsiant Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje būtina sukurti ir neatidėliotinai pradėti taikyti priemones, kurios dar šiais metais leistų padidinti informacijos sklaidą Lietuvos visuomenei, visais Lietuvai aktualiais Lisabonos strategijos aspektais.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

10 pav. Anketos klausimo Nr. 3 atsakymo rezultatai

Didinant informacijos sklaidą Lietuvos visuomenei reiktų atsižvelgti į tai, kad net 38% respondentų priimtinausias informacijos šaltinis yra televizija. Pasinaudojant šiuo faktu galima tendencingai pakoreguoti transliuojamų politinių diskusijų tematiką, pakoreguoti atitinkamai pakoreguoti vyriausybės ir ministerijos atstovų pranešimus spaudoje, surengti priešrinkiminius kandidatų į LR Prezidento postą politinius debatus Lisabonos strategijos įgyvendinimo tematika Lietuvoje ir pan. Jei televizijoje pasklebtą informaciją dar kartą paminėtume spaudoje ir internete, tai ši pasiektų dar 52% visuomenės narių (29% respondentų priimtinausias informacijos šaltinis yra spauda, 23% – internetas). Siekdami maksimalaus informacijos sklaidos efektyvumo 7% visuomenės narių pasiektume per radiją, o likusius 3% – išleisdami specializuotą literatūrą. Taigi pasinaudojant tik penkiais visuomenės informavimo šaltiniais ir tinkamu laiku politikų bei visuomenės diskusijoms galima iškomunikuoti didelius informacijos kiekius orientuojantis į atskiras visuomenės grupes pagal informacijos šaltinių priimtinumą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

11 pav. Anketos klausimo Nr. 4 atsakymo rezultatai

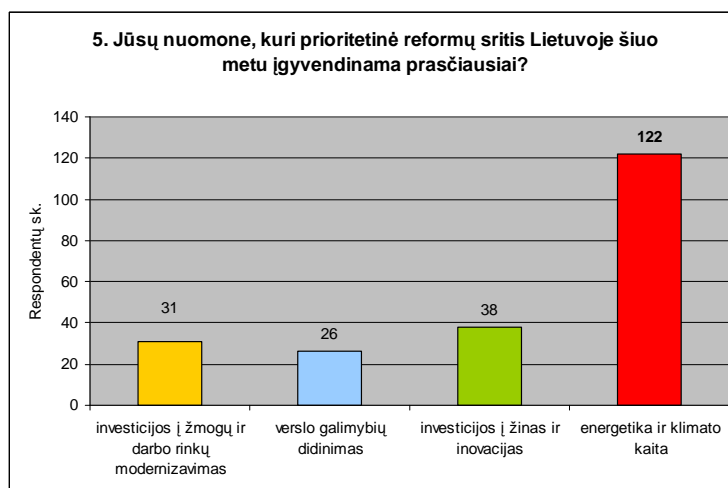
Respondentams vertinant ekonominių strategijų įgyvendinimą Lietuvoje buvo išskirtos keturios priežastys, kurios labiausiai apsunkina jų įgyvendinimą. Svarbiausia priežastis pagal gautus rezultatus (162 respondentų pasirinkimai) yra tai, kad Lietuvos politikams trūksta politinės valios. Besikeičiant vyriausybėms neretai pasikeičia bendra iki tol susiformavusi politinė valia, todėl gimsta naujos reformos, peržiūrimas finansavimas įgyvendinamiems uždaviniams, iškeliami nauji tikslai ir kuriami nauji ekonominiai planai. Antra svarbi priežastis (151 respondentų pasirinkimas) slypi tame, kad šiuo metu nėra efektyvaus modelio, kuris apjungtų tuo pačiu metu įgyvendinamas ekonomines strategijas. Faktas tas, kad praktikoje yra kuriamos strategijos įgyvendinti tam tikrus tikslus, paskiriamas finansavimas, tačiau retai kada paanalizuojama kaip sukurta strategija dera su jau įgyvendinamomis strategijomis. Detaliau panagrinėjus būtų galima atrasti panašius sąlyčio taškus,

suderinti veiksmus, atitinkamai paskirstyti finansavimą ir pasiekti geriausius efektyvumo rodiklius derinant kelias strategijas.

Trečia priežastis, kuri apsunkina ekonominių strategijų įgyvendinimą Lietuvoje (148 respondentų pasirinkimai) yra žemas visuomenės dalyvavimo laipsnis. Iš principo juk viskas ko mes siekiame strategijomis, tai pagerinti šalies visuomenės ar grupės šalių narių gyvenimą, galų gale padėti kiekvienam iš mūsų atrasti save ir sėkmingai realizuoti siekiant bendros naudos. Jei strategijų įgyvendinimo procesuose dalyvauja tik maža dalis visuomenės, tai strategijos iš principo netenka prasmės. Taigi šalies vyriausybė turi dirbti taip, kad prie jos vykdomos politikos prisijungtų kuo didesnė visuomenės dalis.

Ketvirta svarbi priežastis (134 respondentų pasirinkimai) yra grįžtamojo ryšio tarp taikomų priemonių ir rezultatų nebuvimas. Jei tinkamai neįvertinsime gautų rezultatų ir neišsiaiškinsime jų įtakos veiksnių, tai gali atsitikti taip, kad toliau taikysime priemones, kurių efektyvumas abejotinas. Vyraujantis nepasitikėjimas respondentų tarpe, leidžia teigti, kad Lietuvos ekonominio gyvenimo praktikoje trūksta grįžtamojo ryšio metodo taikymo. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad įgyvendinant ekonomines strategijas yra svarbūs įgyvendinimo gebėjimai, būtina vengti interesų prieštaros ir ieškoti kompromisų, bei užtikrinti pakankamą strategijų finansavimą.

Penktuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kuri prioritetinė reformų sritis šiuo metu Lietuvoje įgyvendinama prasčiausiai. Net 56% respondentų mano, kad šiuo metu prasčiausia padėtis yra energetikos ir klimato kaitos srityje. Nors LR Vyriausybė deklaruoja dideles pastangas sprendžiant aktualius energetinius klausimus, tačiau panašu, kad pirmųjų teigiamų rezultatų dar teks palaukti.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

12 pav. Anketos klausimo Nr. 5 atsakymo rezultatai

Reikia pripažinti, kad visuomenėje šiandien vyrauja abejingumas taikomoms priemonėms, kuriomis siekiama didinti biodegalų gamybos apimtį, mažinti CO₂ emisijas, panaudoti atsinaujinančiosios energijos išteklius, siekiant energijos vartojimo efektyvumo, galutinės energijos

intensyvumo, įgyvendinant daugiabučių modernizavimo programą, kertant Lietuvos miškus ar kovojant su Baltijos jūros užterštumu. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad 18% respondentų į antrą vietą po energetinių problemų iškelia investicijas į žinias ir inovacijas. Kartais atrodo, kad šios srities problemų sprendimas tartum nustumiamas į šalį prisidengiant ekonominio sunkmečio situacija, tačiau iš tiesų tik lenkiame šaką, kuri kiekvienam iš mūsų yra labai svarbi.

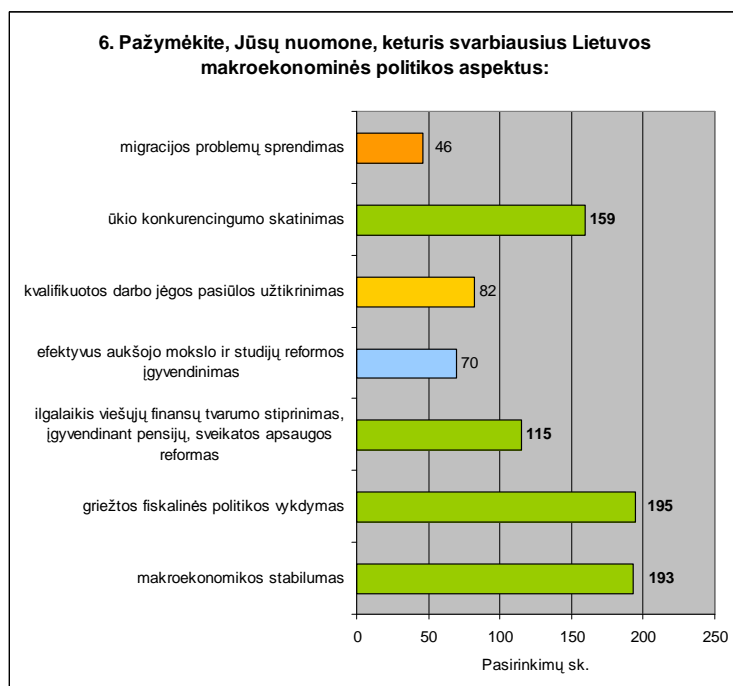
Pagal apklausos rezultatus matyti, kad tik 12% verslo galimybių didinimo sritį įvardino kaip prasčiausiai įgyvendinamą pastaruoju metu. Bendroje analizėje ši sritis atrodo geriausiai, nes likusieji 14% respondentų priešpriešoje prasčiau įvertinimo investicijas į žmones ir darbo rinkų modernizavimą. Įvertinus tai, kad verslas ir investicijos į žmones bei darbo rinkų modernizavimas yra giminingos sritys ir praktikoje viena be kitos neegzistuoja, nedidelis 2% skirtumas byloja apie reformų įgyvendinimą beveik tame pačiame lygyje.

Pagal šešto anketos klausimo rezultatus buvo siekiama išskirti keturis respondentų nuomone svarbiausius makroekonominės politikos aspektus ir įvertinti kokia prioriteto tvarka jie išdėstyti Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programoje. Respondentai pirmoje vietoje svarbiausiu aspektu išskyrė griežtos fiskalinės politikos vykdymą (195 respondentų pasirinkimai), antroje – makroekonominį stabilumą (193 respondentų pasirinkimai), trečioje – ūkio konkurencingumo skatinimą (159 respondentų pasirinkimai), ketvirtoje – ilgalaikį viešųjų finansų tvarumo stiprinimą, įgyvendinant pensijų ir sveikatos apsaugos reformas.

Pagrindiniai makroekonominės politikos uždaviniai Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 m. programoje išdėstyti:²⁴

1. Makroekonominio stabilumo užtikrinimas ir griežtos fiskalinės politikos vykdymas.
2. Ilgalaikis viešųjų finansų tvarumo stiprinimas, įgyvendinant pensijų, sveikatos apsaugos reformas, gerinant viešojo sektoriaus finansų kokybę.
3. Efektyvus aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimas, užtikrinant kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą, tuo pačiu skatinant ūkio konkurencingumą ir sprendžiant migracijos problemas.

²⁴ LR VYRIAUSYBĖ. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa*. Vilnius. p. 3.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

13 pav. Anketos klausimo Nr. 6 atsakymo rezultatai

Taigi matome, kad makroekonominės politikos uždaviniai iš principo labai gerai dera su respondentų nuomone. Įgyvendinant antrąjį programos uždavinį LR Vyriausybei rekomenduotina atkreipti didesnę dėmesį į ūkio konkurencingumo skatinimo priemones, o trečiojo uždavinio įgyvendinime eiliškumo tvarka orientuotis į kvalifikuotos darbo jėgos užtikrinimą (82 respondentų pasirinkimai), siekti efektyvaus aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo (70 respondentų pasirinkimų) ir spręsti migracijos problemas (46 respondentų pasirinkimai).

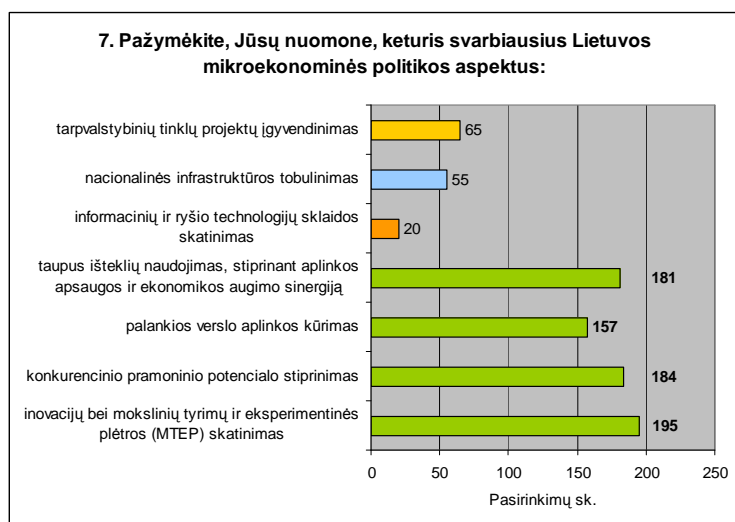
Atsakydami į septintą klausimą respondentai išskyrė keturis jų nuomone svarbiausius mikroekonominės politikos aspektus. Pirmoje vietoje yra inovacijų bei MTEP skatinimas (195 respondentų pasirinkimai), antroje – konkurencinio pramoninio potencialio skatinimas (184 respondentų pasirinkimai), trečioje – taupus itėklių naudojimas, stiprinant aplinkos apsaugos ir ekonomikos augimo sinergiją (181 respondentų pasirinkimas), ketvirtoje – palankios verslo aplinkos kūrimas (157 respondentų pasirinkimai).

Pagrindiniai mikroekonominės politikos uždaviniai Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 m. programoje išdėstyti:²⁵

1. Inovacijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros skatinimas (MTEP), plėtojant privataus ir viešojo sektorių partnerystę ir sudarant paskatas privataus verslo investavimui į MTEP.
2. Konkurencinio pramoninio potencialo stiprinimas, pasinaudojant ES vidaus rinka ir globalizacijos procesu.

²⁵ LR VYRIAUSYBĖ. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa*. Vilnius. p. 3.

3. Palankios verslo aplinkos kūrimas, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, siekiant geresnio reglamentavimo, skatinant verslumo kultūrą ir socialiai atsakingo verslo plėtrą.
4. Tausus išteklių naudojimo skatinimas, stiprinant aplinkos apsaugos ir ekonomikos augimo sinergiją.
5. Informacinių ir ryšio technologijų sklaidos skatinimas, nacionalinės infrastruktūros tobulinimas, įgyvendinant tarpvalstybinių tinklų projektus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

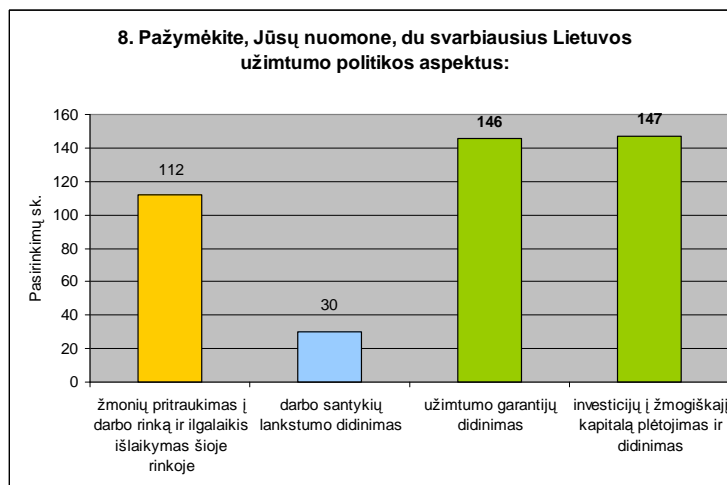
14 pav. Anketos klausimo Nr. 7 atsakymo rezultatai

Lyginant prioritetinius mikroekonominės politikos uždavinius ir respondentų nuomonę, reikia pastebėti, kad LR Vyriausybė žengia teisinga kryptimi įgyvendindama pirmą ir antrą uždavinius. Skatinant inovacijas ir pramoninį potencialą iš tiesų norėtusi, kad lygiagrečiai būtų siekiama ekonomikos augimo ir aplinkos apsaugos sinergijos, kuri sudarytų prielaidas socialiai atsakingam verslui ir tai žymiai palengvintų palankios verslo aplinkos sukūrimą. Įgyvendinant penktą programos uždavinį pagal tyrimo rezultatus galima rekomenduoti pirmiausiai atkreipti didesnę dėmesį į tarpvalstybinių projektų įgyvendinimą (65 respondentų pasirinkimai), nacionalinės infrastruktūros tobulinimą (55 respondentų pasirinkimai) ir informacinių bei ryšio technologijų sklaidos skatinimą (20 respondentų pasirinkimų).

Atsakydami į aštuntą klausimą respondentai išskyrė du svarbiausius Lietuvos užimtumo politikos aspektus. Pirmą vietą atiteko investicijų į žmogiškąjį kapitalą plėtojimui ir didinimui (147 respondentų pasirinkimai), antroji – užimtumo garantijų didinimui (146 respondentų pasirinkimai). Jei atkreiptume dėmesį į Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 m. programą, tai mikroekonominės politikos uždaviniai būtų išdėstyti²⁶:

²⁶ LR VYRIAUSYBĖ. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa*. Vilnius. p. 3.

1. Kuo didesnio žmonių skaičiaus pritraukimas į darbo rinką ir išlaikymas joje, didinant darbo patrauklumą bei skatinant požiūrį į darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį ciklą.
2. Darbo rinkos modernizavimas, didinant darbo santykių lankstumą ir užimtumo garantijas, stiprinant socialinių partnerių vaidmenį.
3. Darbo jėgos pasiūlos atitikties paklausai užtikrinimas, plėtojant ir didinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

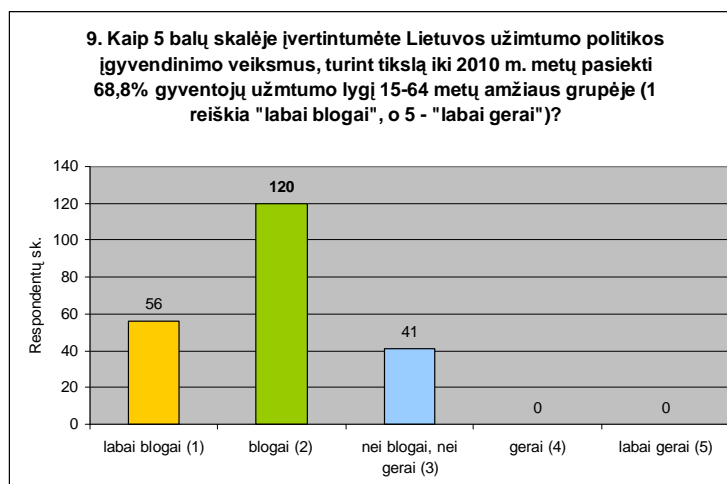
15 pav. Anketos klausimo Nr. 8 atsakymo rezultatai

Įvertinus tyrimo rezultatus LR Vyriausybei rekomenduotina įgyvendinant užimtumo politikos uždavinius Lietuvoje didelį dėmesį skirti trečiajam uždaviniui ir jį įgyvendinti pirmiausiai. Lygiagrečiai aktyviai įgyvendinti antrąjį uždavinį siekiant padidinti užimtumo garantijas. Akivaizdus respondentų abejingumas darbo santykių lankstumo didinimui (30 respondentų pasirinkimų) parodo, kad šioje vietoje būtų galima pataupyti finansavimą ir dėti visas pastangas trečioje vietoje įgyvendinant pirmąjį uždavinį ir taip siekti į darbo rinką pritraukti ir ilgą laiką išlaikyti kuo daugiau žmonių (112 respondentų pasirinkimų).

Atsakydami į devintą anketos klausimą 217 respondentų įvertino esamus Lietuvos užimtumo politikos įgyvendinimo veiksmus skalėje nuo 1 iki 5. Nacionalinėje Lisabonos strategijoje numatytas ambicingas tikslas iki 2010 metų pasiekti 68,8% gyventojų užimtumo lygį 15-64 metų amžiaus grupėje. Palyginimui 2007 m. Lietuvoje šis rodiklis buvo lygus 64,9%, 2008 m. I pusmetį 64,6%.²⁷ Net 55% apklaustų respondentų įgyvendinamus užimtumo politikos veiksmus įvertino „blogai“, 26% respondentų – „labai blogai“, o 19% respondentų – „nei blogai, nei gerai“. Nebuvo nei vieno respondento, kuris šiuos veiksmus įvertintų „gerai“ arba „labai gerai“. Taigi siejant atsakymus į aštuntą ir devintą anketos klausimus, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai reikia grįžti prie iškeltų užimtumo politikos uždavinių, atsižvelgti į svarbiausius

²⁷ LR ŪKIO MINISTERIJA. (2009) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programos 2008 metų II pusmečio pažangos ataskaita*. Vilnius. p. 71.

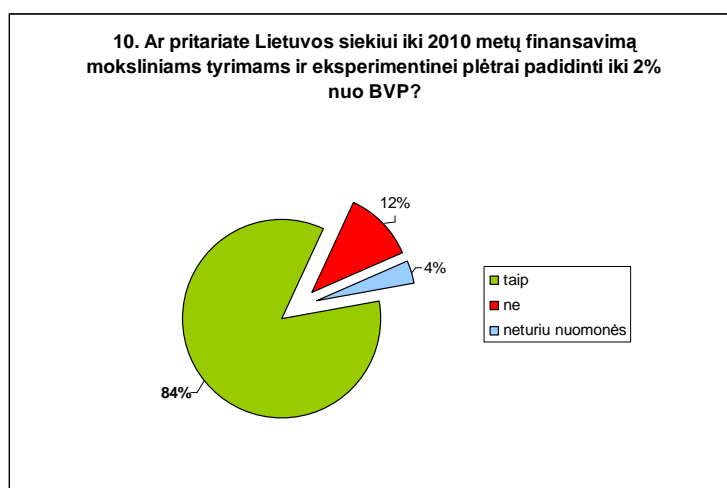
užimtumo politikos aspektus esamoje ekonominėje situacijoje ir imtis naujų ryžtingų veiksmų, kurie padėtų reabilituotis visuomenės akyse bei leistų pasiekti konkrečių rezultatų trumpame laikotarpyje.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

16 pav. Anketos klausimo Nr. 9 atsakymo rezultatai

Teisingas valstybės finansų paskirstymas bei efektyvus jų valdymas yra neišvengiama būtinybė. Tik šie veiksmai turėtų būti nuoseklūs, logiški ir pagrįsti. Atsakydami į 10 anketos klausimą, net 85% respondentų pritarė Lietuvos siekiui iki 2010 metų finansavimą MTEP padidinti iki 2% nuo BVP. Šiam tikslui nepritarė vos 12% respondentų, o savo nuomonės šiuo klausimu neturėjo 4% respondentų.

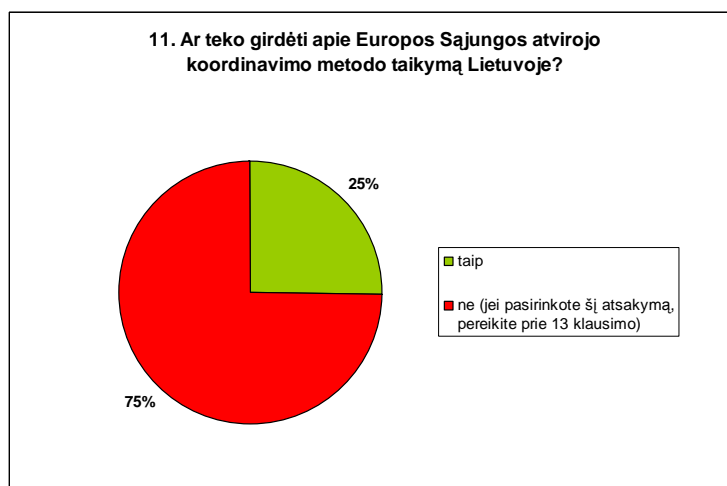

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

17 pav. Anketos klausimo Nr. 10 atsakymo rezultatai

Aukštas pritariančiųjų procentas jau yra svarus argumentas pagaliau pradėti aktyviai derinti veiksmus siekiant užsibrėžto tikslo. Tai ne vien LR Švietimo ir mokslo ministerijos rūpestis, bet ir visų valstybės institucijų bei privačių verslo įstaigų uždavinys. Būtina skatinti Lietuvos verslininkus naudotis Lietuvoje atliekamų mokslinių tyrimų rezultatais, aktyviai bendradarbiauti su įvairiomis mokslo ir studijų institucijomis ir taip prisidėti prie nuoseklaus investicijų dininimo MTEP. Jei

siekiame tapti konkurencingais globalizacijos sąlygomis, tai privalome veikti ir diskutuoti šia tema taip, kad kasmet augtų šio tikslo šalininkų skaičius.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

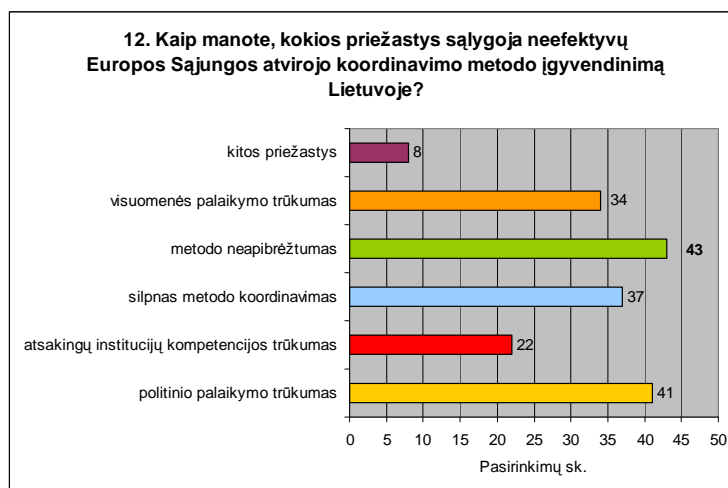
18 pav. Anketos klausimo Nr. 11 atsakymo rezultatai

Įgyvendindama Nacionalinę Lisabonos strategijos programą Lietuva dalyvauja ES atvirojo koordinavimo metodo procesuose. Tačiau net 75% respondentų nieko nėra girdėję apie šio metodo taikymą Lietuvoje. Todėl kyla natūralios abejonės dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo efektyvumo Lietuvoje, jei tik ¼ apklaustų respondentų yra girdėjusi apie AKM. Jau 2005 m. G. Majone konstatavo, kad AKM nėra efektyvus visose ES šalyse narėse²⁸. Kad Lietuva taip susiduria su AKM efektyvumo problemomis parodė 2006 m. V. Nakrošio atliktas tyrimas²⁹. ES pozicija įpareigoja taikyti AKM Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese, todėl privalome ieškoti būdų, kurie leistų padidinti šio metodo efektyvumą.

Respondentams, girdėjusiems apie AKM taikymą Lietuvoje buvo užduotas 12 klausimas, kuriuo siekta išsiaiškinti AKM neefektyvumo priežastis Lietuvoje. Nustatyta, kad AKM trūksta apibrėžtumo (43 respondentų pasirinkimai), todėl jis gali būti neteisingai interpretuojamas ir taikomas praktikoje. Metodui trūksta politinio palaikymo (41 respondentų pasirinkimas), todėl negalime būti tikri, jog metodo taikymui skiriamas pakankamas finansavimas. Politinio palaikymo stoka natūraliai formuoja silpną metodo koordinavimą (37 respondentų pasirinkimai). Sėkmingam AKM metodo įgyvendinimui Lietuvoje taip pat trūksta visuomenės palaikymo (34 respondentų pasirinkimai). Tokios visuomenės nariai neužtikrina aukštos institucinės kompetencijos (22 respondentų pasirinkimai) AKM procesuose, o šalia dar slypi ir kitos priežastys (8 respondentų pasirinkimai). AKM neefektyvumas slypi tiek pačio modelio viduje, tiek įgyvendinamoje jo aplinkoje, todėl būtinas prioritetas metodinių, politinių ir visuomeninių problemų sprendimas.

²⁸ MAJONE G. (2005) *Dilemas of European integration*. Oxford. p.59

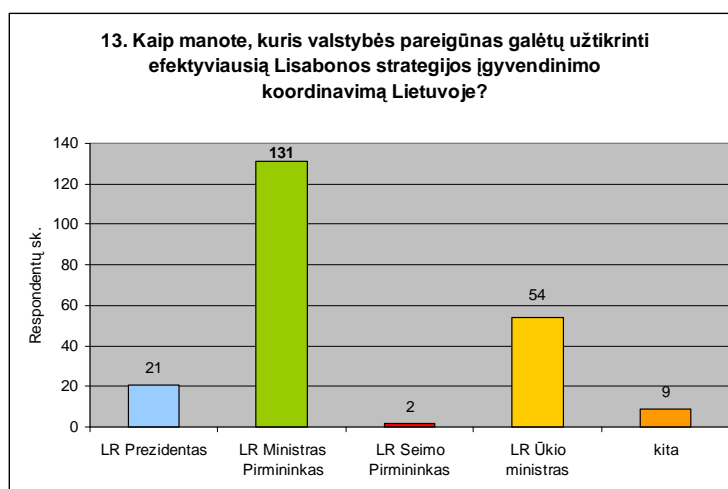
²⁹ VU TSPMI. (2006) *Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo procesuose įtakos viešajam administravimui ir viešajai politikai vertinimas*. Vilnius. p. 2.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

19 pav. Anketos klausimo Nr. 12 atsakymo rezultatai

Po 2005 metų Lisabonos strategijos peržiūros Lietuvoje už Nacionalinės Lisabonos strategijos programos rengimą ir įgyvendinimo koordinavimą atsakinga tapo LR Ūkio ministerija. Visus vykstančius procesus prižiūri Priežiūros komisija, kuriai pirmininkauja LR Ūkio ministras. Tačiau Lietuvoje iki šiol nebuvo paskirtas „Mr./Mrs. Lisabona“³⁰, nors to pageidavo Europos taryba. Ši pareigybė pati savaime įpareigotų asmenį, kuriam būtų patikėtas Nacionalinės Lisabonos strategijos koordinavimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

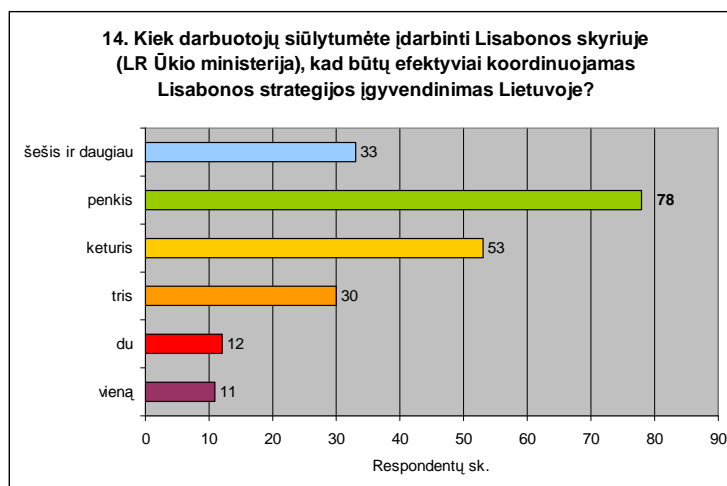
20 pav. Anketos klausimo Nr. 13 atsakymo rezultatai

Apklausus 217 respondentų buvo išsiaiškinta, kad net 60% respondentų mano, jog efektyviausiai Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje galėtų užtikrinti LR Ministras Pirmininkas. Už dabartinį Lisabonos strategijos vyriausiąjį koordinatorių LR Ūkio ministrą pasisakė 25% apklaustų respondentų. LR Prezidentui šią atsakomybę skirtų 10% respondentų, LR Seimo Pirmininkui – 1%, o devyni 4% respondentų mano, kad nei vienas iš paminėtų valstybės pareigūnų negali efektyviai koordinuoti Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje. Taigi LR Ministro

³⁰ BARROSO M. (2005) *Growth and jobs: working together for Europe's future*. Luxembourg. 31 p.

Pirmininko paskyrimas „Mr. Lisabona“ programai užtikrintų aukščiausio politinio lygio asmenų palaikymą bei sustiprintų politinės valią Lisabonos įgyvendinimo klausimais Lietuvoje.

Šiuo metu Lisabonos skyriuje (LR Ūkio ministerija) darbuojasi 3 darbuotojai. Skyriui vadovauja skyriaus vedėja R. Krulikauskienė, kuri kartu su dviem vyriausiomis specialistėmis A. Balkyte ir K. Daujotaite nacionaliniu lygiu administruoja Nacionalinę Lisabonos strategijos programą. Pasikeitusi ekonominė situacija ne tik Lietuvoje ir pasaulyje privertė labiau koncentruotis prie dažnų ir įvairių ataskaitų bei pranešimų rengimo, todėl pastebima, kad vis mažiau laiko lieka svarbių reformų priežiūrai ir skatinimui.

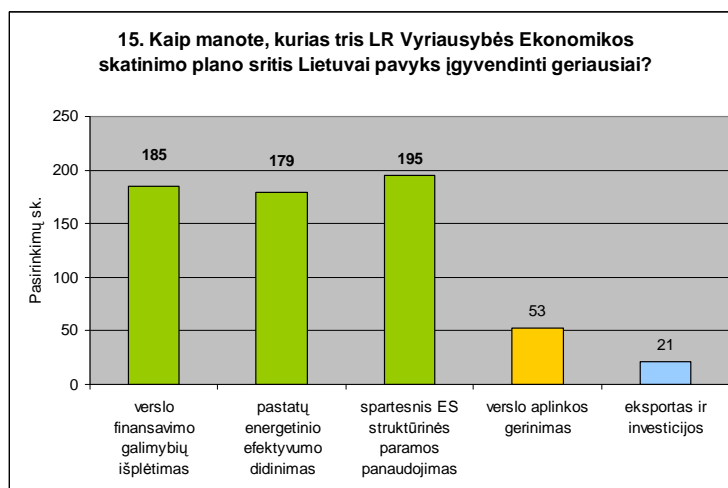

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

21 pav. Anketos klausimo Nr. 14 atsakymo rezultatai

Keturiolikto anketos klausimo respondentų atsakymai parodo, kad net 78 respondentai (36%) Lisabonos skyriuje siūlytų įdarbinti 5 darbuotojus, 53 repondentai (24%) – keturis darbuotojus, 33 respondentai (15%) – šešis ir daugiau, 30 respondentų (14%) – tris, 12 respondentų (6%) – du ir 11 respondentų (5%) – vieną darbuotoją. Taigi 75% respondentų mano, kad efektyviam Lisabonos strategijos įgyvendinimui Lietuvoje užtikrinti, reikia padidinti Lisabonos skyriuje dirbančių žmonių skaičių.

Atsižvelgiant į ekonominio sunkmečio laikotarpį ir visuomenėje vyraujančias diskusijas ekonomikos skatinimo tematika, respondentų buvo klausama apie LR Vyriausybės vykdomą Ekonomikos skatinimo planą. Respondentai išskyrė tris ekonominio plano sritis, kurios Lietuvoje turėtų pavykti įgyvendinti geriausiai: 1) spartesnis ES struktūrinės paramos panaudojimas (195 respondentų pasirinkimai); 2) verslo finansavimo galimybių išplėtimas (185 respondentų pasirinkimai); 3) pastatų energetinio efektyvumo didinimas (179 respondentų pasirinkimai). Likusių dviejų Ekonomikos skatinimo plano dalių sėkme respondentai akivaizdžiai abejoja, t.y. verslo aplinkos gerinimas (53 respondentų pasirinkimai) bei eksportas ir investicijos (21 respondentų pasirinkimas).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

22 pav. Anketos klausimo Nr. 15 atsakymo rezultatai

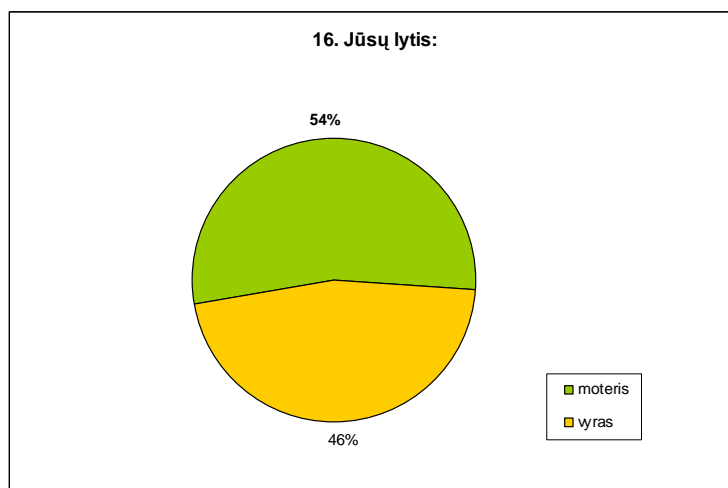
Pagal LR vyriausybės internetiniame tinklapyje pateikiamą Ekonomikos skatinimo plano monitoringą 2009.05.08 daugiausiai numatytų darbų buvo atlikta verslo finansavimo galimybių išplėtimo sferoje (33%). Pastatų energetinio efektyvumo didinimo sričiai numatyta skirti 1,9 mlrd. Lt iš kurių jau 446 mln. Lt yra paskirti konkrečioms darbams, tačiau gegužės pradžioje atlikta 0% darbų.

Šaltinis: LR Vyriausybė. (2009) Ekonomikos skatinimo planas.

23 pav. Ekonomikos skatinimo plano monitoringas

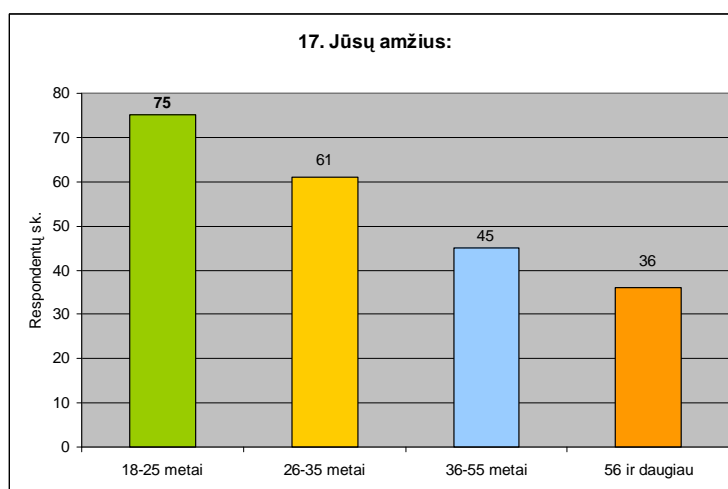
Panaši situacija ES struktūrinės paramos panaudojimo ir verslo aplinkos gerinimo bei eksporto ir investicijų srityse, kur paskirtas lėšos konkrečioms darbams, tačiau nei vienas jų dar neįgyvendintas. Taigi tenka konstatuoti faktą, kad nuo kovo pradžios LR Vyriausybei pavyko tik palengvinti verslui galimybes pasiskolinti iš valstybės, tačiau konkretaus atliktų darbų nebuvimas, verčia abejoti šių lėšų panaudojimo efektyvumu.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

24 pav. Anketos klausimo Nr. 16 atsakymo rezultatai

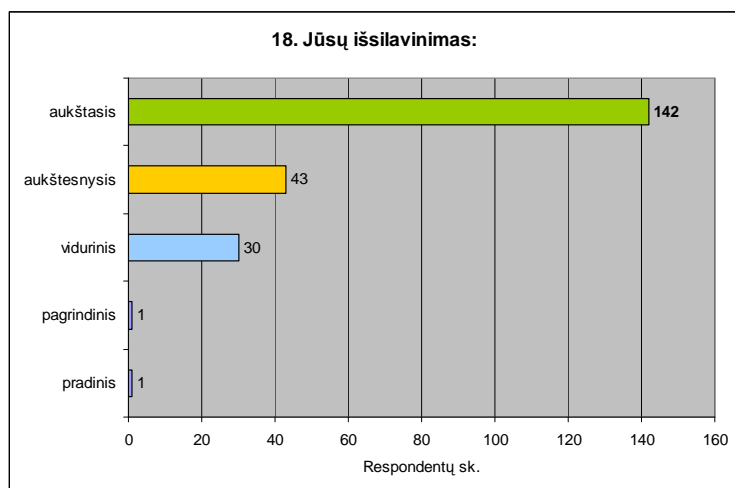
Tarp 217 apklausoje dalyvavusių respondentų aktyviausios buvo moterys. Jos užpildė net 54% anketų. Tuo tarpu vyrai užpildė likusius 46% anketų. Todėl peršasi išvada, kad Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje tematika labiau domisi moterys, nei vyrai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

25 pav. Anketos klausimo Nr. 17 atsakymo rezultatai

Daugiausiai apklausoje dalyvavo 18-25 metų respondentų (34%), 28% apklaustų respondentų buvo 26-35 metų, 21% respondentų – 36-55 metų ir 17% respondentų – 56 ir daugiau metų. Aukščiausias respondentų aktyvumas 18-25 metų ir 26-35 metų amžiaus grupėse parodo, kad didelė jaunų Lietuvos visuomenės narių ne tik domisi Lietuvos ekonominio gyvenimo tematika, bet ir aktyviai dalyvauja su šia tematika susijusiuose anoniminiuose tyrimuose (pvz., Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje.)

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal mokslinio tyrimo rezultatus.

26 pav. Anketos klausimo Nr. 18 atsakymo rezultatai

Pagal išsilavinimą daugiausiai apklausoje dalyvavo aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų (142 respondentai). Aukštesnįjį išsilavinimą turėjo 43 respondentai, vidurinį išsilavinimą – 30 respondentų. Tarp 217 apklausoje dalyvavusių respondentų pagrindinį išsilavinimą turėjo 1 respondentas, o pradinį taip pat 1 respondentas.

3.2. Ekspertinės apklausos analizė

Ekspertų apklausa buvo vykdoma nuo 2009 m. balandžio 30 d. iki gegužės 13 d. (imtinai). Šiame laikotarpyje ekspertiniam interviu buvo atrinkti 7 respondentai. Į šį sąrašą pakliuvo 3 šiuo metu Lisabonos skyriuje (LR Ūkio ministerija) dirbančios darbuotojos (Raminta Krulikauskienė, Audronė Balkytė ir Kristina Daujotaitė), 2 Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto darbuotojai (doc. dr. Vitalis Nakrošis ir doc. dr. Ramūnas Vilpišauskas), kurie aktyviai dalyvauja Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese. Taip pat dr. Egidijus Barcevičius (mokslinių straipsnių Lisabonos strategijos tematika autorius, Viešosios vadybos ir politikos institutas) ir LR Seimo narė Birutė Vėsaitė (VUKHF paskaita: „Globalizacija ir Lisabonizacija“).

5 lentelė

Pakviestų dalyvauti ekspertinėje apklausoje respondentų sąrašas

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Kontaktinis darbo telefonas	El. pašto adresas	Pastabos
1.	Raminta Krulikauskienė	+370-5-2611992	r.krulikauskiene@ukmin.lt	Lisabonos skyriaus vedėja (LR Ūkio ministerija).
2.	Audronė Balkytė	+370-5-2629233	a.balkyte@ukmin.lt	Lisabonos skyriaus vyriausioji specialistė (LR Ūkio ministerija).
3.	Kristina Daujotaitė	+370-5-2619218	k.daujotaitė@ukmin.lt	Lisabonos skyriaus vyriausioji specialistė (LR Ūkio ministerija).
4.	Doc. dr. Vitalis Nakrošis	+370-5-2514134	vitalis.nakrošis@tspmi.vu.lt	Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.
5.	Doc. dr. Ramūnas Vilpišauskas	+370-5-2514130	ramunas.vilpisauskas@tspmi.vu.lt	Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas.
6.	Dr. Egidijus Barcevičius	+370-5-2620338	egidijus@vpvi.lt	Viešosios vadybos ir politikos institutas.
7.	Dr. Birutė Vėsaitė	+370-5-2396615	birute.vesaite@lrs.lt	LR Seimo narė

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Pirmiausiai viešai publikuojamais kontaktiniais darbo telefonais buvo stengiamasi susisiekti su ekspertiniam interviu atriktais respondentais ir susitarti dėl susitikimo, kurio metu būtų galima padiskutuoti Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje tematika. Atsižvelgus į respondentų pageidavimus bei įtemptą darbotvarkę buvo priimtas kompromisas numatytus ekspertinio interviu klausimus jiems pateikti raštu. Taigi respondentams parengti klausimai buvo patalpinti internetiniame tinklapyje <http://www.e-apklausa.lt/>, o nuorodą į šiuos klausimus buvo išsiųsta respondentų nurodytais el. pašto adresais. 2009 m. gegužės 14 d. buvo fiksuoti respondentų atsakymai. Šio darbo autorius labai dėkingas ir nuoširdžiai dėkoja doc. dr. Vitaliui Nekrošiiui, Ramintai Kulikauskienei bei dr. Egidijui Barcevičiui, kurie atsakė į pateiktus klausimus.

Iš viso respondentams buvo pateikti 6 atviri ekspertiniai klausimai:

1. Kaip vertinate Lietuvos indėlį Lisabonos strategijos procese artėjant 2010 metams?
2. Jeigu „Mr. Lisabona“ taptų LR Ministras Pirmininkas, kaip tai paveiktų Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?
3. Ką manote apie atvirojo koordinavimo metodo taikymo perspektyvas Lietuvoje?
4. Ar Lisabonos strategijos procesas Lietuvoje pakankamai susietas su vykstančiais politiniais procesais?
5. Kaip vertinate Lietuvos visuomenės dalyvavimą Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese?
6. Ar pritarumėte tokiam Lisabonos strategijos koordinavimo modeliui, kuris apjungtų Lisabonos ir su ja derančių Lietuvos strategijų įgyvendinimo koordinavimą?

Toliau analizėje ekspertų atsakymai 27-32 pav. pateikiami tokia eilės tvarka: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė ir E. Barcevičius.

Vertindami Lietuvos indėlį Lisabonos procese visi ekspertai sutaria, kad jis nėra nedidelis. R. Krulikauskienės nuomone, dėl ekonominės situacijos pokyčių pasaulyje šis indėlis dar labiau sumažės, nes iki galo nepavyks įgyvendinti daugumos atnaujintoje Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytų priemonių. Tačiau E. Barcevičius pažymėjo, kad pats „dalyvavimas Lisabonos procese yra labai reikšmingas“.

1. Kaip vertinate Lietuvos indėlį Lisabonos strategijos procese artėjant 2010 metams?

- mažas.
- Pasikeitusi ekonominė situacija visame pasaulyje ir taip mažą Lietuvos indėlį Lisabonos procese neabejotinai dar labiau sumažins. Nors atnaujinta Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa 2008-2010 m. orientuota į pasikeitusią ekonominę situaciją ir numatytos atitinkamos priemonės, tačiau kaip rodo paskutiniųjų metų praktika, dauguma šių priemonių iki 2010 metų taip ir liks iki galo neįgyvendintos. Todėl vargu ar Lietuvai pavyks pasiekti išsikeitęs tikslus ir taip įveikti svarų indėlį į Lisabonos strategijos įgyvendinimo procesą.
- Dalyvavimas Lisabonos procese labai reikšmingas, tačiau realus indėlis yra nedidelis.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

27 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 1 atsakymai

LR Ministro Pirmininko paskyrimą „Mr. Lisabona“ visi ekspertai vertintų palankiai. Pasak R. Krulikauskienės, pageidavimą Lietuvoje turėti „Mr./Mrs. Lisabona“ Europos taryba išreikšė jau seniai, nes taip būtų galima į Lisabonos procesą įtraukti aukščiausius valstybės pareigūnus ir sustiprinti ne tik politinę valią, bet ir Lisabonos strategijos koordinavimą šalyje. Vertinant E. Barcevičiaus atsakymą, kad „Mr. Lisabona“ į Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos koordinavimą įvestų „svorio“, galima išvelgti abejones dėl esamos koordinavimo struktūros efektyvumo.

2. Jeigu „Mr. Lisabona“ taptų LR Ministras Pirmininkas, kaip tai paveiktų Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?

- palankiai.
- Manau, kad teigiamai. Europos taryba jau seniai išreikšė pageidavimą Lietuvai turėti „Mr./Mrs. Lisabona“. Aukščiausių valstybės pareigūnų įtraukimas į Lisabonos procesą sustiprintų politinę valią ir Lisabonos strategijos koordinavimą šalyje.
- Palaikyčiau tokią kandidatūrą, nes ji tikrai įneštų „svorio“ NLSIP koordinavime.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

28 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 2 atsakymai

Atvirojo koordinavimo metodo taikymo perspektyvas Lietuvoje visi ekspertai vertino neigiamai. Šioje srityje daugybę tyrimų yra atlikęs V. Nakrošis, todėl prastas AKM perspektyvų įvertinimas nenuteikia optimistiškai. R. Krulikauskienė pažymėjo, kad šiuo atveju svarbi ES pozicija. Abejonės dėl AKM taikymo naudos priklausys nuo ES šalių rodiklių. Jei šie rodikliai skirsis nuo užsibrėžtų tikslų, tai abejonės padidės. E. Barcevičius išreikškė nuomonę, kad vertinant dabartinę ES situaciją, AKM procesų nebus atsisakoma.

3. Ką manote apie atvirojo koordinavimo metodo taikymo perspektyvas Lietuvoje?

- Prastos.
- AKM perspektyvos Lietuvoje priklausys nuo ES pozicijos. Jei ir toliau ES šalių narių rodikliai gerokai skirsis nuo siekiamų tikslų, tai tik dar labiau padidės abejonės AKM taikymo naudingumu.
- Diskutuotinas klausimas. Viskas priklausys nuo ES sprendimų, bet šiuo metu panašu, kad AKM procesų ES lygiu nebus atsisakyta.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

29 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 3 atsakymai

Vertinant Lisabonos procesą Lietuvoje ekspertų nuomonės truputį išsiskyrė. V. Nakrošis pažymėjo, kad Lisabonos procesas Lietuvoje nepakankamai susietas su vykstančiais politiniais procesais. R. Krulikauskienė savo atsakymą susiejo su vadovavimu Lisabonos skyriui (LR Ūkio ministerija) ir pažymėjo, kad siekia suderinamumo ir aktyviai dirba šioje srityje. E. Barcevičius pažymėjo, kad „šioje procese trūksta politinės valios“. Įvertinus ekspertų pasisakymus, tenka konstatuoti faktą, kad Lisabonos strategijos procesas nėra pakankamai susietas su Lietuvos politiniais procesais.

4. Ar Lisabonos strategijos procesas Lietuvoje pakankamai susietas su vykstančiais politiniais procesais?

- nepakankamai.
- Lisabonos skyrius aktyviai dirba šioje srityje ir siekia procesų suderinamumo.
- Manau, kad šiame procese trūksta politinės valios.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

30 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 4 atsakymai

Vertindami Lietuvos visuomenės dalyvavimo Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese ekspertai buvo vieningi. V. Nakrošis visuomenės dalyvavimą įvertino kaip „labai ribotą“, R. Krulikauskienė – „nėra tinkamai užtikrintas“, o E. Barcevičius visuomenės dalyvavimą apibūdino kaip „nesąmoningą“. Lietuva iki šiol neturi Lisabonos strategijos viešinimo politikos. Todėl E. Barcevičius abejoja, kad visuomenė „tinkamai orientuota Lisabonos strategijos tikslo siekimui ir uždavinių įgyvendinimui“.

5. Kaip vertinate Lietuvos visuomenės dalyvavimą Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese?

- dabar labai ribotas.
- Esamoje situacijoje tiesioginis Lietuvos visuomenės dalyvavimas nėra tinkamai užtikrintas.
- Nesąmoningas visuomenės dalyvavimas, nes nėra aktyvios Lisabonos strategijos viešinimo politikos. Nėra garantijų, kad visuomenė tinkamai orientuota Lisabonos strategijos tikslo siekimui ir uždavinių įgyvendinimui.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

31 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 5 atsakymai

Noriu pasidžiaugti, kad mano ir ekspertų nuomonė dėl esamo Lisabonos strategijos koordinavimo sutampa. Visi ekspertai išreiškė pritarimą naujo Lisabonos strategijos koordinavimo modelio siūlymui.

6. Ar pritarumėte tokiam Lisabonos strategijos koordinavimo modeliui, kuris apjungtų Lisabonos ir su ja derančių Lietuvos strategijų įgyvendinimo koordinavimą?

- Iš principo taip, bet reikia konkrečiai kalbėti.
- Taip, jei toks modelis apjungtų esamą Lisabonos strategijos koordinavimo struktūrą Lietuvoje bei AKM.
- Įvertinus dabartinį koordinavimą - taip.

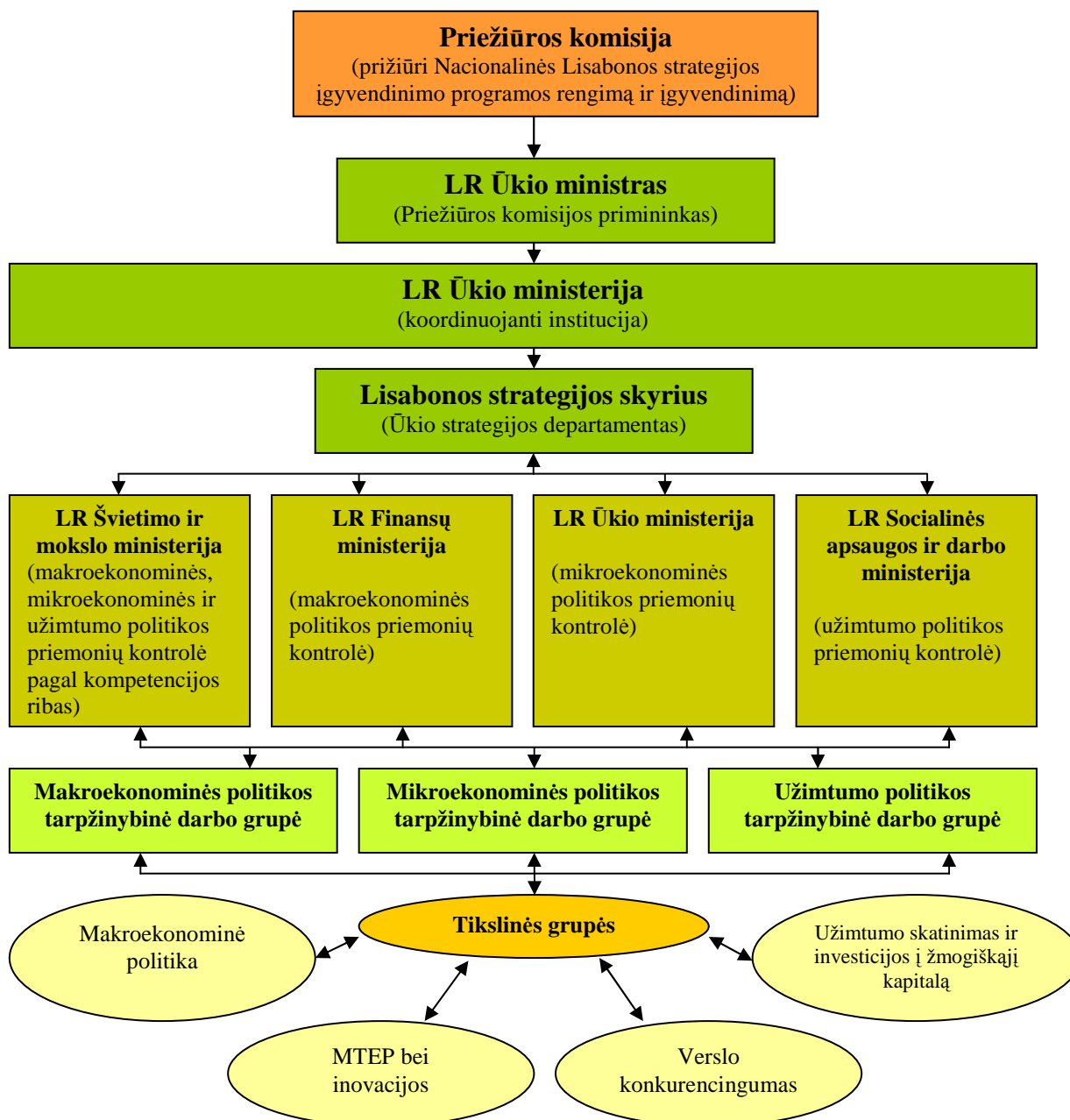
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ekspertų atsakymus (ekspertų atsakymai pagal eilę: V. Nakrošis, R. Krulikauskienė, E. Barcevičius.

32 pav. Ekspertinės apklausos klausimo Nr. 6 atsakymai

V. Nakrošis pritardamas naujo modelio siūlymui išreiškė atvirą diskusijoms poziciją. R. Krulikauskienė praktiškai susiduria su dabartiniu Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimu, todėl jos nuomone, naujasis modelis turėtų apjungti esamą Lisabonos strategijos koordinavimo struktūrą Lietuvoje ir ES atvirąjį koordinavimo modelį. E. Barcevičiaus atsakymas leidžia spėti, kad jis nėra patenkintas dabartine koordinavimo schema, todėl prirtų naujiems siūlymams.

3.3. Lisabonos strategijos įgyvendinimo sinergetinis modelis

Nacionalinės Lisabonos strategijos (NLS) įgyvendinimo programos koordinavimo struktūra 2006 m. Europos Komisijos Lietuvos pažangos vertinime³¹ buvo teigiamai įvertinta ir pateikta pavyzdžiu kitoms ES valstybėms narėms. Tačiau Lietuvos ekspertai vertindami Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje pasiektus rezultatus pradeda abejoti dėl jos efektyvumo. Šią koordinavimo struktūrą sudaro 2 lygmenys (valstybinis ir visuomeninis), kurie į NLS įgyvendinimą įtraukia ekonominius, socialinius, verslo partnerius, politikos ir mokslo atstovus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR ŪKIO MINISTERIJĄ. Metinė Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaita, 2008, p. 5.

33 pav. Nacionalinės Lisabonos strategijos koordinavimo struktūra

³¹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. (2006) *Implementing the renewed Lisbon strategy for growth and jobs*. Brussel. p. 87.

Valstybiniame lygmenyje veikia LR Ūkio ministerija, kuriai pavesta koordinuoti Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje ir palaikyti ryšius su ES institucijomis visais Lisabonos strategijos klausimais. LR Ūkio ministerijoje yra įkurtas Lisabonos strategijos skyrius, kuris koordinuoja NLS programos rengimą ir kontroliuoja visą įgyvendinimo procesą. LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR Finansų ministerija, LR Ūkio ministerija ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra sudariusios tarpžinybines darbo grupes siekiant palengvinti Lisabonos strategijos įgyvendinimo klausimų sprendimą. Į 3 tarpžinybines darbo grupes (makroekonominė, mikroekonominė ir užimtumo politikos) iš minėtų keturių ministerijų arba esant būtinybei iš kitų valstybės institucijų skiriami kompetentingi atstovai, kuriems tenka atsakomybė už atitinkamų NLS programos dalies įgyvendinimo priemonių įgyvendinimą. Esant būtinybei Lisabonos strategijos įgyvendinimo klausimai svarstomi LR Seimo komitetuose (pvz. Ekonomikos, Europos reikalų ir kt.) bei LR Vyriausybėje.

Visuomeninio lygmens pagrindą sudaro 4 tikslinės grupės: makroekonominės politikos; mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei inovacijų; verslo konkurencingumo bei užimtumo skatinimo ir investicijų į žmogiškąjį kapitalą. Kiekvienai grupei pavesta pagal kompetenciją nuolat stebėti ir vertinti NLS įgyvendinimą ir atnaujinimą, teikti siūlymus. Visų 4 tikslinių grupių nariai atstovauja ir pristato darbo grupės rezultatus valstybinėse institucijose, organizacijose ir įstaigose, taip pat turi teisę kviesti ekspertus ir kitus kompetentingus asmenis sprendžiant NLS įgyvendinimo klausimus.³² Visa ši struktūra stebima Priežiūros komisijoje, kuriai pirmininkauja LR Ūkio ministras. Tikslinės grupės nariai priežiūros komisijoje pristato Lietuvos pažangą įgyvendinant NLS, aptaria kylančias problemas, atsižvelgiant į EK rekomendacijas siūlo veiksmų planus.

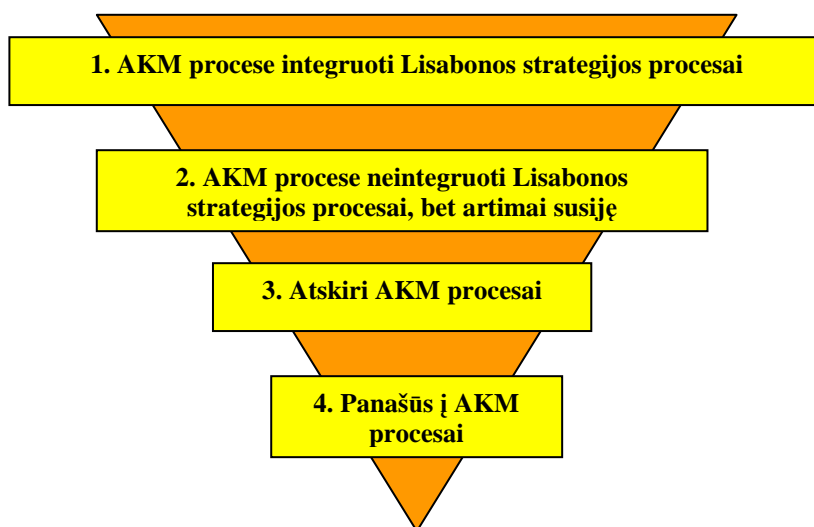
Siekiant sustiprinti NLS įgyvendinimo kontrolę 2008 m. sausio 28 d. Vyriausybės pasitarime buvo nutarta suskurti elektroninę valdymo sistemą³³, kuri padėtų koordinuoti veiksmus, telktų kolektyviniam darbui, leistų kaupti ir skelbti naujausią informaciją apie įgyvendintas, vykdomas ir planuojamas įgyvendinimo priemones, jų terminus ir vykdytojus. Elektrinės valdymo sistemos kūrimui būtina finansavimą turi užtikrinti NLS įgyvendinime dalyvaujančios ministerijos.

Atvirasis koordinavimo metodas (AKM) – ES valdymo metodas, kuris taikomas tose ES viešosios politikos srityse, kuriose stokojama bendros ES šalių narių kompetencijos, bet siekiama bendrai sutartų ES tikslų ir prioritetų. Pirmą kartą AKM buvo aprašytas 2000 m. Europos Vadovų Tarybos išvadose Lisabonoje ir buvo įvardintas kaip naujas metodas strateginiams ES tikslams pasiekti. Šis modelis turėjo apimti nustatytas Lisabonos strategijos gaires, vertinimo rodiklių

³² DOMARKIENĖ L. (2007) *Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimo sistema Lietuvoje*. Vilnius. p. 3.

³³ LR ŪKIO MINISTERIJA. (2008) *Metinė Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaita*. Vilnius. p. 6.

nustatymą ES lygmenyje, konkrečius kiekybinius uždavinius ir priemones nustatytas nacionaliniais lygmenimis, jų priežiūrą, vertinimus bei apžvalgas.³⁴

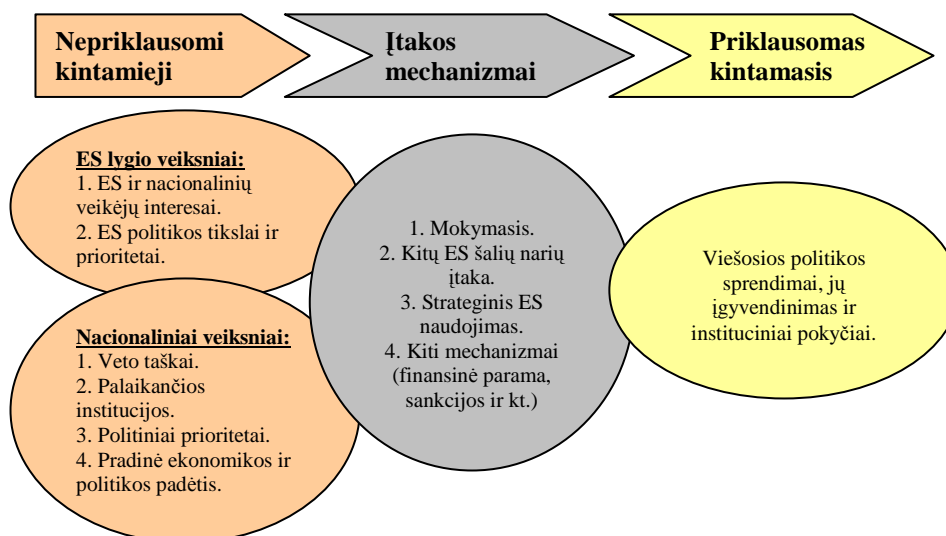
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal NAKROŠIS, Vitalis; VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atvirasis koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?, 2007, p. 51.

34 pav. AKM procesų klasifikacija

Apie AKM taikymo Lietuvoje praktiką plačiau imta diskutuoti tik 2007 m., kuomet pasirodė Nakrošio V. ir Vilpišausko R. straipsnis „Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atvirasis koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?“. Straipsnyje akcentuojama, kad daugelis AKM procesų nėra teisiškai įpareigojantys ir nesukuria galimybės panaudoti teises sankcijas. Todėl nacionalinių sprendimų priėmimas bei jų įgyvendinimo veiksmai priklauso nuo kiekvienos ES šalies narės atsakomybės.

AKM praktikoje skirstomas į keturias procesų grupes. Pirmojoje įgyvendinama į Lisabonos AKM ciklą integruotos makroekonominė, fiskalinė, užimtumo ir įmonių politikos, taip pat moksliniai tyrimai, visuomenė ir tvari plėtra. Antroji jungia artimai susijusias socialinės apsaugos ir integracijos, mokymo ir švietimo sritis, kurios nėra integruotos į Lisabonos AKM ciklą. Trečioji koordinuoja jaunimo, imigracijos ir pabėgėlių politikas. Ketvirtojoje grupėje įgyvendinami konkurencijos ir mokesčių politikos bei kovos su terorizmu veiksmai. Pastebima, kad AKM koordinavimo modelio taikymas viešosios politikos srityse nepanaikina tradicinių šalies valdymo metodų, o priešingai, juos papildo. Todėl AKM metodas gali būti naudojamas kaip papildomas metodas siekiant tam tikrų tikslų ar politiškai svarbių susitarimų.

³⁴ NAKROŠIS, Vitalis. (2009) Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė. Vilnius, p. 7.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal NAKROŠIS, Vitalis; VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atvirasis koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?, 2007, p. 53.

35 pav. AKM įtakos analizė

AKM atsiradimas ES mastu siejamas su ES šalių narių ir jų institucijų sąveika Europos integracijos procese. Susidūrus su sunkumais bei ieškant kompromisų daugelyje ES jautrių viešosios politikos įgyvendinimo sričių, atsirado naujų procesų valdymo formų poreikis. AKM procese veikiantys nepriklausomi kintamieji apima ES lygio ir nacionalinius veiksnius. ES lygyje priimti tikslai ir prioritetai priklauso nuo ES šalių narių ir jų institucijų interesų, todėl proceso bendrumas įpareigoja juos įgyvendinti visose ES šalyse narėse. Plėtojant AKM procesus ES šalys narės juos veikia nacionaliniu lygiu. Vertinant Lietuvos indėlį reikia pastebėti, kad Lietuva beveik daugeliui AKM procesų atsiradimui ES lygmenyje negalėjo daryti kol nebuvo ES narė. Į stoju į ES ši įtaka irgi per daug nesustiprėjo dėl mažų politinių ir derybinių galių ES sprendimų priėmimo procesuose. Lietuvai dar trūksta gerosios praktikos pavyzdžių, todėl mažai ką galime pasiūlyti diegti ES lygiu.

Praktikoje vertinant AKM įtakos mechanizmus pastebimas jų įtakos silpnumas, o Lietuvoje jų efektyvumas santykinai yra mažas. AKM proceso rezultatai nacionaliniu lygiu labiau priklauso nuo nacionalinių veiksmų įtakos (pasipriešinimo vidaus kaitai, sprendimus palaikančių institucijų, politinių prioritetų ir esamos ekonomikos bei politikos padėties). ES lygio mokymosi procese pagal poreikį dalyvauja vos keletas Lietuvos valstybės tarnautojų. Kaip ir dauguma ES šalių narių, Lietuva ES lygiu stengiasi daryti įtaką pateikiamomis rekomendacijomis (daugiausia pateikta mikroekonominės politikos srityje), tačiau į daugelį jų nebuvo atsižvelgta įvertinus kaip nepakankamai pagrįstus. Strateginis ES naudojimas kaip įtakos mechanizmas dažniausiai pasireiškia, kai trūksta politinės pramaos sprendimams. Tačiau ES strategijų „primetimas“ lietuviams nėra pakankama priemonė sprendimams priimti ir juos įgyvendinti.

Lietuvos dalyvimvas AKM procesuose priklausomojo kintamojo pagalba pakeitė Lietuvos viešąją politiką, jos įgyvendinimo procesus bei sudarė prielaidas instituciniams pokyčiams.

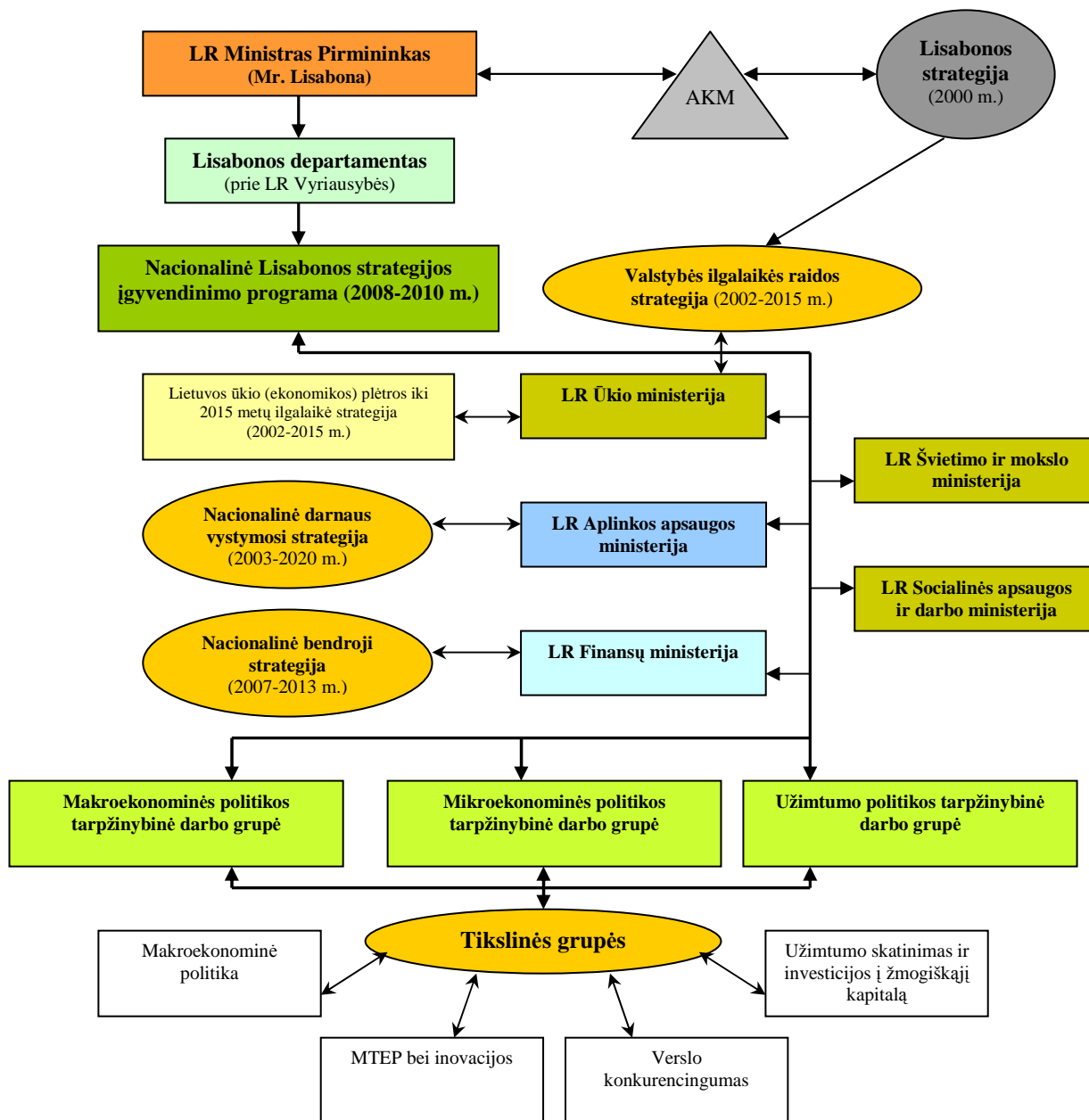
Pastebimi ryškesni pokyčiai užimtumo politikos srityje, formalūs pokyčiai mokslinių tyrimų srityje, o socialinėje srityje, kuri laikoma viena iš esminių gerovės valstybės sričių³⁵, viešosios politikos pokyčiai išliko daugiau bendro pobūdžio. Įgyvendinant AKM procesą atsirado naujų padalinių (Lisabonos strategijos skyrius), naujų darbo grupių (tikslinės darbo grupės), sukurta Lisabonos strategijos koordinavimo struktūra, planuojama sukurti elektroninė informacijos valdymo sistema. Tačiau jei ES strategijų bei Lietuvos strateginių prioritetų įgyvendinimas neduoda akivaizdžių rezultatų, tai viešojo administravimo procesas gali būti vertinamas neigiamai.

Siekiant sukurti Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinį modelį buvo atlikta mokslinės literatūros analizė, anketinės apklausos būdu ištirta respondentų nuomonė, apklausti ekspertai bei išanalizuotas Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje koordinacinis procesas. Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetiniam modeliui buvo keliami šie reikalavimai:

1. Apjungti 4 pagrindines Lietuvos ilgalaikes strategijas („Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija“, „Valstybės ilgalaikės raidos strategija“, „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“, „Nacionalinė bendroji strategija“) ir atnaujintą Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą 2008-2010 m.
2. Užtikrinti bendrą veiksmų koordinavimą ir finansavimo suderinamumą.
3. Formuoti suderintą makroekonominę politiką ir siekti sinergijos efekto.
4. Atsižvelgti į esamą Lisabonos strategijos Lietuvoje koordinavimo struktūrą ir ES atvirtąjį koordinavimo modelį.
5. Į Lisabonos strategijos įgyvendinimo procesą įtraukti „Mr. Lisabona“ funkcijas.
6. Remtis hierarchinio koordinavimo praktika.

Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinį modelį sudaro du lygmenys: valstybinis ir visuomeninis. Valstybiniame lygmenyje veikia „Mr. Lisabona“, kuriuo turėtų tapti LR Ministras Pirmininkas. ES lygyje jis atstovauja Lietuvą Lisabonos strategijos procese, AKM pagalba palaiko ryšius su ES institucijomis, Europos tarybai pristato Nacionalinės Lisabonos strategijos pažangos ataskaitas, atlieka Nacionalinės Lisabonos strategijos programos rengimo ir įgyvendinimo priežiūros funkciją. Jam pavaldus Lisabonos departamentas (prie LR Vyriausybės), kuris rengia Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą, rekomendacijas ir užduotis Lisabonos procese dalyvaujančioms valstybinėms institucijoms. Lisabonos departamentas privalo užtikrinti, kad Nacionalinės Lisabonos strategijos programoje numatytų uždavinių įgyvendinimo būtų siekiama, derinant veiksmus su pagrindines 4 Lietuvos ilgalaikes strategijas koordinuojančiomis institucijomis.

³⁵ BORRAS S.; JACOBSSON K. (2004) *The open method of co-ordination and new governance patterns in the EU*. Journal of European public policy. p. 191

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

36 pav. Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinis modelis

LR Ūkio ministerija koordinuoja Valstybės ilgalaikės raidos strategijos bei Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos įgyvendinimą, vykdo NLS programos mikroekonominės politikos priemonių įgyvendinimo kontrolę. LR Aplinkos apsaugos ministerija koordinuoja Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimą. LR Finansų ministerija koordinuoja Nacionalinės bendrosios strategijos įgyvendinimą, administruoja ES finansinę paramą ir vykdo NLS programos makroekonomikos priemonių įgyvendinimo kontrolę. LR Švietimo ir mokslo ministerija kartu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija savo kompetencijų ribose vykdo užimtumo politikos priemonių kontrolę. Siekiant palengvinti NLS programos įgyvendinimo klausimų sprendimą visos aukščiau minėtos ministerijos deleguoja po 3 atstovus į 3 tarpžinybines grupes: makroekonominės politikos, mikroekonominės politikos ir užimtumo politikos. Esant

būtinybei į šias tarpžinybines grupes gali būti kviečiami kompetentingi atstovai iš kitų valstybinių institucijų, o nerandant bendro sutarimo gali būti prašoma LR Seimo arba LR Vyriausybės sprendimo.

Visuomeniniame lygmenyje sudaromos 4 tikslinės grupės: makroekonominės politikos; mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei inovacijų; verslo konkurencingumo bei užimtumo skatinimo ir investicijų skatinimo į žmogiškąjį kapitalą. Šių tikslinių grupių veikloje kviečiami dalyvauti Lietuvos visuomenės nariai. Pageidavimai dalyvauti tikslinių grupių veikloje turi būti registruojami tam sukurtoje specialioje duomenų bazėje. Ypač skatintinas Lietuvos mokslo darbuotojų bei aktyvaus jaunimo dalyvavimas. Tikslinių grupių nariai stebi NLS įgyvendinimą, vertina, analizuoja, dalyvauja tyrimuose, patys juos organizuoja ir teikia siūlymus tarpžinybinėms darbo grupėms.

Ypatingas dėmesys sinerginiame modelyje skiriamas LR Finansų ministerijai, kuri vykdo efektyvią valstybės finansų politiką, siekią užtikrinti šalies makroekonominį stabilumą ir ekonomikos plėtrą. LR Finansų ministerija veikdama Lisabonos strategijos įgyvendinimo sinergetiniame modelyje privalo apskaityti strategijų ir programų finansavimui paskirtas lėšas, vykdyti auditą bei siekti sinergetinio modelio finansų darnumo. Sinergetinio modelio finansavimas numatomas iš Europos struktūrinių fondų (ESF, ERPF, SF) ir valstybės biudžeto.

6 lentelė

Lisabonos strategijos rodikliai sinergetinio modelio vertinimui

Eil. Nr.	Rodiklis	Lietuvos projekcija 2010 metams
Pagrindiniai makroekonominės politikos vertinimo rodikliai		
1.	Realus BVP augimas, procentais	1,8
2.	Inflacijos pokytis (vidutinis metinis), procentais	3,6
3.	Pervedama privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokos dalis į privačius pensijų fondus, BVP procentais	1,1
4.	Vieno dirbančiojo darbo našumas, procentais (ES-27=100)	65
Pagrindiniai mikroekonominės politikos vertinimo rodikliai		
5.	MTEP dalis, BVP procentais	2,0
6.	Investicijų į MTEP dalis privačiame sektoriuje, BVP procentais	1
7.	Investicijų į MTEP dalis viešajame sektoriuje, BVP procentais	1
8.	Verslumo lygis – ūkio subjektų (įmonių ir verslininkų) skaičius 1000-čiui gyventojų	60
9.	Šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų emisija CO ₂ ekvivalentu, mln. tonų	24,022
10.	Atsinaujinančios energijos išteklių dalis iš visos energijos, procentais	12
11.	Energijos vartojimo efektyvumas, procentais	1,5
Pagrindiniai užimtumo politikos vertinimo rodikliai		
12.	15–64 metų gyventojų užimtumo lygis, procentais	68,8
13.	Moterų užimtumo lygis, procentais	63,5
14.	Vidutinis darbo užmokestis, litais	2579,6

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR ŪKIO MINISTERIJA. Metinė Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaita, 2008.

Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažangos analizėje 122 priemonės vertinamos 78 statistiniais rodikliais. Racionalu būtų sumažinti įgyvendinamų priemonių skaičių

bent dviem trečdaliais, nes kaip rodo 8 metų Lisabonos strategijos įgyvendinimo praktika, daugumos priemonių iki 2010 metų įgyvendinti niekaip nepavyks. Pažangos vertinimas taptų reprezentatyvesnis, o duomenų rinkimo procesas efektyvesnis, jei skaičiuojamų statistinių rodiklių skaičius nuo 78 būtų sumažintas iki bent 14. Likusieji 64 rodikliai galėtų būti analizuojami ilgalaikėje analizėje kaip papildantys pagrindinius Lisabonos strategijos rodiklius (6 lentelė).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Lisabonos strategijos įgyvendinimas veikdamas strateginio planavimo procesus tik ir dalies prisidėjo prie Lietuvos viešosios politikos kaitos, todėl iki galo neaiški NLSIP vieta Lietuvos strateginių dokumentų hierarchijoje.
2. Šalies sugebėjimas ekonomiškai augti ir stiprinti savo ūkio konkurencingumą didele dalimi priklauso ir nuo gebėjimo sukurti institucijas ir vystyti ekonominę politiką, atsižvelgiant į ilgalaikės raidos strategijose apibrėžtą viziją ir strateginius prioritetus.
3. Egzistuoja akivaizdi Lisabonos strategijos proceso įtaka 4 pagrindinėms Lietuvos ilgalaikėms strategijoms, todėl siekiant strateginės sinergijos yra būtinas bendras strategijų įgyvendinimo modelis.
4. Neišvengiamas ES rinkos sektorių atvėrimas pasaulinės krizės laikotarpiu sąlygoja prekybos partnerių protekcionistinių priemonių taikymą, kurios neigiamai veikia ES konkurencingumą.
5. NLSIP numatytų 11 uždavinių vertinimas 78 statistiniais rodikliais šiuo metu yra netikslus ir nereprezentatyvus, nes statistinės duomenų bazės iš dalies spėja apskaičiuoti tik 32 praėjusio laikotarpio statistinius rodiklius.
6. Atlikus Lietuvos ekonominės SSGG analizę nustatyta, kad hierarchinio koordinavimo modelio panaudojimas Lietuvoje užtikrina didžiausią ilgalaikių strategijų koordinavimo rezultatyvumą.
7. Lietuvos visuomenė nepakankamai informuojama apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje (92% respondentų), o efektyvesnis Lisabonos strategijos įgyvendinimas siejamas su LR Ministro Pirmininko paskyrimu „Mr. Lisabona“ (60% respondentų).
8. Lisabonos procesas Lietuvoje nėra efektyvus, todėl įvertinus ekspertų nuomones, Lietuvoje reikia siekti Lisabonos ir politinių procesų susiejimo, užtikrinti tinkamą visuomenės dalyvavimą Lisabonos procese bei peržiūrėti esamą Lisabonos strategijos koordinavimą.
9. Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinis modelis įgalina siekti Lisabonos strategijos įgyvendinimo efektyvumo.
10. Atlikti tyrimai iš dalies patvirtino pirmąją hipotezę. Buvo nustatyta, kad Lisabonos strategijos prioritetai susikerta su pagrindinių Lietuvos ilgalaikių strategijų prioritetais ir jų įgyvendinimas nėra tinkamai koordinuojamas. Tačiau vertinant ilgalaikių strategijų finansavimo suderinamumą buvo atrastos NLSIP ir Nacionalinės bendrosios strategijos finansiniai ryšiai, kurie neleido pilnai patvirtinti iškeltą hipotezę.
11. Nuodugni strategijų tiriamoji analizė patvirtino antrąją iškeltą hipotezę, kad šiuo metu Lietuvos makroekonominė politika yra nesuderinta ir nepasižymi sinerginiu efektu.

Siekiant efektyvaus Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje siūloma:

1. Panaudoti priimtinausius visuomenės informavimo šaltinius (televizija, spauda, internetas) ir užtikrinti tinkamą visuomenės informavimą apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje.
2. Paskatinti politinę valią, didinti visuomenės dalyvavimą, apjungti vienu metu įgyvendinamas strategijas, užtikrinti grįžtamąjį ryšį tarp taikomų priemonių ir gautų rezultatų, orientuotis į energetikos ir klimato kaitos reformas.
3. Vykdamas makroekonominę politiką: siekti makroekonominio stabilumo, griežtos fiskalinės politikos vykdymo, skatinti ūkio konkurencingumą ir užtikrinti viešųjų finansų tvarumą.
4. Vykdamas makroekonominę politiką: skatinti inovacijas ir MTEP, stiprinti konkurencinį pramoninį potencialą, kurti palankią verslo aplinką ir taupiai naudoti išteklius.
5. Vykdamas užimtumo politiką: didinti užimtumo garantijas ir investicijas į žmogiškąjį kapitalą.
6. LR Ministrą Pirmininką paskirti „Mr. Lisabona“ ir padidinti Lisabonos skyriuje dirbančių darbuotojų skaičių.
7. Siūlomą Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinį modelį apsvarstyti LR Vyriausybėje ir pateikti šio modelio projektą LR Seimui. Atsižvelgus į LR Seimo siūlymus, Lisabonos strategijos įgyvendinimo Lietuvoje sinergetinė modelį taikyti praktikoje.

PAPIEVIS, Justinas. (2009) *Effective Realization of Lisbon's Strategy According to Strategical Priorities of Lithuania*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 94 p.

SUMMARY

KEYWORDS: Lisbon strategy, Lisbon process, the priorities of Lisbon's strategies, the theories of competitive ability, the theories of economical development, long-term strategies, analyse of progress, the models of normative coordination, synergy model.

The relevance of the study. European Council has confirmed Lisbon strategy in year 2000, according to this strategy European's Council strategical aims were set, by way of increasing business in economy, grounded by knowledge, consolidate economical reforms and social cohesion. There wasn't obtained desirable results in the degree of EU during the first five years of realization of Lisbon strategy, thus there was accepted a decision oriented around creation of programs of national Lisbon strategy realization.

There are analyzed connections between Lisbon strategies and 4 general permanent Lithuania's strategies in this issue. In Lisbon process these strategies should be realized together with Nacional Lisbon's strategy realization program, because of their common origin, similar visions and objects. This should be realized considering to common priorities, coordinating actions and planning purposeful sponsorship to projects and reforms.

The object of the study – Lisbon strategy.

The aim of the study – to create a synergy model of realization of Nacional Lisbon strategy, which will make the realization of Lisbon strategy more effective, considering to Lithuania's strategical priorities.

Practical import of this issue is going entirely by realization of Lisbon strategy in Lithuania, creation of synergy model and it's analyse. Theoretical import of this issue is oriented to suitable coordination of Lisbon's strategy and 4 general permanent Lithuania's strategies realization and compatibility of makroekonomical policy reaching for effect of synergy.

LITERATŪRA

1. ANNESSLEY, Claire. (2007) *Lisbon and social Europe: towards a European 'adult worker model' welfare system*. Journal of European Social Policy. p. 195-199.
2. AUGUSTINAITIS, Arūnas. (2008) *Mokslo valdymas globalizacijos sąlygomis: prioritetų koordinavimo ir administravimo priemonės*. Vilnius: Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. 112 p. Reg. Nr. M-08006.
3. BARCEVIČIUS E.; LAURINAVIČIŪTĖ M. (2007) *Atvirojo koordinavimo metodo įtaka socialinės aprėptiems politikai Lietuvoje*. V. Nakrošio straipsnių rinkinys: Europos sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius.109-129 p.
4. BORRAS S.; JACOBSSON K. (2004) *The open method of co-ordination and new governance patterns in the EU*. Journal of European public policy. Vol. 11. No. 2. 185-208 p. ISSN 1350-1763.
5. BARROSO Ž. M. (2005) *Growth and jobs: working together for Europe's future: a new start for the Lisbon strategy*. Luxembourg. 1000 p. ISBN 92-894-8709-7.
6. BECKER, Andreas. (2000) *Aplinkosauga – išsiskyrimas su iliuzijomis: nauja ekologinių permainų strategija*. Kaunas: Technologija. 160 p. ISBN 9986-13-762-4.
7. BRACKER, Jeffrey. (1980) *The Historical Development of the Strategic Management Concept*. The Academy of Management Review, Vol. 5, No. 2. 219-224 p.
8. CASE, K. E.; Fair, R. C. (1999) *Principles of Economics 5th ed.*. Prentice-Hall. 1005 p. ISBN 0139-619-05-4.
9. CHANDLER JR., Alfred D. (1962) *Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise*. London: The M.I.T. Press. 464 p.
10. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. (2006) *Implementing the renewed Lisbon strategy for growth and jobs*. Brussel. COM(2006) 816 final (Part II). 185 p.
11. DOMARKIENĖ L. (2007) *Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimo sistema Lietuvoje*. Vilnius. p. 1-5.
12. DOMARKIENĖ L.; VILIŪNAS G. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos mikroekonominės politikos įgyvendinimas*. Vilnius. 86 p.
13. DRUCKER, Peter F. (1959) *Long-Range Planning: Challenge to Management Science*. Management Science, Vol. 5, No. 3. 238-249 p.
14. ELGAR, Edward. (2003) *EU economic governance and globalization*. Cheltenham (UK). 213 p. ISBN 1-84064-920-8.
15. ELGAR, Edward. (2006) *Competitiveness and growth in Europe: lessons and policy implications for the Lisbon strategy*. Cheltenham (UK). 261 p. ISBN 1845-4266-22.

16. EUROPEAN COMMISSION. (2006) *Annual Progress Report on growth and jobs*. Brussel. 41 p.
17. EUROPEAN COMMISSION. (2008) *Annual Progress Report on growth and jobs*. Brussel. 39 p.
18. EUROPEAN COMMUNITIES. (2005) *Integrated guidelines for growth and jobs 2005-08*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 35 p. ISBN 92-894-9991-5.
19. FAGERBERG, J. (1996) *Technology and competitiveness*. Oxford Review of Economic Policy. 39-51 p.
20. HALEVY E. E. (1985) *Bureaucracy an democracy: a political dilemma*. Routledge and Kegan Paul. Ch 2. 240 p. ISBN-13: 9780-7102-0053-2.
21. JASINAVIČIUS R. (2008) *Užimtumo skatinimas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą*. Vilnius. 46 p.
22. KAMINSKIENĖ, Ligija. (2005) *Positioning foreign languages in higher education towards the common objectives of the Lisbon strategy*. Žurnalas: Tiltai. 75-80 p. ISSN 1392-3137.
23. KLIJIN E. H. (2005) *Networks and inter-organizational management: Challenging, Steering, Evaluation, and the Role of Public Actors in Public Management*. Oxford university press. 804 p. ISBN: 9780-1992-5977-9.
24. KRIŠČIŪNAS, Kęstutis. (2006) *Legal, political and economical initiatives towards Europe of knowledge*. Kaunas: Technologija. 199 p. UDK: 339.92(4)(063).
25. LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA. (2002) Lietuvos Respublikos piliečių 1992 m. spalio 25 d. referendumas. Vilnius, 23 p., [žiūrėta 2009 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=237975>.
26. LR ŪKIO MINISTERIJA. (2007) *Metinė Lietuvos nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos įgyvendinimo pažangos ataskaita*. Vilnius. 195 p.
27. LR ŪKIO MINISTERIJA. (2008) *Metinė Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaita*. Vilnius. 87 p.
28. LR ŪKIO MINISTERIJA. (2009) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programos 2008 metų II pusmečio pažangos ataskaita*. Vilnius. 73 p.
29. LR VYRIAUSYBĖ. (2002) *Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija*. Vilnius. 60 p.
30. LR VYRIAUSYBĖ. (2002) *Valstybės ilgalaikės raidos strategija*. Vilnius. 74 p., [žr. 2009 m. geg. 8 d.]. Pr. per int: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888>.
31. LR VYRIAUSYBĖ. (2003) *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. Vilnius. 83 p.

32. LR VYRIAUSYBĖ. (2005) *Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa*. Vilnius. 69 p.
33. LR VYRIAUSYBĖ. (2007) *Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti*. Vilnius. 61 p.
34. LR VYRIAUSYBĖ. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa*. Vilnius. 125 p.
35. LR VYRIAUSYBĖ. (2009) *Ekonomikos skatinimo planas*. Vilnius, [žiūrėta 2009 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.skatinimoplanas.lt>>.
36. MINTZBERG, Henry; QUINN, James Brian; GHOSHAL, Sumantra (1998). *The Strategy Process*. Waynesville: Prentice hall. 1036 p. ISBN-13: 9780-1367-5984-3.
37. MISES, Ludwig. (2006) *Ekonominė politika: mintys šiandienai ir rytdienai*. Vilnius: Eugrimas. 143 p. ISBN 9955-682-41-8.
38. MAJONE G. (2005) *Dilemas of European integration*. Oxford: Oxford univesity press. 280 p. ISBN: 0-19-927430-4.
39. MARTINAITIS, Žilvinas (2007) *Europietiški vaistai Lietuvos darbo rinkai: neskanūs ar netinkami?* V. Nakrošio straipsnių rinkinys: Europos sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius. 80-109 p.
40. MONNET, Jean. (2004) *Juxtaposition of European Union Enlargement and Lisbon Processes*. Kaunas: Technologija. 179 p. ISBN 9955-09-705-1.
41. NAKROŠIS, Vitalis; BARCEVIČIUS, Egidijus. (2007) *Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: tarp Vilniaus ir Briuselio*. Vilnius. 71-111 p. ISSN 1392-1681.
42. NAKROŠIS, Vitalis; VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. (2007) *Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atvirasis koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?* Vilnius. 44-70 p. ISSN 1392-1681.
43. NAKROŠIS, Vitalis. (2009) *Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 251 p. ISBN 978-9955-33-378-4.
44. NORTH D. C. (2000) *Big-bang transformations of economic systems: An introductory note*. Journal of Institutional and Theoretical Economics No. 156. 3-8 p.
45. PORTER, M. E. (1990) *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press. 404 p. ISBN 0029-253-61-6.
46. PETERS B. G. (1998) *Managing horizontal government: the politics of coordination*. *Public Administration*. Vol. 76. 295-311 p. ISSN 1477-9803.

47. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2000) *Lisbon European Council*. Lisbon. 17 p.
48. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2001) *Göteborg European Council*. Göteborg. 22 p.
49. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2001) *Stockholm European Council*. Stockholm. 23 p.
50. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2002) *Barcelona European Council*. Barselona. 72 p.
51. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2004) *Brussels European Council*. Brussel. 23 p.
52. PRESIDENCY CONCLUSIONS. (2005) *Brussels European Council*. Brussel. 38 p.
53. REILJAN, J.; ANDRESSON, K. (2005) *Die rechtliche Position der gemeinnützigen Organisationen in der estnischen Gesellschaft*. Forschungsinstitut der Internationalen Wissenschaftlichen Vereinigung Weltwirtschaft und Weltpolitik. Berichte Nr. 153. 11-21 p.
54. RUPŠYS V. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos užimtumo politikos įgyvendinimas*. Vilnius. 36 p.
55. SAKEVIČIENĖ S. (2008) *Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos makroekonominės politikos įgyvendinimas*. Vilnius. 42 p.
56. TRAKELIS D. (2007) *Struktūrinės paramos suderinamumas su Lisabonos strategijos tikslais*. Vilnius. 29 p.
57. VIJEIKIS D.; LEICHTERIS E. (2008) *Inovacijų politikos koordinavimo problemos Lietuvoje: mokslo ir verslo bendradarbiavimo centrų kūrimo procesas*. V. Nakrošio straipsnių rinkinys: Europos sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius. 129-148p.
58. VERHOEST K.; BOUCKAERT G.; PETERS B. G. (2007) *Janus-faced reorganization: specialization and coordination in four OECD countries in the period 1980-2005*. *International review of administrative science*. Vol. 73. 325-348 p.
59. VON NEUMANN, John; MORGENSTEN, Oskar. (1944) *Theory of games and economic behavior*. Princeton University Press. 628 p.
60. VU TSPMI. (2006) *Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo procesuose įtakos viešajam administravimui ir viešajai politikai vertinimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 112 p.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 PRIEDAS Anketa.....	81
2 PRIEDAS Anketos atsakymų rezultatai (internete).....	86
3 PRIEDAS Ekspertinės apklausos klausimai	91
4 PRIEDAS Ekspertinės apklausos rezultatai	93
5 PRIEDAS 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos (eurais) finansinis planas.....	94

Anketa

Gerbiamas (-a) Respondente,

esu VU KHF Tarptautinio verslo studijų magistrantas ir atlieku tyrimą, kurio objektas – Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. 2000 m. priimtos Lisabonos strategijos tikslas – per dešimtmetį paversti Europos Sąjungą „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą“. Kreipiuosi į Jus prašydamas atsakyti į anketoje pateiktus klausimus ir taip prisidėti prie šio tyrimo. Anketa yra anoniminė, skirta 18 metų ir vyresniems respondentams, gauti duomenys bus pateikiami apibendrinti ir naudojami tik mokslinio tyrimo tikslui pasiekti.

Tinkamą atsakymo variantą galite pažymėti „tašku“, keletą atsakymo variantų - „varnele“ (priklausomai nuo klausimo tipo). Jeigu tarp pateiktų atsakymo variantų nėra Jums labiausiai tinkančio, pasirinkite variantą „kita“.

Dėkoju už bendradarbiavimą!

1. Kada pirmą kartą Lietuvoje išgirdote sąvoką „Lisabonos strategija“?

- 2000-2002 m.
- 2003-2005 m.
- 2006-2008 m.
- 2009 m.
- niekada negirdėjau

2. Kaip manote, ar šiuo metu pakankama informacijos sklaida visuomenei apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?

- taip
- ne
- neturiu nuomonės

3. Koks informacijos šaltinis Jums būtų priimtinausias informuojant apie Lisabonos strategijos įgyvendinimo rezultatus Lietuvoje?

- televizija
- radijas
- spauda
- specializuota literatūra
- internetas
- kita

4. Kaip manote, kurios keturios priežastys labiausiai apsunkina efektyvų ekonominių strategijų įgyvendinimą Lietuvoje?

- įgyvendinimo gebėjimų trūkumas
- politinės valios trūkumas
- interesų grupių prieštara
- nėra efektyvaus modelio, kuris apjungtų tuo pačiu metu įgyvendinamas ekonomines strategijas
- nepakankamas finansavimas
- grįžtamojo ryšio tarp taikomų priemonių ir rezultatų nebuvimas
- žemas visuomenės dalyvavimo laipsnis

5. Jūsų nuomone, kuri prioritetinė reformų sritis Lietuvoje šiuo metu įgyvendinama prasčiausiai?

- investicijos į žmogų ir darbo rinkų modernizavimas
- verslo galimybių didinimas
- investicijos į žinias ir inovacijas
- energetika ir klimato kaita

6. Pažymėkite, Jūsų nuomone, keturis svarbiausius Lietuvos makroekonominės politikos aspektus:

- makroekonominis stabilumas
- griežtos fiskalinės politikos vykdymas
- ilgalaikis viešųjų finansų tvarumo stiprinimas, įgyvendinant pensijų, sveikatos apsaugos reformas
- efektyvus aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimas
- kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos užtikrinimas
- ūkio konkurencingumo skatinimas
- migracijos problemų sprendimas

7. Pažymėkite, Jūsų nuomone, keturis svarbiausius Lietuvos mikroekonominės politikos aspektus:

- inovacijų bei mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) skatinimas
- konkurencinio pramoninio potencialo stiprinimas
- palankios verslo aplinkos kūrimas
- taupus išteklių naudojimas, stiprinant aplinkos apsaugos ir ekonomikos augimo sinergiją
- informacinių ir ryšio technologijų sklaidos skatinimas
- nacionalinės infrastruktūros tobulinimas
- tarpvalstybinių tinklų projektų įgyvendinimas

8. Pažymėkite, Jūsų nuomone, du svarbiausius Lietuvos užimtumo politikos aspektus:

- žmonių pritraukimas į darbo rinką ir ilgalaikis išlaikymas šioje rinkoje
- darbo santykių lankstumo didinimas
- užimtumo garantijų didinimas
- investicijų į žmogiškąjį kapitalą plėtojimas ir didinimas

9. Kaip 5 balų skalėje įvertintumėte Lietuvos užimtumo politikos įgyvendinimo veiksmus, turint tikslą iki 2010 metų pasiekti 68,8% gyventojų užimtumo lygį 15 - 64 metų amžiaus grupėje (1 reiškia „labai blogai“, o 5 – „labai gerai“)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Ar pritariate Lietuvos siekiui iki 2010 metų finansavimą moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai padidinti iki 2% nuo BVP?

- taip
- ne
- neturiu nuomonės

11. Ar teko girdėti apie Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo taikymą Lietuvoje?

- taip
- ne (jei pasirinkote šį atsakymą, pereikite prie 13 klausimo)

12. Kaip manote, kokios priežastys sąlygoja neefektyvų Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo įgyvendinimą Lietuvoje?

- politinio palaikymo trūkumas
- atsakingų institucijų kompetencijos trūkumas
- silpnas metodo koordinavimas
- metodo neapibrėžtumas
- visuomenės palaikymo trūkumas
- kitos priežastys

13. Kaip manote, kuris valstybės pareigūnas galėtų užtikrinti efektyviausią Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimą Lietuvoje?

- LR Prezidentas
- LR Ministras Pirmininkas
- LR Seimo Pirmininkas
- LR Ūkio ministras
- kita

14. Kiek darbuotojų siūlytumėte įdarbinti Lisabonos skyriuje (LR Ūkio ministerija), kad būtų efektyviai koordinuojamas Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 ir daugiau

15. Kaip manote, kurias tris LR Vyriausybės Ekonomikos skatinimo plano sritis Lietuvai pavyks įgyvendinti geriausiai?

- verslo finansavimo galimybių išplėtimas
- pastatų energetinio efektyvumo didinimas
- spartesnis ES struktūrinės paramos panaudojimas
- verslo aplinkos gerinimas
- eksportas ir investicijos

16. Jūsų lytis:

- moteris
- vyras

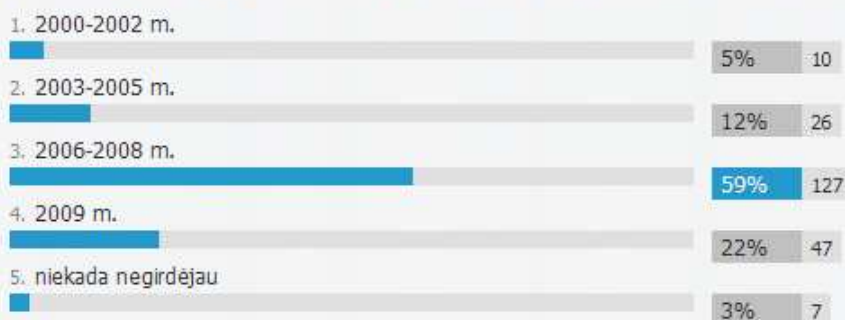
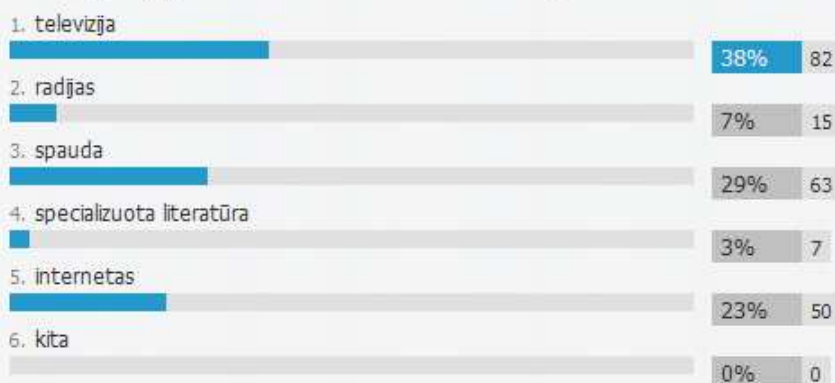
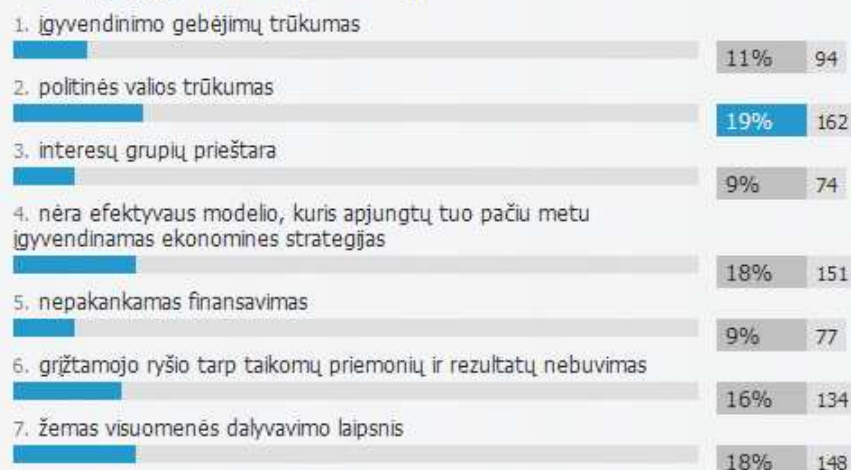
17. Jūsų amžius:

- 18-25 metai
- 26-35 metai
- 36-55 metai
- 56 ir daugiau

18. Jūsų išsilavinimas:

- pradinis
- pagrindinis
- vidurinis
- aukštesnysis
- aukštasis

Anketos atsakymų rezultatai (internete)

1. Kada pirmą kartą Lietuvoje išgirdote sąvoką „Lisabonos strategija“?**2. Kaip manote, ar šiuo metu pakankama informacijos sklaida visuomenei apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?****3. Koks informacijos šaltinis Jums būtų priimtinausias informuojant apie Lisabonos strategijos įgyvendinimo rezultatus Lietuvoje?****4. Kaip manote, kurios keturios priežastys labiausiai apsunkina efektyvų ekonominių strategijų įgyvendinimą Lietuvoje?**

5. Jūsų nuomone, kuri prioritetinė reformų sritis Lietuvoje šiuo metu įgyvendinama prasčiausiai?

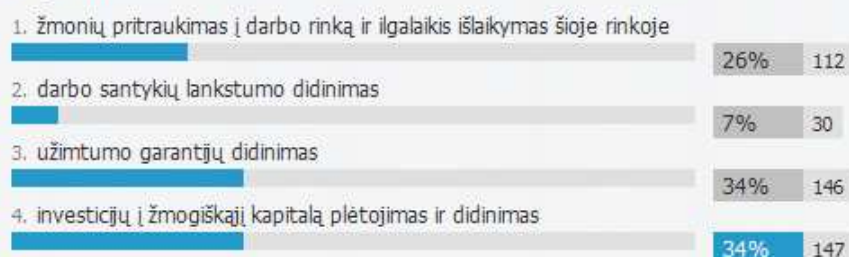
6. Pažymėkite, Jūsų nuomone, keturis svarbiausius Lietuvos makroekonominės politikos aspektus:

7. Pažymėkite, Jūsų nuomone, keturis svarbiausius Lietuvos mikroekonominės politikos aspektus:

8. Pažymėkite, Jūsų nuomone, du svarbiausius Lietuvos užimtumo politikos aspektus:

9. Kaip 5 balų skalėje įvertintumėte Lietuvos užimtumo politikos įgyvendinimo veiksmus, turint tikslą iki 2010 metų pasiekti 68,8% gyventojų užimtumo lygį 15 - 64 metų amžiaus grupėje (1 reiškia „labai blogai“, o 5 – „labai gerai“)?

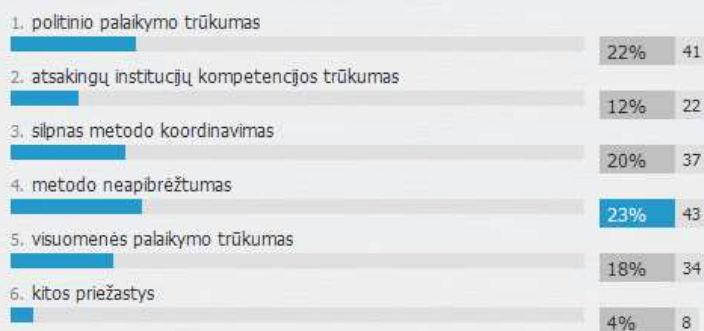
10. Ar pritariate Lietuvos siekiui iki 2010 metų finansavimą moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai padidinti iki 2% nuo BVP?

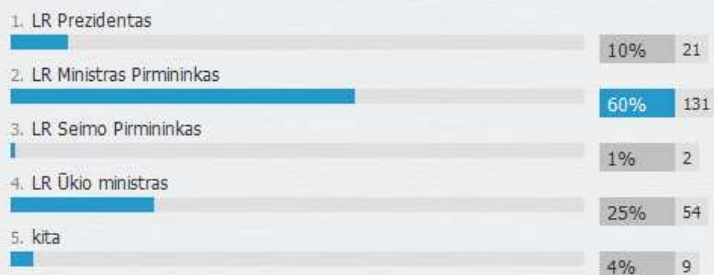
11. Ar teko girdėti apie Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo taikymą Lietuvoje?

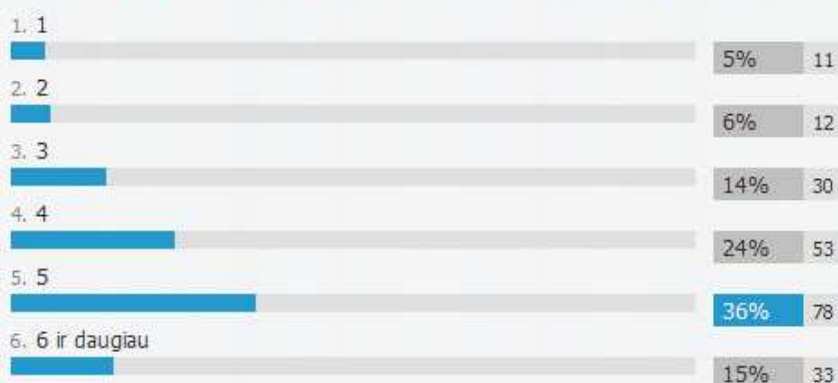
12. Kaip manote, kokios priežastys sąlygoja neefektyvų Europos Sąjungos atvirojo koordinavimo metodo įgyvendinimą Lietuvoje?

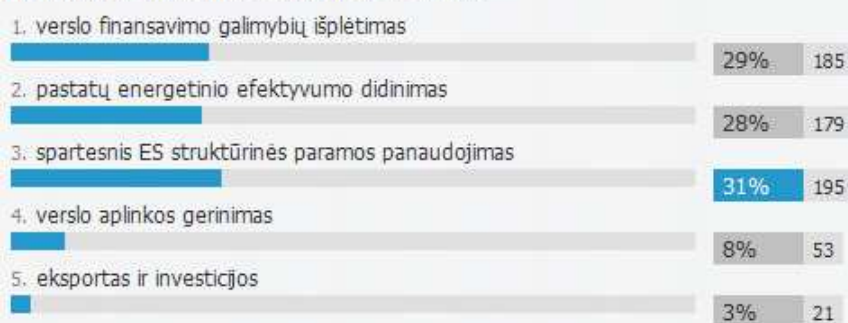
13. Kaip manote, kuris valstybės pareigūnas galėtų užtikrinti efektyviausią Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimą Lietuvoje?

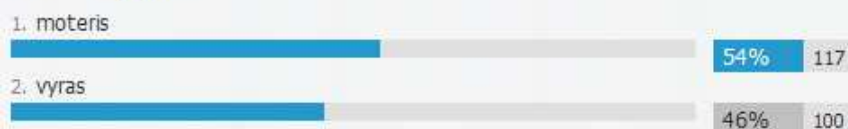
14. Kiek darbuotojų siūlytumėte įdarbinti Lisabonos skyriuje (LR Ūkio ministerija), kad būtų efektyviai koordinuojamas Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje?

15. Kaip manote, kurias tris LR Vyriausybės Ekonomikos skatinimo plano sritis Lietuvai pavyks įgyvendinti geriausiai?

16. Jūsų lytis:

17. Jūsų amžius:

18. Jūsų išsilavinimas:

Komentarai

Darius | 2009-04-29, 21:14

Pritariu Tomui. Smagu, kai mūsų magistrantai ryžtasi panagrinėti iš tiesų rimtas temas.

Tomas | 2009-04-28, 22:29

Labai gera tematika magsitriniam darbui rašyti! Anketa - rimta ir įdomi. Man patiko :) Sėkmės!

Ekspertinės apklausos klausimai

esu VU KHF Tarptautinio verslo studijų magistrantas ir atlieku ekspertų apklausą apie Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje. Kreipiuosi į Jus prašydamas atsakyti į 6 pateiktus klausimus ir taip prisidėti prie šio tyrimo. Gauti duomenys bus pateikiami apibendrinti ir naudojami tik mokslinio tyrimo tikslui pasiekti.

Dėkoju už bendradarbiavimą!

1. Kaip vertinate Lietuvos indėlį Lisabonos strategijos procese artėjant 2010 metams?

2. Jeigu „Mr. Lisabona“ taptų LR Ministras Pirmininkas, kaip tai paveiktų Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?

3. Ką manote apie atvirojo koordinavimo metodo taikymo perspektyvas Lietuvoje?

4. Ar Lisabonos strategijos procesas Lietuvoje pakankamai susietas su vykstančiais politiniais procesais?

5. Kaip vertinate Lietuvos visuomenės dalyvavimą Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese?

6. Ar pritartumėte tokiam Lisabonos strategijos koordinavimo modeliui, kuris apjungtų Lisabonos ir su ja derančių Lietuvos strategijų įgyvendinimo koordinavimą?

7. Jūsų vardas ir pavardė (šis laukas neprivalomas)

Balsuoti

Ekspertinės apklausos rezultatai

1. Kaip vertinate Lietuvos indėlį Lisabonos strategijos procese artėjant 2010 metams?

- mažas.
- Pasiketusi ekonominė situacija visame pasaulyje ir taip mažą Lietuvos indėlį Lisabonos procese neabejotinai dar labiau sumažins. Nors atnaujinta Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa 2008-2010 m. orientuota į pasikeitusią ekonominę situaciją ir numatytos atitinkamos priemonės, tačiau kaip rodo paskutiniųjų metų praktika, dauguma šių priemonių iki 2010 metų taip ir liks iki galo neįgyvendintos. Todėl vargu ar Lietuvai pavyks pasiekti išsikeltus tikslus ir taip įveikti svarų indėlį į Lisabonos strategijos įgyvendinimo procesą.
- Dalyvavimas Lisabonos procese labai reikšmingas, tačiau realus indėlis yra nedidelis.

2. Jeigu „Mr. Lisabona“ taptų LR Ministras Pirmininkas, kaip tai paveiktų Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje?

- palankiai.
- Manau, kad teigiamai. Europos taryba jau seniai išreikšė pageidavimą Lietuvai turėti "Mr./Mrs. Lisabona". Aukščiausių valstybės pareigūnų įtraukimas į Lisabonos procesą sustiprintų politinę valią ir Lisabonos strategijos koordinavimą šalyje.
- Palaikyčiau tokią kandidatūrą, nes ji tikrai įneštų "svorio" NLSIP koordinavime.

3. Ką manote apie atvirojo koordinavimo metodo taikymo perspektyvas Lietuvoje?

- Prastos.
- AKM perspektyvos Lietuvoje priklausys nuo ES pozicijos. Jei ir toliau ES šalių narių rodikliai gerokai skirsis nuo siekiamų tikslų, tai tik dar labiau padidės abejonės AKM taikymo naudingumu.
- Diskutuotinas klausimas. Viskas priklausys nuo ES sprendimų, bet šiuo metu panašu, kad AKM procesų ES lygiu nebus atsisakyta.

4. Ar Lisabonos strategijos procesas Lietuvoje pakankamai susietas su vykstančiais politiniais procesais?

- nepakankamai.
- Lisabonos skyrius aktyviai dirba šioje srityje ir siekia procesų suderinamumo.
- Manau, kad šiame procese trūksta politinės valios.

5. Kaip vertinate Lietuvos visuomenės dalyvavimą Lisabonos strategijos įgyvendinimo procese?

- dabar labai ribotas.
- Esamoje situacijoje tiesioginis Lietuvos visuomenės dalyvavimas nėra tinkamai užtikrintas.
- Nesąmoningas visuomenės dalyvavimas, nes nėra aktyvios Lisabonos strategijos viešinimo politikos. Nėra garantijų, kad visuomenė tinkamai orientuota Lisabonos strategijos tikslo siekimui ir uždavinių įgyvendinimui.

6. Ar pritartumėte tokiam Lisabonos strategijos koordinavimo modeliui, kuris apjungtų Lisabonos ir su ja derančių Lietuvos strategijų įgyvendinimo koordinavimą?

- Iš principo taip, bet reikia konkrečiai kalbėti.
- Taip, jei toks modelis apjungtų esamą Lisabonos strategijos koordinavimo struktūrą Lietuvoje bei AKM.
- Įvertinus dabartinį koordinavimą - taip.

7. Jūsų vardas ir pavardė (šis laukas neprivalomas)

- Vitalis nakrošis
- Raminta Krulikauskienė
- Egidijus Barcevičius

2007-2013 m. ES struktūrinės paramos (eurais) finansinis planas

Veiksmų programa	Fondas	ES struktūrinė parama (eurais)							
		Viso	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ESF									
Žmogiškųjų išteklių plėtros	ESF	935.018.009	117.398.982	118.920.478	121.407.777	129.335.299	139.720.757	148.532.819	159.701.897
Techninės paramos	ESF	93.288.718	11.713.144	11.864.947	12.113.110	12.904.055	13.940.235	14.819.432	15.933.795
ERPF ir Sanglaudos fondas									
Ekonomikos augimo	ERPF + Sanglaudos fondas	3.098.853.525	341.188.962	372.916.036	406.039.015	439.634.981	474.691.609	513.024.864	551.358.058
	ERPF	1.966.562.132	246.917.589	250.117.652	255.349.026	272.022.462	293.865.516	312.399.348	335.890.539
	Sanglaudos fondas	1.132.291.393	94.271.373	122.798.384	150.689.989	167.612.519	180.826.093	200.625.516	215.467.519
Sanglaudos skatinimo	ERPF, Sanglaudos fondas	2.648.332.571	282.902.803	314.854.833	347.672.610	377.711.747	407.787.205	442.202.263	475.201.110
	ERPF	1.475.388.221	185.246.780	187.647.587	191.572.358	204.081.391	220.468.865	234.373.637	251.997.603
	Sanglaudos fondas	1.172.944.350	97.656.023	127.207.246	156.100.252	173.630.356	187.318.340	207.828.626	223.203.507
IŠ VISO									
Iš viso (ESF, ERPF, Sanglaudos fondas)		6.775.492.823	753.203.891	818.556.294	887.232.512	959.586.082	1.036.139.806	1.118.579.378	1.202.194.860
Iš viso (ESF)		1.028.306.727	129.112.126	130.785.425	133.520.887	142.239.354	153.660.992	163.352.251	175.635.692
Iš viso (ERPF)		3.441.950.353	432.164.369	437.765.239	446.921.384	476.103.853	514.334.381	546.772.985	587.888.142
Iš viso (Sanglaudos fondas)		2.305.235.743	191.927.396	250.005.630	306.790.241	341.242.875	368.144.433	408.454.142	438.671.026
EŽŪFKP ir EŽF									
EŽŪFKP		1.743.360.093	260.974.835	248.836.020	236.928.998	244.741.536	248.002.433	250.278.098	253.598.173
EŽF		54.713.408	6.937.316	6.978.531	7.086.453	7.546.096	8.161.553	8.671.254	9.332.205